

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Garde, H. G.; udgivet af Selskabet for
Trykkefrihedens rette Brug.

Titel | Title:

Niels Juel

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : Jens Hostrup Schultz, 1842

Fysiske størrelse | Physical extent:

[6], 150 s.

DK

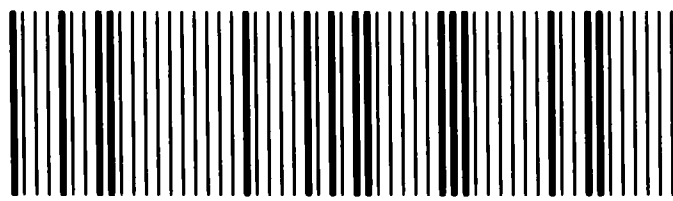
Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

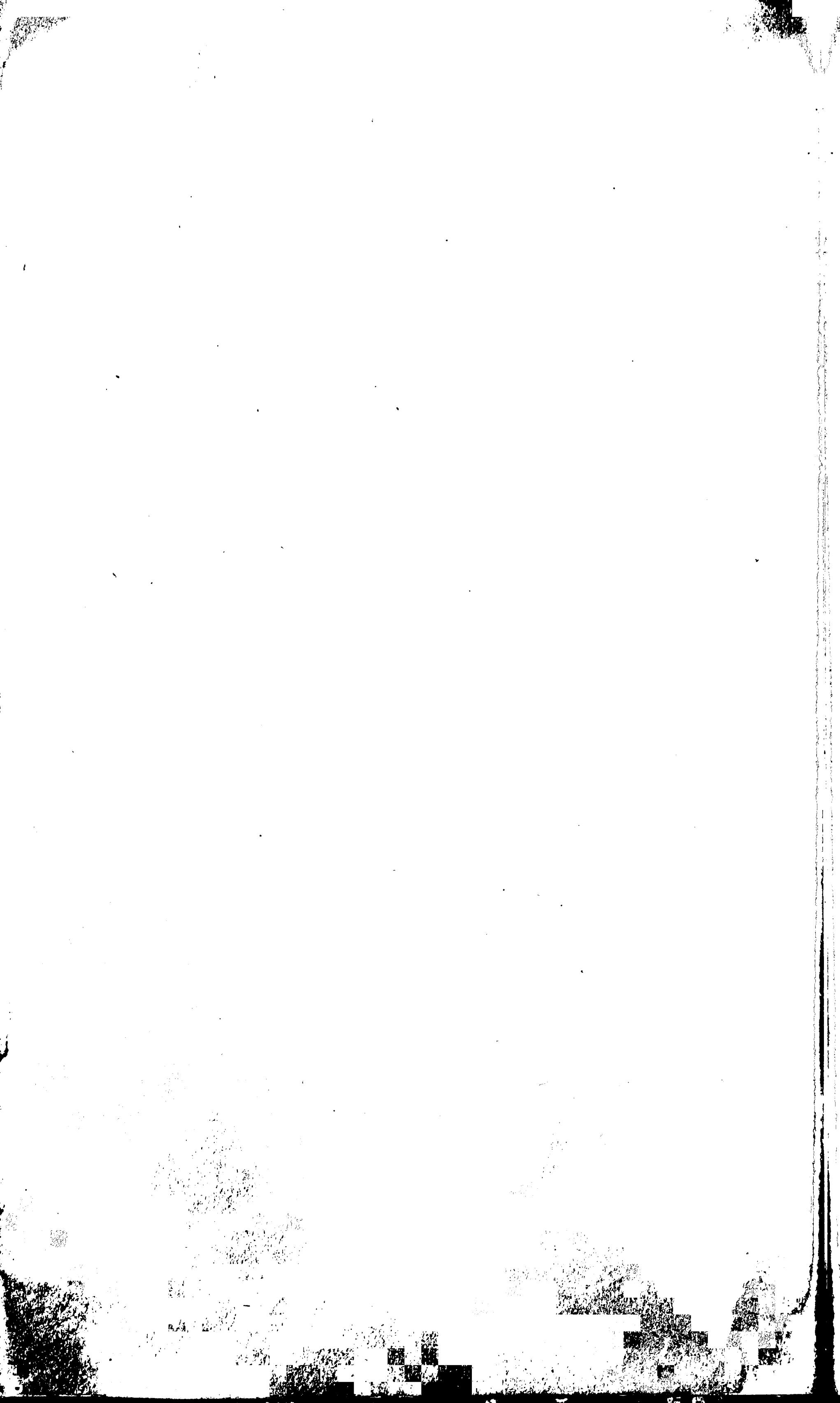
The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021583813

Wiels Duel.

Af

H. G. Garde;

Commandeurcapitain.

Udgivet af Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug.

Priis overalt i Danmark 28 Rbß. heftet.

Kjøbenhavn 1842.

Trykt hos Directeur Jens Hostrup Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

Indledning.

Juelernes Slægt hører til Danmarks ældste adelige Familier og menes at være hidkommen fra England. Den juelske Stamtable rækker op i det 12te Aarhundrede, og fra Midten af det 14de, paa den Tid, da Pesten, den saakaldte sorte Død, hjem- søgte Landet, have sig sikre Efterretninger om Slæg- ten. Af denne have mange fortrinlige Mænd ud- mærket sig som fortjente Statsmænd og dygtige Krigere.

Den danske Marines Aarbøger omtale oftere Jueler, saavel i tidligere som i senere Tider. 1551 var Axel Juel med et Orlogsskib paa et Togt til Island, og Jueler nævnes i Aarene 1563, 64, 66 og 1625 som Skibschefer. Kong Frederik den Fjerde udnævnte 1699 Baron Jens Juel til Gene- raladmiral, og i Slaget under Pommern 1715 endte Joest Juel, som Viceadmiral, sin hæderlige Bane. Siden har den danske Søetat talt flere af

Familien blandt sine Officierer, og i Aaret 1819 døde et Skud af den ædle Stamme som dansk Søcadet.

Men Ingen har skrevet sit Navn med saa megen Hæder i den danske Søkrigshistorie som den store **Niels Juel**, hvis heltemodige Bedrifter det er nærværende lille Bogs Hensigt at skildre. Der have været Helte blandt de danske Sømcænd, som have gjort sig navnkundige ved enkelte, ja mange modige og dristige Bedrifter; der have været Admiraler, som have udmærket sig i vigtige Søslag og derfor ogsaa med Rette have faaet Plads i Efterkommernes Grindring; men Ingen har ledet saa mange store Foretagender som Niels Juel, Ingen har udrettet Mere for Sømagten, Ingen har tilføiet Fjenden større Tab, saa at vistnok Ingen har større Krav end han paa at mindes af Danske, og neppe gjør man hine udmærkede Mænd Uret, naar man nævner Niels Juel som Danmarks første Søhelt.

Indhold.

	Side
Indledning.	
I. Niels Juels Fødsel, Barndom og Opdragelse	1-4.
II. Niels Juel i hollandsk Tjeneste	4-10.
III. Niels Juel indtræder i den danske Søetat og bliver Holmens Chef	11-14.
IV. Krigen mod Sverrig: Slag ved Falsterbo 1657, Freden i Roeskilde 1658, Københavns Beleiring, Slaget ved Rødsand 1659	14-22.
V. Fredsmægling, Byens Tilbageerobring, Freden i København 1660	22-27.
VI. Niels Juel bliver Egtemand og Huusfader 1661	27-29.
VII. Flaadens Gjenstabelse og Krig med England 1666	29-34.
VIII. Den skaanske Krigs Udbrud 1675	34-40.
IX. Niels Juel bliver Høstcommanderende og erobrer Gulland 1676	40-46.
X. Niels Juels Tilbagetog fra Bornholm den 25 ^{de} og 26 ^{de} Mai 1676	47-51.
XI. Niels Juel kommer under Tromps Commando	51-54.

	Side
XII. Slaget under Dland den 1 ^{ste} Juni 1676	54-60.
XIII. Krigens Fortsættelse i Aaret 1676 . . .	60-62.
XIV. Forholdet mellem Niels Juel og Hollænderne	62-66.
XV. Forberedelse til næste Aars Krig	66-68.
XVI. Niels Juels Seier over Sjøblad den 1 ^{ste} Juni 1677	68-79.
XVII. Slaget i Kjøgebugt den 1 ^{ste} Juli 1677	79-99.
XVIII. Niels Juel paa Smaalands og Dlands Kyster	99-105.
XIX. Udrustninger; Niels Juel bliver Geheimeraad; Tromp affediget	105-109.
XX. Niels Juels Foretagender 1678; Rygens Erobring	109-116.
XXI. Fredsunderhandlinger	116-119.
XXII. Fjenden forfølges til Galmar; Træfningen i Galmarsund den 20 ^{de} Juli 1679 . . .	119-127.
XXIII. Freden sluttet 1679	127-132.
XXIV. Niels Juel under Freden	132-143.
XXV. Niels Juels sidste Sætogter	143-145.
XXVI. Niels Juels Død og Begravelse 1697.	145-150.

Trykfeil:

Side 14, nederste Linie: Provindsen, Dsel: Gulland,
 læs: Provindsen: Dsel, Gulland.
 — 34, — — 31 Liniesfibe, læs: 21 Liniesfibe.

I.

Niels Juels Fødsel, Barndom og Opdragelse.

Ved de keiserlige Troppers Indfald i Jylland 1627 tog Sophie Sehestedt, Søster til den berømte Hannibal Sehestedt, med sine Børn sin Tilflugt til Norge, hvorhen hendes Ægtefælle, Erik Juel til Hundsbek og Torpe, Danmarks Riges Raad, Landsdommer i Jylland og Befalingsmand over Aalborghus: Slot, ogsaa kom, for tilligemed nogle andre Rigsraader at holde Herredag der i de Aar, Kongen ved Trediveaarskrigen forhindrede fra selv at røgte dette vigtige Kald. Under dette Ophold i Norge fødtes i Christiania Fredagen den 8de Mai *) 1629 det 8de og meest berømte af deres 11 Børn: Niels Juel. Saasnart Moderens Helbred tillod det, reiste hun med sine Børn tilbage til Jylland, og, neppe 1 Maaned gammel, ankom saaledes Niels Juel til Herregaarden Torpe eller Nørretorp, mellem Thisted og Hjørring, $\frac{1}{2}$ Mil fra Havet. Hans gudfrygtige og værdige Forældre vare om:

*) Tidsregningen, som i Danmark fulgtes til det 18de Aarhundrede, var efter den julianske Calendar eller saakaldet gammel Stil, der i det 17de Aarhundrede var 10 Dage tilbage for den, vi nu følge. I dette Skrift er den paa de Tider brugte Tidsregning fulgt.

hyggelige for at give ham den bedst mulige Opdragelse, og satte ham i hans syvende Aar i Husset hos hans Møster, Karen Sehestedt, som tidligere havde været Hovmesterinde hos Christian den Fjerdes Børn med Kirstine Munk, og som nu boede paa Gaarden Stenalt, nær ved Randers Fjord, hvor han skulde undervises tilligemed hendes Søn i Skolevidensskaberne. Her forblev han til 1642, da han igjen kom hjem til sine Forældre, og var hos dem, indtil han det følgende Aar ansattes som Page hos Prinds Frederik, der da var Biskop i Bremen. *) Da denne 1648, som Frederik den Tredie, besteg Danmarks Throne, kom Juel til det danske Hof.

De store Bedrifter, som Danmarks heltedige Christian den Fjerde i Juels Barndom udførte paa Søen, opflammede alt tidligt dennes ungdommelige Mod, gave ham Lyst til en Stand, som var i stor Anseelse, og opmuntrede ham til at stræbe efter at ligne hiint store Mynster. Frederik den Tredie søgte at fremme sin yndede unge Pages frigeriske Tid og give ham Leilighed til at udvikle en Aand, der lovede saamegen Nytte for Fædrelandet. Han lod ham derfor i eet Aar frit undervise ved Sorø-Academie, der ansaaes som fortrinligt

*) Efter Tacoppidans Afskrift af Sophie Sehesteds egen Haandskrift i den thotste Manuskriptsamling, som opbevares i det kongelige store Bibliothek.

stillet til at danne Ungdommen, og her blev Juels Aand, som en god Opdragelse alt tidligt havde vaakt, forsynet med gode Forkundskaber. Kongen sendte ham derpaa til fremmede Lande, for at han skulde drage Nytte af den Erfaring, han der kunde høste.

Tyve Aar gammel, reiste Niels Juel igjennem Tydskland til Frankrig. I de Tider blev Barnets fremtidige Bestemmelse først fastsat efter Tilendebringelsen af den egentlige Opdragelse, som omtrent var eens for Alle af samme Stand. Hensigten med Juels Reise var, at erhverve sig de Egenskaber, som ansaaes passende for den unge Adelsmand; han skulde lære ridderlige Sæder og opnaae Færdighed i fremmede Sprog. Saaledes skulde han dannes til at træde ind i Hofmændenes Rækker, af hvilke Krigsansførerne og Statsmændene da udsøgte. Om Krigeren skulde færdes paa Landet eller Havet, maatte Tilbøielighed eller Omstændighederne afgjøre. Men Juel var sin Barnheds Tilbøielighed tro, og havde alt valgt sin tilkommende Stand. For at uddanne sig hertil, reiste han fra Frankrig til Holland, og lod sig der undervise i Alt, hvad der var nødvendigt til Søkrigstjenesten. Hertil hørte i de Tider især Skibsdisciplinens Indførelse og Vedligeholdelse, Mandskabets Indøvelse i de større og mindre Vaabensbrug, Evolutionerne, naar flere Skibe skulde virke

samlede, og Anførselen i Slaget. Navigationen og de egentlige Skibsmanøvrer overlod man da til Skippere og Styrmande, der i Almindelighed vare dannede mere ved lang practisk Erfaring end ved theoretiske Kundskaber. At Juel imidlertid søgte at gjøre sig bekjendt med Alt, hvad der henhørte til Søkrigsfaget og Sømandskabet, fremlyser af de Efterretninger, som gives om hans Reise, og af de Kundskaber, han siden saaes at have.

Hans Mod var grundet paa sand Religiositet, der stedse lod ham erkjende sine Pligters Udførelse som hellig Forpligtelse, og hans sunde og kraftige Legeme gjorde ham skicket til at møde de Farer og Besværigheder, som det af ham valgte Kald udsatte ham for. Han skyede derfor ikke Krigen, men søgte denne som en nyttig Skole.

II.

Niels Juel i hollandsk Tjeneste.

Holland hørte paa de Tider til Europas mægtigste Søstater. Paa alle Have handlede dets Skibe, som hjemførte Verdens Skatte, og derved fattes Republiken istand til at indtage en politisk Stilling og udøve en Indflydelse blandt Europas Magter, der var langt over den, som Omfang og Folkemængde nu anvise denne Stat. Storbritanniens voxende Sø- og Handelsvælde foranledigede

ofte Sammenstød mellem disse to Magter, som rivaliserede paa Havet. I de Dage ansaaes Salutterne (Hilsenerne) for at være af stor Bigtighed; Kongerne forlangte, at Fristaternes Flag skulde bøje sig for deres. Saaledes fordrede England af Holland den første Salut med Seils Strygning og Flagkipning, hvilken sidste bestaaer i at sammenholde Flag og Bimpel saaledes, at de ikke kunne blæse ud. Saalænge Konger herskede over Storbritannien og Irland, fandt Hollænderne sig heri; men, da England ogsaa havde erklæret sig for en Republik, vilde Batavernes rige og stolte Efterkommere nødtigt følge den vante Skik. Dette, i Forening med Handelsniddet, gav hyppigt Anledning til Strid, som i Juli 1652 udbrød til en blodig Krig. Den vordende Søkriger, hvem det var magtpaaliggende at lære til Gavn, fandt her en ypperlig Skole. I den hollandske Søjteneste glimrede Martin Harpertz Tromp og Michael Adrian de Ruyter som Helte af første Rang. Vor Juel søgte Tjeneste under disse store Mestere og erholdt Ansættelse; men Efterretningerne om dette Tidsrum af hans Liv ere saa ufuldstændige, at vi hverken vide, i hvilken Stilling eller paa hvilke Skibe han tjente. Vi ville derfor indskrænke os til en kort Angivelse af de forskjellige Togter og Slag, som han efter Beretningerne deeltog i.

Juels første Tjeneste fandt Sted paa en Eskadre, der commanderedes af Ruyter. Den løb ud i Begyndelsen af August 1652, og allerede den 16de i samme Maaned kjæmpedes heldigt ved Plymouth mod en overlegen engelsk Flaade. Da denne, ved at forene sig med Hovedflaaden under Admiral Robert Blake, var blevet Ruyter for mægtig, sluttede han sig til den hollandske Hovedflaade, som da commanderedes af Viceadmiral Witt Cornelissen de Witt. Den 28de September mødtes de fjendtlige Flaader i Sofden, den østlige Indgang af den engelske Canal, og efter en blodig Træfning bleve Hollænderne nødte til at søge Havn. Da man var utilfreds med de Witt, beholdt Tromp i Slutningen af October igjen Overcommandoen, og med 73 Krigsskibe og en Convoi traf han den 30te November mellem Dover og Calais sammen med Blakes 52 Skibe, der vare større og stærkere bemandede end Hollændernes; Englænderne bleve drevne tilbage og maatte lade Convoien passere Canalen. Den 18de Februar 1653 mødtes atter de fjendtlige Flaader under Portland, og der kjæmpedes tappert i 3 Dage, i hvilke dog Seiren forblev uafgjort. Men efter en ny blodig Kamp i Indgangen til Canalen den 2^{den} og 3^{die} Juni, nødtes Tromp til at søge Tilflugt i de hollandske Havne. Dog løb han snart igjen ud med 80-90 til Krig udrustede Skibe, som efter en uafgjørende

Træfning den 29de Juli forstærkedes til 106 Skibe, og den 31te Juli fandt et blodigt Slag Sted ved de nederlandske Kyster. Saavel Englænderne som Hollænderne tilregnede sig Seiren; Tabet var omtrent lige stort paa begge Sider, og ilde tilredte maatte Flaaderne søge Tilflugt i deres Havne; men Hollænderne kjøbte dyrt den Fordeel, at have fordrevet Fjenden fra deres Farvande: de Tidens største Søhelt Martin Tromp var falden for en fjendtlig Kugle. Da man paa begge Sider var træt af denne blodige Krig, og Oliver Cromwell i Slutningen af 1653 havde opsvunget sig til Britanniens og Irlands Protector med kongelig Myndighed, ønskede han Fred med de forenede Provindser, for desto bedre at kunne befæste sin Magt. Generalstaterne rakte saameget hellere Haanden til Forlig, som Handelens Udælgelse og de kostbare Udrustninger havde gjort Krigen forhadet blandt Folket, og de frygtede det oraniske Parti, hvis mange Tilhængere søgte at benytte den almindelige Misforøielse til at opnaae deres Hensigt, at faae Prindsen af Nassau-Oranien udnævnt til Republikens Statholder. Allerede det foregaaende Aar havde man indledet Underhandlinger, og endeligt blev Freden sluttet i Westminster den 5te April 1654.

Krigen var saaledes ophørt, men snart frembød sig en ny Leilighed til Dvælse for den unge Guel. De Tyrker og Maurer, som paa Africas Kyster

havde bemægtiget sig Staterne Tripolis, Tunis, Algier og Salé, benyttede Sørøveriet som en vigtig Erhvervskilde. Ingen Nations Skibe vare sikke for dem; de opbragte snart under det ene, snart under det andet Paaskud alle rigt ladede Skibe, de kunde faae fat paa, og gjorde Besætningerne til Slaver. Troløse Europæere lode sig gjøre til Muselmænd, for at deeltage i det rige Bytte, og bleve under Barbareernes Flag, som Renegater, deres Landsmænds farligste Fjender. Under Englands og Hollands blodige Strid havde Sørøverne drevet deres Uvæsen dristigere end forhen, da de Krigsskibe, som hidtil havde holdt dem i Aue, fjæmpede mod hverandre. Ikke alene hele Middelhavet gjorde de usikkert; men de vovede sig endog med Eskadrer paa flere end 20 Skibe udenfor Gibraltarstrædet, og gjorde Farten i den spanske Søs farlig. Saasnart de handelskloge Hollændere havde opnaaet Fred med Englænderne, henvendte de derfor deres Opmærksomhed paa disse for deres Søfart og Handel saa farlige Fjender. De udsendte Viceadmiral de Ruyter, som under Krigen med England, næst Tromp, havde erhvervet sig meest Berømmelse, for at tugte Sørøverne.

Med 5 Krigsskibe og en Convoi affeilede Ruyter den 7de Juni 1654 fra Texel til Middelhavet, hvorfra han den 20de November kom tilbage. Derpaa udsendes han igjen den 8de Juli 1655

mod Barbareerne med 8 Krigsskibe og en Convoi, og vendte den 21de April 1656 atter hjem med en rig Koffardislaade. Med Duelighed og Mod forbandt denne udmærkede Søhelt Klogskab, Sindighed og human Tænkemaade, og vidste, deels ved kloge Underhandlinger, deels ved vel anvendt Magt, at skaffe sit Fædrelands Flag Sikkerhed mod Sørsverne.

Niels Juel havde paa disse Tog lært Meget, som Søkriger. Han havde efter de store Mynstre, Tromp og Ruyter, dannet sig til en duelig Mand, der forenede practiske og theoretiske Kundskaber med en god Opdragelse. Tromps og Ruyters milde og venlige Character, ved hvilken de havde vundet deres Undergivnes Kjærlighed, stemmede fuldkomment overeens med Juels Tænkemaade. Disse Helte lærte snart at kjende og ynde den saa meget lovende unge Mand. Efter Tromps Død holdt Juel sig især til Ruyter, som yndede ham særdeles og gav ham Leilighed, hvor han kunde, til at forsøge sine Kundskaber, og til at indsamle den Erfaringskat, der siden gjorde ham til hans Fædrelands Helt. Efterat Krigen var endt 1654, anvendte Juel sin Tid til at erhverve sig Kundskaber i Skibsbyggeriet og Alt, hvad der henhørte til Søkrigsvidenskaben. Ruyter tog ham med paa sine Togter til Middelhavet, og her viste han sig atter den Yndest værdig,

som denne store Mand havde skjænket ham. I Rigtalerne over Juel anførtes, at han i den hollandske Tjeneste havde fra neden af tjent sig op til en Skibschefs Rang ("Ober-Kaptain"). De hollandske Efterretninger nævne ham ikke iblandt Skibscheferne; men det er rimeligt, at han har tjent som Capitain ombord i Ruyters Skib, og i saa Tilfælde har han vist havt megen Deel i dennes Foretagender.

Da Juel var kommen tilbage til Holland med Ruyter, forlod han Republikens Tjeneste for at reise hjem. Sygdom forhindrede ham nogen Tid fra at vende tilbage til Danmark; men ogsaa under hans legemlige Svaghed viste hans Flid og Tilbøielighed til at samle Kundskaber sig derved, at han beskæftigede sig med at forfærdige Skibs-Modeller, saa ofte hans Tilstand tillod det. Efter næsten 7 Aars Fraværelse vendte Niels Juel i Juni 1656 tilbage til Fædrelandet. Den 27aarige Mand havde allerede erhvervet sig et Navn, og hans retskafne og elskværdige Character var almindelig erkjendt; kun saa danske Sømænd besad, som han, theoretiske Kundskaber, forenede med practisk Dvelse og Erfaring. Men, da Alt var paa Fredsfod i Danmark, omendskjøndt Forholdene til Naboriget vare spændte, blev Juel ansat som Hofjunker.

III.

Niels Juell indtræder i den danske Tøetat, og bliver Holmens Chef.

Polens daværende Konger nedstammede fra den svenske Kong Gustav Basa, og havde derved Fordringer paa Sverrigs Krone. Da Dronning Christine i Aaret 1654, efterat Trediveaarskrigen lykkeligen var endt, nedlagde det hende for tunge Scepter i sin Fætters, Carl af Zweibrückens duezlige Hænder, og denne i Gustav Adolphs Krige dannede Fyrste, under Navn af Carl den Tiende eller Carl Gustav, besteg Sverrigs Throne, vilde Johan Casimir, som dengang regjerede i Polen, ikke erkjende ham. Denne angreb derfor Polen, og frigede der med en seierrig Armee. Men Europas Sømagter, og iblandt disse især Holland, ønskede at standse de Fremskridt, den svenske Konge gjorde i Polen. Handelen paa Østersøen var en vigtig Kilde til de forenede Provindsers Rigdomme, og denne kunde let skades, hvis Sverrigs Magt forøgedes. Hansfestaden Danzig var en af Østersøens betydeligste Handelshavne, og man frygtede for, at Carl Gustav vilde bemægtige sig den. At forhindre dette, var saaledes vigtigt for Hollænderne, hvorfor Generalstaterne sidst i Mai 1656 sendte en Flaade til Østersøen under Commando af Jacob van Wassenaer Opdam, som efter Martin Tromps

Død var bleven udnævnt til de forenede Provindsers første Admiral (Lieutenant-Admiral).

Danmark og Norge behøvede fremmede Forbund for at beskytte sig imod deres, dem overlegne Nabo. Kong Christian den Fjerde havde i sine sidste Regjeringsaar følt dette, og sluttede sig til Hollænderne, hvis Interesse det var, at forhindre Sverrig fra at blive mægtigere, end det allerede var. Frederik den Tredie fulgte den samme Politik; ogsaa ham var det om at gjøre, at Sverrig ei blev stærkere, og at Roligheden vedligeholdtes i Østersøen. Gjerne saaes derfor Opdam i Kjøbenhavn, og Holmens Chef („Holmens Admiral“) Christopher Lindeno blev beordret, til at udruste og anføre en Eskadre af 9 Linieskibe og 1 Galiot, som skulde virke i Forening med Opdam.

Niels Juels Hu stod ikke til Hoflivet. „Han havde“, som der sagdes i hans Ligtale, „et bevæbnet Sind med Arbeide og Orlog, stod hellere paa sin Bagt i Storm og Uveir, end hvilede paa de bløde Volstere, hørte hellere Bulderet af de store Kanoner, end Klinket af de fulde Pokaler; det var Ære og Seier, han ledte efter, hvorfor hans Hjerte fik som nyt Liv igjen, da i Aaret 1656 de Herren Stater under hans forrige, og saa nyligt velbeskjendte, Admiral de Ruyter*), sendte en Flaade

*) Ruyter commanderede under Opdam som Viceadmiral. Han kom nogle Dage før Opdam til Kjøbenhavn.

ad Østersøen, som sig med Hans Majestæts Flaade under salig Herr Admiral Lindenov skulde til hobe føie, ved hvilken Leilighed den salig Herre igjen kom til sit rette Element, og fik sin rette Hest at ride, da høilovligste Ihukommelse Kong Frederik den Tredie betroede ham Skibet, den sorte Rytter kaldet, hvilket han skulde føre som Capitain“.

Den 25de Juli 1656 vare 42 hollandske til Krig udrustede Skibe samlede paa Rheden for Weichselen. De skulde forhindre den svenske Flaade fra at blokere Danzig, dersom de Svenske skulde forsøge at erobre Staden, hvis Besætning Hollænderne forstærkede med Landtropper, som de havde medført paa Flaaden. Den 1ste September ankom Lindenov og med ham Juel, som her første Gang var Chef for et dansk Skib. Men Togtet varede ei længe; thi, da Generalstaterne, mod Løfte om Danzigs Sikkerhed, fornyede deres forrige Forbund med Sverrig uden Danmarks Vidende, forlod Lindenov den 15de September igjen Danzig og vendte tilbage til Kjøbenhavn. Imidlertid havde Juel dog haft Leilighed til at gjøre sig bekjendt blandt sine Landsmænd, som en duelig og erfaren Sømand.

I den uheldige Krig, som Christian den Fjerde havde ført i sin Alderdom, var Flaaden bleven haardt medtagen. Til dens Istandsættelse vare større Summer nødvendige, end Kongen kunde tilveiebringe. Dette i Forening med hans tiltagende Svaghed og

snart paafølgende Død forhindrede Heltkongen fra at efterlade sin Flaade i den gode Tilstand, i hvilken han havde holdt den før sin sidste Krig. Kong Frederik den Tredie besad ei selv de Indsigter i Søvæsenet, som hans store Fader havde havt; Kongens Magt var i Begyndelsen af hans Regjering end mere indskrænket og hans Pengemidler endnu færre. Det var ham saaledes ikke muligt at forbedre Flaadens Tilstand. At udruste den under saadanne Omstændigheder saaledes, at den kunde møde den mægtige svenske Flaade, dertil udfordredes ualmindelig Dygtighed. Dette Hverv paalaa den Tid næsten ene Holmens Chef; thi da havde ikke, som i vore Dage, en velordnet Admiralitets-Administration. 1657 afgik Christopher Lindenov som Holmens Chef, og denne vigtige Post overdroges da den 28aarige Niels Juel, der saaledes kom i en vanskelig og ansvarsfuld Stilling, men ogsaa viste sig fuldkomment den Tiltro værdig, som Kongen havde skjænket ham.

IV.

Krigen med Tverrig: Slaget ved Falsterbo 1657, Freden i Roskilde 1658, Kjøbenhavns Beleiring, Slaget ved Rødsand 1659.

At gjenvinde de 1645 ved Freden i Brömsebro tabte Provindser: Dsel; Gulland, Halland,

Herjedalen og Jemteland, var et naturligt Ønske for Danmark, og den Krig, som Sverrigs fremmedfødte Konge førte, syntes en god Leilighed til at angribe Naboriget. Dettets Hovedarmee var med Carl Gustav i det fjerne Polen, hvor Krigslykken ikke mere var denne saa gunstig som i Begyndelsen. At vende tilbage til Sverrig eller at angribe Danmark, meente man, kunde kun skee til Søs, da Churfyrsten af Brandenburg havde lovet, at de Svenske ei skulde slippe fra Polen igjennem hans Land. Kunde man beholde Herredømmet i Østersøen, troede man det derfor let at blive færdig med Sverrig. Under disse Omstændigheder stemte Rigsraadet Frederik den Tredie for den af flere fremmede Magter hemmeligt tilskyndede Krig; denne blev paa Herredagen i Odense i Februar 1657 besluttet og den 1ste Juni erklæret.

Niels Juels Duelighed og Virksomhed som Holmens Chef viste sig snart derved, at Kongen, efterat Krigen var erklæret, selv kunde seile til Danzig med 19 Krigsskibe, hvilke Rigsviceadmiral Henrik Bielke, commanderede fra Liniesskibet Elephanten. Men, da Carl Gustav mod Formodning førte sin Armee igjennem Preussen og Hertugdømmerne mod Danmark, ilede Kongen tilbage til Kjøbenhavn. Med en Flaade, bestaaende af 59 Seilere, skulde den svenske Admiral Bielkenstierna understøtte Landgangen, som den seierrige Armee vilde

foretage paa de danske Der. Men Bielke mødte
 fjækt den overlegne Fjende den 12te September
 under Falsterbo. Efterat Juel om Aftenen havde
 forstærket ham med 11 Skibe, som han havde
 udrustet i Kjøbenhavn, medens Flaaden var i Øster-
 søen, fortsatte Bielke Træfningen den 13de og 14de.
 Kampen var den sidste Dag meget haardnakket, især
 imellem de 2 Admiralskibe, Elephanten og Maria.
 Resultatet var, at Fjenden maatte trække sig tilbage
 til Wismar. Den danske Flaade blev istandsat i
 Kjøbenhavn, og i October var den igjen i Søen,
 hvor Fjendens Flaade ei lod sig see mere dette Aar.
 I dette alvorlige Sammenstød commanderede Niels
 Juel første Gang som Admiral, under Bielke,
 og bidrog saaledes til at forhindre Fjendens Anfald
 paa Sjælland. Men den svenske Armee marscherede
 om Vinteren over Isen til Fyen, Lolland, Falster
 og Sjælland, og truede Hovedstaden med Beleiring,
 som da ene blev undgaaet ved Freden i Roeskilde
 den 26de Februar 1658.

Dog brød Carl Gustav snart den nyligt slut-
 tede Fred. Med 9 Linieskibe og 60 Transportskibe
 afeilede han fra Kiel først i August, som man
 meente, til Preussen; men aldeles uventet landede
 han den 8de samme Maaned med 1200 Ryttere og
 8000 Mand Fodfolk ved Korsør, og rykkede frem
 mod det næsten værgeløse Kjøbenhavn, hvor Flaaden
 var aftaklet og Alt paa Fredsod. Samme Dag

ankrede 12 svenske Linieskibe under Admiral Wrangel ved Dragør og blokerede Hovedstaden, der fra Landsiden snart blev haardt beleiret af den fjendtlige Hær. Den Kjækheds- og Standhaftigheds-Aand, som herskede blandt alle Stænder af Kjøbenhavns Beboere og opmuntredes ved Frederik den Tredies og hans Slægts Exempel, ligesom den fik Næring ved Kongens heltmodige Erklæring: „jeg vil døe i min Nede, og ikke overleve mit Lands Hæder og Selvstændighed“, besjælede ogsaa i høi Grad Søfolkene. Med disse forsvarede Juel Staden fra Søsiden, saavel ved Blokadeholdet Høienhold og nogle udlagte armerede Pramme, som paa Borden langs Strandkanten. I flere Udfald førte han, snart til Søes, snart til Lands, sine Søfolk modigt i Kampen, og viste sig som en ligesaa behjertet, foldblodig og forstandig Kriger paa Landet, som paa Havet.

Lykkeligviis var det Hollændernes egen Fordeel, at komme det beleirede Kjøbenhavn til Hjælp; thi ved den roeskildste Fred havde Seierherren forlangt, at Danmark skulde forene sig med ham om at lukke Øresundet for fremmede Krigsskibe, hvorved disse, da Veien igjennem Beltet kun var lidet befjendt, bleve udelukkede fra Østersøen. Et af de Paaskud, under hvilke Carl Gustav brød den nyligt sluttede Fred, var, at Frederik den Tredie ikke vilde indlade sig paa dette. Admiral Opdam sendtes derfor denne til Undsætning med 38 Krigsskibe og 6 Fløis-

ter, ladede med Proviant og Ammunition. Da Opdam kom til Sundet, var Kronborg erobret af de Svenske, saa at begge Kysterne vare i svensk Magt. Ikke destomindre benyttede de kjække Nederlændere den 29de October 1659 en frisk Nordenvind, til at seile igjennem Sundet. Ved at holde sig midt i Farvandet, slap de igjennem uden synderligt Tab. Men en ny Hindring viste sig, idet Wrangel med den svenske Flaade laa i Sundet for at standse Hollænderne, som derfor maatte indlade sig i en ny Kamp. Fra Kronborg var Carl Gustav med sin Gemalinde og mange Store Bidne til det blodige Skuespil. Rigsviceadmiral Bielke var gaaet under Seil fra Kjøbenhavn med 8 danske Skibe, saasnart de første Kanonskud hørtes fra Sundet, men forhindrede i at deeltage i Kampen af den nordlige Wind og Strøm. Han maatte saaledes nøies med at være Tilskuer til det Slag, som hans Bundsforvandre fægtede mod de Svenske, der vilde tilintetgjøre det gamle Dannerige. Først da Wrangel efter 5-6 Timers haard Kamp var slaaet, kunde Bielke henimod Aften byde den kjække Opdam Velkommen under Hveen. Wrangel søgte først Tilflugt under Kronborgs Kanoner; men Carl Gustav ansaae ikke sin Flaade for sikker der, og befalede den indlagt i Landskrone Havn. Her kunde de Forenede vist have ødelagt den; men dette stred mod Hollændernes Politik: de vilde ikke lade Danmark opnaae saa

stor Fordeel, at de ei længere behøvedes. De Forsøg, som foretoges mod Landskrone, og hvorved endog Kongen een Gang selv var tilstede, udførtes derfor saa forkeert, at de maatte mislykkes.

I Kampen mellem Opdam og Wrangel i Sundet vare eet hollandsk og fire svenske Skibe sjunkne og tre svenske erobrede. Hollænderne mistede deres to tappre Viceadmiraler, de Witt og Floriz, som commanderede to af de tre Eskadrer, Flaaden var deelt i. De Witts Lig blev reddet af de Svenske, da hans Skib sank. Carl Gustav lod det isøre en hvid Silkeklædning, og i en, med sort Klæde overtrukken og med den Ufdødes Baaben prydet, Kiste føre til Opdam i en sort malet og med sorte Flag behængt Galiot. Opdam sendte sine Viceadmiralers Lig til Holland, hvor de bisattes paa offentlig Bekostning, og Generalstaterne hædrede deres Daad ved kostbare Marmorminder.

Kjøbenhavn blev saaledes fri fra Søsiden. 2000 hollandske Soldater landsattes, for at deeltage i Hovedstadens Forsvar, og modigt affloges den Hovedstorm, som Carl Gustav foretog den 11te Februar 1659.

Under Beleiringen forsømtes ikke Flaadens Istandsættelse og Udrustning. Holmens Chef Juel vidste at besørge saavel disse Arbeider, som Forsvaret af de ham anbetroede Dele af Fæstningen. Vi have allerede ovenfor seet, at Bielke var istand

til at forene sig med Hollænderne med 8 Skibe. Da Kjøbenhavns Beleiring ved Hollændernes Undsætning og den afflaede Storm maatte indskrænkes til en Blokade fra Landsiden, besluttede Carl Gustav at bemægtige sig de mindre Der, der tilførte Hovedstaden Proviant. For at beskytte disse, udsendtes, saasnart Søen var fri for Jis 1659, Viceadmiral Heldt med nogle Skibe, som imidlertid, efter at have erobret 1 Skib, af den hele svenske Flaade blev jaget ind til Flensborg og blokeret der. Da Efterretningen herom kom til Kjøbenhavn, gif de øvrige danske og hollandske Skibe til Søes under Commando af Opdam, Bielke og Juul, hvilken sidste havde sit Flag ombord paa Skibet Svanen, der førte 40 Kanoner. Den 30te April mødte de under Rødsand, paa Lollands Sydkyst, Wrangel med den svenske Flaade. Angrebet begyndte, men under Slaget trak flere af de hollandske Skibe sig tilbage og lode deres Anførere i Stikken. Disse kjæmpede imidlertid modigt mod den langt overlegne Fjende, og tvang efter en blodig Kamp Wrangel til at søge ind til Wismar; hvorpaa de seilede til Flensborg og forenede sig med Heldt.

Om Juuls Virksomhed under Kjøbenhavns Beleiring og Slaget ved Rødsand hedder det i et Vers paa Juuls Gravminde. *)

*) Paa dette Gravminde findes, foruden et Digt under hans Billede af den berømte Biskop Ringo, endnu nogle

„Det var, da Svenskens Magt al Kjøbenhavn omspændte
 Dg, snublende i Blod, med Storm til Kronen rendte
 Da saae Kong Frederik den Tredie, at Juel
 For Skud, Granater, Sværd og Ild ei gif i Skjul.
 Søfantens Bolde blev ham den Tid anbetroede
 Neptun og Mars de var ham begge lige gode;
 Nu faldt han ud og slog paa Fjenden digt til Lands,
 Nu stod han Stormen ud, nu foer han ud til Bands
 Blandt Kongens Flaade, hvor han Skibet Svanen førte,
 Dg ved Rødsand omkring med Sverrigs Søhær fjørte
 Dg ind til Wismar drev. Som Mænd de Danske stod,
 Dg blandt dem Herr Niels Juel med meer end Lovemod.“

Juel havde høstet sine første Laurbær i hollandsk Tjeneste; han havde der lært det, der siden gjorde ham stor; blandt Hollænderne talte han mange Ungdomsvenner, og han havde saaledes stor Hengivenhed og Kjærlighed for den Nation, der ogsaa nu var kommen hans betrængte Fædreland til Hjælp. Men Slaget ved Rødsand lærte ham Hollænderne, som Hjælpemagt, at kjende fra en Side, den danske Admiral ikke kunde være tilfreds med. De hollandske Krigsskibe tilhørte i de Tider ikke Staten; men denne leiede Skibene for

andre Digte, som beshynde Juels vigtigste Bedrifter, og som af Historiekrivere ere angivne for ogsaa at have Kingo til Forfatter. Men, da de ikke ere forsynede med Navn — hvilket derimod Digtet under Billedet er — og de i Værd staae langt under Kingos andre Digte, kunde det dog maaskee være megen Tvivl underkastet, om han er Forfatteren.

en vis maanedlig Betaling af private Rhedere, som gave Skibsheferne en bestemt Betaling for hver Mand, for Skibets Vedligeholdelse og Forbruget af Ammunition og Proviant. Det var saaledes Capitainens Tab, naar Skib og Mandskab bleve medtagne. Som Hjælpemagt kunde derfor Hollænderne sjældent bruges, da Rhedernes og Chefernes Fordele let bleve gjorte gjældende fremfor det almindelige Bedste.

V.

Fredsmægling, Tjens Tilbageerobring, Freden i Kjøbenhavn 1660.

Med Opdams Undsætning var Danmark vel bedre istand til Modværge end forhen; men Carl Gustav udviklede med saamegen Klogskab og Tap: perhed Sverrigs betydelige Magt, at Krigens Ud: fald var tvivlsomt. Generalstaterne fandt det der: for nødvendigt at forsøge de hollandske Stridskræf: ter, for at være stærke nok til at virke som Freds: stiftere mellem de to nordiske Kroner. I denne Hensigt sendtes Admiral Ruyter med 40 Krigsskibe til Danmark, hvormed fulgte Diplomater til at mægle Freden. Den 1ste Juni 1659 ankom Ruy: ter til Storebelt, og forenede sig med Opdam, som nu havde 78 Krigsskibe foruden 6-7 Bran: dere og 10 Galioter under sin Commando. Foru: den denne hollandske Flaade kom endnu en anden

fremmed i de danske Farvande: for at kontrollere den hollandske Indflydelse i Norden, sendtes Admiral Montagues, Greve af Sandwich, med 42 brittiske Krigsskibe til Beltet. Paa Opdams Opfordring erklærede Montagues, at han kun var kommen, for at befordre Fredens Afslutning, og foreslog at handle i Forening med Hollænderne. For derfor at give de nordiske Monarker Tid til at antage de Freds-Bestemmelser, som England og Holland i Forening med Frankrig havde paataget sig at fastsætte, bevirkede de en Vaabenstilstand. Danmark var nødt til at finde sig i de Vilkaar, som de bevæbnede Mæglere foreskrev; men Carl Gustav vilde ikke indlade sig derpaa.

Hollænderne toge derfor atter virksom Deel i Krigen mod Sverrig, og Opdam forjog med 37 hollandske og danske Skibe 32 svenske, som havde lagt sig for Kjøbenhavn, saa at Hovedstaden igjen fik fri Tilførsel fra Søsiden. Den engelske Flaade seilede derimod, formedelst den forestaaende Regjeringsforandring i Storbritannien, den 26de August hjem under Paaskud af at mangle Proviant. Ogsaa Opdam havde paa Grund af sin Helbreds Tilstand begjært Tilladelse til at vende tilbage til sit Fædreland. Imod Slutningen af October forlod han med 20 Krigsskibe og en Deel Koffardiskibe Sundet, og Kuyter erholdt derved Commandoen over de tilbageblevne Hollændere.

Endnu var Kjøbenhavn bestandigt spærret fra Landsiden og den største Deel af de danske Provindser i svensk Bold; det var derfor af Bigtighed at svække den svenske Magt. For at drage saamange Stridskræfter som muligt fra Hovedstaden, besluttedes et Angreb paa Syen. Kongen befalede Feltmarschal Hans Schaf at udføre dette i Forening med de keiserlige, polske og brandenburgske Hjælpetropper, som under Feltmarschal von Eberstein stode i Holsten. Efterat de to Feltherrer havde aftalt Planen i Kiel, og Tropperne vare samlede, landsatte Nuyter, Bielke og Juell den 1ste November Schaf med 4900 danske og hollandske Soldater ved Kjerteminde, og Eberstein landede 3 Dage sildigere med 6000 Mand ved Middelfart. Carl Gustav ilede fra Lolland igjennem Sjælland til Korsør for at undsætte Syen; men den forenede Flaade holdt Beltet saa vel besat, at kun Feltmarschal Grev Gustav Otto Stenbock alene kunde komme over, for at raade den svenske commanderende General i Syen, Pfalzgreven af Sulzbach. Eberstein trængte de svenske Tropper mod Osten og forenede sig den 11te November med Schaf ved Odense. Den 14de samme Maaned sloge de Allierede Svenskerne og tvang dem til at kaste sig ind i Nyborg. Denne Fæstning ængstedes af Nuyter, Bielke og Juell fra Søsiden, og den 15de November maatte Generallieutenant Henrik Horn med 3000 svenske

Rjernetropper overgive sig tilligemed Nyborg. De Allierede tabte kun 500 Mand; men foruden de Tropper, der ved Nyborgs Erobring fangedes, mistede de Svenske paa Fyen endnu 2000 Fanger og 2000 Dræbte, 100 Kanoner med Ammunition samt 120 Faner og Standarder.

De Danske ønskede nu at føre Krigen over til Sjælland og Skaane; men Hollænderne frygtede, at Danmark derved skulde faae for stor Overvægt. Da derfor disse mægtige Allierede ikke alene nægtede Bistand, men endog truede med at modsætte sig Overgangen, maatte de Danske finde sig i, atter at blive forraadte af deres Bundsforvandte. Nuyter seilede den 18de November til Lübeck for at proviantere, men Bielke og Juel til Kjøbenhavn, hvorhen Nuyter ogsaa ankom den 5te December.

Krigens uheldige Udfald havde nedslaaet Carl Gustavs høitstigende Planer, og den 12te Februar 1660 døde han i Gothenborg efter 6 Dages Sygdom, 36 Aar gammel. Endskjøndt Danmarks Forhaabninger stege ved hans Død, og det efter Krigens Gang med Grund kunde forlange det i Roeskildfreden Tabte tilbage, tilligemed Erstatning for det svenske Overfald ved de i Brømsebro afstaaede Provindser, nødtes Frederik den Tredie dog til at finde sig i Tripelalliancens Magtsprog, og at antage den roeskildske Freds Vilkaar; thi Polen, Brandenburg og Østerrig havde ved den Fred, de i April slut-

tede med Sverrig i Oliva, overladt Danmark til Hollands Godtbefindende; men Generalstaterne frygtede, at Danmark, hvis det blev for mægtigt, let kunde løsrive sig fra den Afhængighed, hvori de havde meest Fordeel af at holde det, og hverken Holland eller England vilde tillade, at begge Kyster af Sundet maatte eies af een Krone. Dog beholdt Danmark ved Freden, som den 27de Mai 1660 sluttedes udenfor Kjøbenhavn, Trondhjems Stift og Bornholm, der vare afstaaede i Koeskilde, men som selv havde løsrevet sig fra Sverrig i Slutningen af 1658. Den svenske Leir, hvis Hovedkvarter ved Brønshøj bestod af en formelig Stad, blev efter Freden endeligt opløst og Kjøbenhavns Beleiring hævet. Kuyter vendte derpaa tilbage til sit Fædreland med den hollandske Flaade. Frederik den Tredie ophøjede ham i den danske Adelsstand og tilstod ham en Pension af 800 Rdlr. aarligt.

I denne Krig havde Juel viist sig som en fjæk, indsigtfuld og tillige forsigtig Anfører, der fortjente sine Underhavendes fuldkomne Tillid. Uagtet sit sagtmodige og beskedne Væsen havde han udmærket sig ved det meest uforsærdede Mod og viist, at han forstod med koldblodig Rolighed at forudsee og benytte de indtræffende Omstændigheder, saa at hans Balgsprog: *nec temere, nec timide* (hverken ubesindigt, ei heller forsagt) ei var tomme Ord, men indeholdt den Grundsætning, som han fulgte i hele sit krigeriske Liv. Den almindelige

Dannelse stod paa de Tider paa et lavere Trin end i vore Dage, og det var en Følge af de da herskende raae Sæder og den vildere og haardere Character, at Krigsdisciplinen maatte være strængere, end det nu behøves; det var ualmindeligt, at Anførerne viste sig humane i Omgang mod deres Underhavende. Derfor vare saadanne Helte, som Tromp, Kuyter og Juel ogsaa i denne Henseende sjældne. Den høflige og godmodige, men dog bestemte Maade, Juel befalede paa, den menneskefjærlige Omsorg, han viste for sit Mandskab, hvilken endog gif saa vidt, at han bespiste de Saarede og Syge fra sit eget Bord, og at hans første Spørgsmaal hver Morgen angik dem, den Djervhed, hvormed han hævdede sine Underhavendes Ret, erhvervede ham deres Kjærlighed og Hengivenhed i en høi Grad, ligesom hans sande Gudsfrugt og retfærdige, aabenhjertige og uegennyttige Character vandt deres fuldkomne Agtelse. I disse udmærkede Egenskaber, som prydede ham hans hele Liv, finde vi Nøglen til de overordentlige Heltegjerninger, vi siden ville see ham udføre.

VI.

Niels Juel bliver Regtemand og Huusfader 1661.

Vi vende os nu til at betragte vor Helts Syser under Freden, indtil Udbrudet af den skaanske

Krig atter kaldte ham ud imod Fjenden. Først ville vi see, hvorledes han opnaaede Livets høieste Lykke, at blive forenet med en dydig, elskværdig og høitbegavet Hustru, som lettede ham de Byrder, hans besværlige og ansvarfulde Embede paalagde ham under de indtrufne vanskelige Forhold. Margrethe Ulfeldt, født den 17de Mai 1641, *) Datter af Hr. Knud Ulfeldt til Svenstrup, var i sin blomstrende Ungdom, da den unge Søhelt, hvis Bedrifter hun ofte havde hørt omtale, gjorde hendes nærmere Bekjendtskab. Hendes godmodige og høihjertede Character vakte hos den ligesindede Niels Juel en Kjærlighed, som fandt hjertelig Gjengjæld, og som først ophørte ved Døden. Corfits Ulfeldts forbryderiske Handlemaade havde gjort hendes Families Navn forhadet; Hoffet var heller ikke godt stemt mod Ulfeldterne; men saadanne Hensyn, som saa ofte komme i Betragtning ved ægteskabelige Foreninger, havde ingen Bægt hos den ædle Juel. Han elskede, og han blev gjenselsket; dette var nok for ham til at begjære Forældrenes Samtykke. Disse modtog med Glæde en saadan Veiler, og Aaret efter Freden, den 23de Juni. *), førte han hende som sin Hustru ind i sit Huus, hvis Glæde hun blev, lige indtil hun, 6 Aar efter sin Ægtefælles Død, forlod denne Ver-

*) Det kongelige Geheime-Archiv.

den. Hendes store Belgjørenhed har reist hende et varigt Minde, og vil erindres, saalænge det adelige Jomfru-Kloster i Roeskilde er til, hvilket hun i Forening med Birgitte Scheel stiftede. Ligesom hendes Ægtefælle besad hun en stor Fædrelandskjærlighed, og hendes Afskedsord til ham, naar han drog i Kampen for Fædrelandet, var, at hun altid ønskede at see ham igjen, men heller død end seierløs. I sit lykkelige Ægteskab med denne Hustru avlede Juel, foruden en Datter og en Søn, der døde tidligt, 3 Børn, som overlevede ham:

Sophie Juel til Totterupsholm (født 1664, gift 1682 med Geheimeraad Niels Krag til Egeskov, død 1722),

Knud Juel til Thorseng (født 1665, blev Amtmand i Kjøbenhavn og døde 1709, efter at have forplantet Stammen), og

Wibeke Juel, (født sildigere og gift 1687 med Admiral Christian Bielke til Basnæs og Edelsgave, som døde 1694; hun indtraadte atter 1701 i Ægteskab med General-Lieutenant Gregers Juel til Eriksholm og døde 1736).

VII.

Glaadens Gjenstabelse og Krig med England 1666.

Efterat Freden var tilveiebragt, var det en Statssag af største Bigtighed, at ophjælpe den næ:

sten ødelagte Sømagt. De Skibe, som havde gjort Tjeneste i Krigen, vare saa gamle og forskudte, at de neppe vare Reparation værd. Omendfjøndt der allerede i de Tider holdtes Haandværkere i fast Tjeneste, vare de dog langt fra tilstrækkelige til at bygge nye Krigsskibe, og disse bleve derfor, ligesom næsten hele Europas Flaader, byggede af Private og kjøbte til Statens Tjeneste. Det var almindelige Koffardskibe, hvilke maatte indrettes til Orlogsfærd, naar de bestemtes til Krigsskibe. Men til at anskaffe en ny Flaade udfordredes større Summer, end der kunde tilveiebringes af Rigerne, som vare forarmede ved den ulykkelige Krig og svækkede ved de tabte Provindsler. Kong Frederik den Tredie lod det være sig magtpaaliggende, at sætte sin Flaade paa en god Fod; men han kunde ikke anvende mere end 3—500,000 Rbd. aarligt til Sømagten. Heraf skulde alle Lønningerne til de i fast Tjeneste staaende Officiærer og Mandskab udredes, nye Skibe kjøbes, deres Indretning til Orlogsbrug og deres Forsyning med Krigsredskaber foranstaltes. Hvor knappe disse Summer vare til at skabe en Flaade, der kunde maale sig med Naborigets, som talte 20—30 Liniesskibe, sees deraf, at der 1666 forlangtes 1,600,000 Rbd. til at udruste Flaaden og underholde den i 9 Maaneder, og at to Skibe, som vare byggede i Norge, taxeredes til 192,000 Rbd. hvert. Til at holde Danmarks nuværende

Sømagt, der tæller 6 Linieskibe, udfordres, med en da ubekjendt Orden og Deconomie, over 1 Million Rigsbankdaler aarligt, og deraf kan man gjøre sig en Forestilling om, hvor utilstrækkelig hiin Sum, som Frederik den Tredie kunde anvende til Sømagten, var til den da fornødne Flaade.

De Mænd, som Kongen paalagde det vanskelige Hverv, at skabe en Flaade, vare saaledes i en ikke misundelsesværdig Stilling. Før Enevoldsmagtens Indførelse førte Rigsadmiralen den øverste Commando over Søetaten, men efter Regjeringsforandringen blev Overcommandoen overdragen til Admiralitets-Collegiet, til hvis Præsident Rigsadmiral H. Bielke blev udnævnt i Slutningen af Aaret 1660. Som Medlem af Admiralitetet og som Holmens Chef, havde Niels Juel den største Deel i hiint besværlige Kald. At Kongen var tilfreds med hans Embedsførelse, fremlyser deraf, at han, der nedstammede fra en høi aristokratisk Slægt og var gift med en Ulfeldt, uagtet de Omvæltninger, som Statsforandringen medførte, dog vedblev at være Holmens Chef, saalænge Frederik den Tredie levede. Ogsaa er det et Tegn paa den almindelige Agtelse, han nød paa denne vanskelige Post, at Christian den Femte ved sin Thronbestigelse ikke alene bekræftede ham deri, men lod ham vedblive i den, indtil den fremrykkende Alder lod ham selv ønske at blive afløst fra dette Embede. Kong

Christian viste ogsaa sin Tilfredshed med Juels Tjeneste ved at udnævne ham til Ridder af Dannebrog (Storkors), da han 1674 gjenoprettede denne Orden. At Juel vedblev at være Holmens Chef, var saameget mere et Beviis paa hans Dygtighed, som der just ikke var den bedste Forstaaelse imellem ham og Cort Adelaer, der 1663 indkaldtes i dansk Tjeneste, og sattes over Juel, som Generaladmiral og Vicepræsident i Admiralitetet. Adelaer var nemlig vel en Normand, men havde fra sin tidligste Ungdom været i fremmed Søjteneste, hvori han havde udmærket sig saaledes, at han fra Constabel var stegen til Admiral. Han havde derved næsten glemt sine Landsmænd, og faaet en stor Forkjærlighed for Hollænderne, hos hvem han havde erholdt sin første Dannelse som Søkriger. Derfor vilde han nu have Alt paa hollandsk Fod og foretrak Alle, som hørte til denne Nation, hvoraf der vare Mange i dansk Søjteneste. Endskjøndt Juel erkjendte, at Hollænderne vare dygtige Søfolk, meente han dog, at den danske Mand i eget Land ei burde staae tilbage for Fremmede. Der dannede sig saaledes to Partier i den danske Sjetat: et hollandsk, i hvis Spidse Adelaer stod, og et dansk, som satte sit Haab til Juel. Men der udfordredes, som vi siden ville faae at see, en dyrt kjøbt Erfaring, inden Udlænderne maatte vige for Landets Sønner.

Frugten af de Bestræbelser, man havde gjort

for at ophjælpe Flaaden, viste sig 6 Aar efter Freden i Kjøbenhavn, da Danmark blev indviklet i en Krig mellem England og Holland, skjøndt den ikke var af Betydenhed. Misundelse over den hollandske Indflydelse i Norden og Handelsstridigheder vare Grunden til Krigen, som udbrød mellem Britterne og Hollænderne i Februar 1665. I Begyndelsen seirede Englænderne i flere blodige Kampe i Nordsøen, i en af hvilke den tappre Admiral Opdam tilfattede Livet, da hans Skib sprang i Luften. De hollandske Koffardiskibe, som ikke kunde naae hjem, maatte søge Tilflugt i neutrale Havne, og ti rigtladede, fra Indien hjemvendende, Koffardiskibe fandt en saadan i Bergen. Englænderne angreb dem her i August 1665 med fjorten Krigsskibe, men bleve ved Nederlændernes tappre Modstand og Fæstningens Kanoner tvungne til at trække sig tilbage med uforrettet Sag. Generalstaterne erholdt derved Leilighed til at indvikle Danmark og Norge i deres Stridigheder med England; ogsaa vandt de Frankrig for deres Parti, da dette Rige ei var tilfreds med det Overherredømme paa Havet, som Britterne tilegnede sig. En Tractat blev i Februar s. A. sluttet imellem Danmark, Holland og Frankrig, hvorved Frederik den Tredie, hvem Englændernes Opbringelser af danske og norske Skibe havde stemt end mere fjendtlig, paatog sig at holde 30 Skibe i Søen mod at erholde en aarlig Subsidie.

af Frankrig og Holland, og i April 1666 erklæredes Krigen.

At Admiralitetet og Holmen havde anvendt de til Sømagten tilstaaede ringe Midler vel, viste sig nu, idet 15 i Norge og Holsten kjøbte Skibe, tillegemed 9 af Cort Adelaer i Holland anskaffede Koffardiskibe, kunde forsynes med alle Fornødenheder. Under Adelaers Commando sendtes Flaaden til Søes; men ingen Fjendtligheder fandt Sted, da Englænderne ei kom i de danske Farvande. Krigen mellem England, Frankrig og Holland tog tilsidst en uheldig Bending for Britterne. Kuyter seirede flere Gange over den engelske Flaade, og gjorde endog ødelæggende Landgange paa de brittiske Kyster. Endelig sluttedes Freden i Breda den 21de Juli 1667 under svensk Mægling, hvorefter igjen de venfskabelige Forhold oprettedes mellem den danske og storbritanniske Krone.

VIII.

Den skaanske Krigs Udbrud 1675.

Kong Christian den Femte, som den 9de Februar 1670 besteg Thronen, var istand til at sørge bedre for Sømagten end hans Fader, og 1674 bestod Flaaden af 33 Krigsskibe paa 18—100 Kanoner; blandt disse vare 21 Liniesskibe, af hvilke

det mindste førte 34 Kanoner. *) Allerede fra 1631—1636 havde Christian den Fjerde indført de saakaldte Defensionskibe. Det var Koffardskibe, som tilstededes særegne Privilegier, hvilke især bestode i Lettelser af Skibsafgifter, mod at de, naar det behøvedes, afgaves til Krigstjeneste. Men efter Freden til Brömsebro var denne Indretning igjen bleven ophævet, fordi Defensionskibene under Kri- gen ikke havde svaret til Kongens Forventninger om dem. I Aaret 1671 indførtes de atter, og 1674 vare der i Rigerne 46 Defensionskibe, som hvert førte fra 2 til 34 Kanoner*). I de paafølgende Aar kom denne Flaade godt tilpas, da en fleeraarig blodig Krig udbrød, i hvilken vi ville komme til at see Suel udføre sine skjønneste Bedrifter.

For at ydmyge de mægtige og stolte Hollæn- dere, havde den høitstræbende Ludvig den Sjor- tende af Frankrig allerede i Aaret 1672 formaet England til at deeltage i en Krig mod denne Re- publik. Men efter 2 Aars Kamp sluttede den en- gelske Konge Fred med Hollænderne, og Ludvig, som alene ikke kunde overvinde dem, maatte see sig om efter andre Bundsforvante. Overrig eiede da betydelige Provindsler i det nordlige Tydskland; for- uden Landene ved den botniske og finske Bugt samt Lifland hørte Pommern, Bremen og Berden til

*) Admiralitets-Archivet.

dette Rige, og under Trediveaars-Krigen, som endtes ved den westphalske Fred 1648, havde Sverrig været den tydske Keisers farligste Fjende. At vinde den unge Carl den Ellevte af Sverrig, var saaledes af Bigtighed for Ludvig den Fjortende; men de Svenske frugtede, at Danmark og Norge vilde benytte Leiligheden til at gjenvinde de 1645 og 1660 tabte Provindser, og Frankrig maatte derfor først garantere Overholdelsen af Freden til Kjøbenhavn, for at faae Sverrig paa sit Parti. Hollænderne søgte Hjælp hos den tydske Keiser, Spanien, Danmark og Churfyrsten af Brandenburg. Denne sidste marscherede mod Franskmændene med en Armee, og for at tvinge ham til at trække sig tilbage, formaaede Ludvig den Fjortende Sverrig til at angribe de brandenborgske Stater.

Kong Christian den Femte havde fulgt sin Faders Fodspor, og med den arvede Enevoldsmagt fuet Adelsmagten, Rigernes farligste indvortes Fjende, hvorved disse siden 1660 havde vundet i Kraft. Han haabede nu at kunne benytte Leiligheden til at gjenvinde de Provindser, hans Forfædre havde tabt til Sverrig; Republikens og Brandenburgs fornyede Forbundsforslag fandt derfor et villigt Øre hos Kongen. Men det var endnu i frisk Minde, hvorledes de Allierede havde ladet Kong Frederik den Tredie i Stikken, og hvor lidt der kunde stoles paa deres Løfter. Den kloge Minister Griffen-

feldt søgte derfor at forhindre Krigen mod Sverrig, hvoraf han intet Held ventede, saalænge det mægtige Frankrig var saa nøie forenet med dette Rige. Han befordrede derfor i Forening med sin Belynderinde, Enkedronning Sophie Amalie, som heller ikke ansaae Krigen for ønskelig, Kongens Søsters Forlovelse med Kong Carl den Ellefte af Sverrig. Men Krigspartiet blev Griffenfeldt for mægtigt, og han kunde ikke forebygge, at Kongen i Forening med Churfyrsten af Brandenburg angreb Pommern og Bismar. Imidlertid bevirkede han, at dette fjendtlige Skridt mod Sverrig gaves Udseende af, kun at være den Hjælp, som Kongen skyldte Brandenburg ifølge Forsvars-Alliancen, der allerede 1672 var sluttet.

Generaladmiral Adelaer sendtes den 13de August 1675 til Østersøen med en forenet dansk og hollandsk Flaade, som bestod af 16 danske og 7 hollandske Skibe, foruden Brandere og Smaafartøier, og var deelt i tre Eskadrer, hvilke commanderedes af Generaladmiralen selv, Admiral Juel og den hollandske Commandeur Vinckes; Juel havde sit Flag ombord i Linieskibet Sophie Amalie paa 90 Kanoner og 680 Mand. Flaaden krydsede mellem Bornholm og Rygen; den havde Ordre*) til at bemægtige sig alle svenske Skibe og Fartøier,

*) Admiralitets-Archivet.

ligesom dem, der kom fra eller vare bestemte til svenske Havne, undtagen de engelske Skibe og de, som vare forsynede med engelske Passer, naar de blot ikke førte Krigscontrabande. Dog havde Flaaden ikke Befaling til at foretage nogen directe Fjendtlighed mod de Svenske, og den 2den September 1675 udstedtes fra det danske Hovedquarteer ved Möln i Lauenburg en Erklæring mod Sverrig, hvori det hed, at de danske Tropper blot vare Hjælpetropper for Churfyrsten, uden at den danske Krone derved erklærede den svenske Krig. Til Søs forefaldt derfor dette Aar ingen Krigsbegivenheder af Betydning. Den svenske Flaade var vel en kort Tid under Gulland, men Adelaer kom ikke saa østligt. Derimod herskede der megen Sygdom ombord; Adelaers Rapport*) til Kongen vise, at der paa nogle af hans Skibe vare 150 Mand syge, og de svenske Beretninger melde, at deres Flaade i November havde 2700 Syge. Den 2den November maatte Adelaer selv syg gaae i Land, og Commandoen blev da overdraget Admiral Juel, der beholdt den, efterat Adelaer var død den 5te November, indtil Hovedflaaden snart derefter blev oplagt.

Felttoget i Pommern førte oftere Kongen sammen med Churfyrsten af Brandenburg. Denne gjorde

*) Disse opbevares i det kongelige Geheime-Archiv.

Alt, for fuldstændigt at vinde Kong Christian mod Sverrig, og forenede sig derfor med Krigspartiet ved det danske Hof mod Griffensfeldt, som ikke kunde afværge, at Kongen den 1ste Januar 1676 anordnede, at alle svenske Skibe skulde ansees for gode Priser, og at der den 28de Februar udkom en bestemt Krigserklæring mod Sverrig. Nu haabede Griffensfeldt, at den store Kamp i det vestlige Europa snart skulde bilægges, og derved Freden i Norden bevares; men Fredscongressen i Nimwegen trak sig i Langdrag, og den floge Statskantsler blev fort efter styrtet.

I Begyndelsen af Aaret 1676 stode Danmark og Norge, Holland, Brandenburg og desuden den tydske Keiser, Spanien, Brunsvig: Lyneborg, Hessen:Kassel og Biskoppen af Münster mod Frankrig og Sverrig. I den danske Historie har man kaldet denne Krig: den skaanske Feide, fordi Danmark derved især havde til Formaal at erobre Skaane, og meest førte Krigen der.

Det svenske Riges Hoveddele laae omkring Østersøen. At undsætte Provindserne indbyrdes til Lands, var, om ikke umuligt, dog ulige besværligere end at føre Tropperne over Søen. Skulde derfor Angrebet paa Sverrig lykkes, da maatte de Allierede have Overmagten til Søs. Kong Christian anvendte derfor især Opmærksomhed paa sin Flaades Udrustning, hvorfor Alt i Vinteren imel-

lem 1675 og 1676 var i største Virksomhed paa Holmen.

IX.

Niels Juel bliver Høistcommanderende og erobrer Gulland 1676.

Den 23de Marts 1676 blev Juel udnævnt til at commandere 8 Linieskibe, 5 Fregatter, 2 Brandere og 5 smaae Skibe, med hvilke han beordredes til at afseile til Østersøen. Han skulde opbringe alle svenske og for svensk Regning fragtede Skibe. Ogsaa havde han Befaling til at anholde alle Skibe, som vare bestemte til svenske Provindser, eller som kom fra disse. Engelske Skibe og de, som vare forsynede med engelske Passer, skulde han dog lade passere, naar de ikke førte Folk eller Krigscontrabande til svenske Lande. Da der havdes Efterretning om, at Sverrig tænkte paa at overføre Tropper og Ammunition mellem Sverrig og Pommern, erholdt Juel Ordre til at ødelægge alle de Transportfartøier, han maatte møde. Dernæst skulde han i sine Skibschefers Overværelse aabne en medgiven hemmelig Ordre og udføre denne. De allierede Magters Skibe skulde han saa meget som muligt sikke fri Fart i Østersøen. Mødte han en overlegen Fjende, blev det ham be-

falet, i Tide at søge Sundet, og ikke at sætte de ham anbetroede Skibe i Fare. *)

Den 28de Marts heisede Juel sit Flag ombord i Linieskibet Churprindsen paa 76 Kanoner og 492 Mand, og affeilede den 30te fra Kjøbenhavn. To af Linieskibene kom paa Grund ved Dragøer, men bleve ved Juels gode Foranstaltninger uden Skade gjorte flotte. Den 1ste April gik han til Søes og styrede Kursen først langs den svenske Kyst, hvor han gjorde 2 smaae Priser. Derpaa seilede han til Nygen, hvor to svenske Gallioter opbrændtes, og nogle Folk landsattes; men Mangel paa tilstrækkelige Landtropper nødte ham til igjen at forlade Nygen, efter at have gjort en Deel Qvæg til Bytte. Herefter vendte Eskadren sig igjen mod den svenske Kyst, for at udføre den hemmelige Ordre, som var aabnet og indeholdt den Befaling, at angribe Gulland.

Paa Veien derhen stødte Juels Krydsere paa 2 fjendtlige Krigsskibe, som han strax opsøgte med Eskadren, og den 23de April fandt han ved Udshavnen Steenshamn paa den blekingiske Kyst to svenske Fregatter, Constantia paa 48 og Charitas paa 32 Kanoner. Da Fjenden blev de Danske vaer, varpede han (halede Skibene frem ved Ankere) tæt ind under Land bag Den Utlængen, hvor de store

*) Admiralitets-Archivet.

Skibe ei kunde komme til ham. Zuel lod Linieskibet Gyldenløve og Fregatten Svenske Falk lægge sig tæt uden for Utlængen, og befalede Capitain Johan Behn med Fregatterne Hummern, Havmanden og Spraglede Falk at varpe efter de fjendtlige Skibe og angribe dem. Klokken otte om Aftenen kom de Danske paa Skud; til Klokken 12 fortsattes Skydningen paa begge Sider med Hestighed; da bemandede de Danske Chalupperne, for at entre, hvorpaa de Svenske satte Ild paa deres Skibe og flygtede i Land. Før de Danske naaede ombord, tog Ilden saa stærk Overhaand paa Constantia, at dette Skib brændte op, og kun en Deel af Kanoerne kunde siden bjerGES. Ilden paa Charitas blev derimod slukket, og Skibet bragt ud til Eskadren, i hvilken det, efter at være bemandet, indlemmedes.

Gulland er, med den dertil hørende Faarø, 19 Mile lang, og dets største Bredde 7 Mile. Det er rigt paa Tømmer og Tjære. Baldemar Atterdag erobrede Den, men den blev afstaaet af Danmark ved Freden i Brømsøebro 1645; siden den Tid havde den været i svensk Magt og var bleven meget udsuget. Dens fornemste By er Visby, som ligger paa Vestkysten og har i det 13de Aarhundrede været en vigtig Hansestad med ti Kirker og 12,000 bevæbnede Borgere. Endskjøndt den siden havde tabt meget, drev den dog endnu betydelig

Handel. Kastelet eller Slottet var bygget af Erik af Pommern, som herfra, efter at have baaret de tre nordiske Kroner, satte hele Østersøen i Skræk ved Sørøveri.

Uventet ankrede Juel den 28de April om Aftenen i haardt Veir under Carlsøerne, nogle Mile Syd for Bisby; han lod strax Kysten recognoscere og Skibenes Soldatesque, tilligemed 400 fra Kjøbenhavn dertil medgivne Soldater, indskibe paa Fregatterne og de mindre Skibe. Efterat Fregatternes Kanoner næste Morgen havde fordrevet Fjenden fra Stranden, landede 2000 Mand under Oberst Martin Bertelsen, uden at miste en Mand, ved Klintehavn. Tyssmerker-Skansen erobredes, og Bertelsen satte sig i Marsch mod Bisby. Admiralen lod Indbyggerne forsikre, at intet Ondt skulde vederfares dem, og at alt Det, de leverede de Danske, skulde contant betales. Efter denne Forsikring kom Gulælenderne i Hobetal til de Danske med alle Slags Fornødenheder, hvorfor de ogsaa erholdt rede Penge. Herved end bedre stemte, yttrede de deres Hengivenhed for Danmark, og med deres Heste og Bogne bragte de Oberst Bertelsen næste Dags Aften med hans Corps, dets Artillerie og Ammunition til Bisby, som strax aabnede sine Porte for ham. Ikke saa venligt modtoges de Danske af Kastelet, hvori de Svenske havde trukket sig tilbage.

Bertelsen leirede sig for Slottet paa samme Tid, som Juel ankrede uden for det. Denne lod i Mørket Linieskibene Gyldenløve og Delmenhorst samt Fregatten Hummern varpe sig indenfor Skudvidde. Ved Daggry aabnede Skibene en levende Ild paa Slottet, der laa paa en Klippe og var omgivet med stærke Mure; de Svenske besvarede Ilden vel, hvorved Skibene led endeel; men, da Bertelsen efter nogle Timers Skydning truede med Storm, og Slottet var meget forskudt, saa forlangte den svenske Gouverneur Grev Oxenstierna at capitulere. Dette bevilgedes paa det Vilkaar, at Besætningen samme Aften skulde rømme Landporten og næste Morgen hele Kastellet. De Svenske erholdt fri Overførelse til Sverrig med deres Tøi, og saa megen Proviant, som behøvedes til Overfarten. I Fæstningen fandtes endeel Krigsforraad og mange Kanoner, som gjordes til Bytte.

Efter sin Ordre forsynede Juel Gulland med de manglende Levnetsmidler og Salt til dets vigtige Fiskerier. Han benyttede hertil den ham givne Tilladelse, at maatte anholde alle de Skibe, han stødte paa, engelske undtagen, naar de vare ladede med Ting, der behøvedes paa Gulland; men det Anholdte betalte han, som det var ham paalagt, rundeligen med gullandske Producter, Tjære, Tømmer og Brædder, for at ingen Klage skulde indkomme fra de Anholdte. Juel ansatte Major Bilenberg til

Commandant i Wisby, hvilken han gav 100 Mand fra Eskadren, foruden de fra Kjøbenhavn dertil medhavende 400 Soldater, til Besætning. Til Landets Forsvar anlagde han Batterier paa de Steder, hvor Landgang kunde finde Sted, anordnede Indbyggernes Bevæbning og Inddeling, forsynede dem med Vaaben og bevirkede hos Kongen, at nogle Kavaleri-Officierer bleve sendte til Gulland, for at commandere de nationale Corps. En Gullænder, Thomas Wallenstein, som var bosat i Kjøbenhavn, og som var fulgt med Eskadren derfra, indsatte han til Landsdommer, og befalede denne og Commandanten, at modtage Indbyggernes Troskabsed. I sine Rapporter *) om Erobringen meldte Juel, at han havde besat Embederne paa Den med Indsødte, hvilke de Svenske stedse havde udelukket derfra. Ogsaa nedsattes efter hans Raad den høie Told, de Svenske havde lagt paa alle Fornødenheder.

Juel gjorde sig store Forventninger om Erobringen af Gulland, og haabede, at Wisby skulde gjenvinde sin gamle Handelsmagt. Ogsaa i Kjøbenhavn ansaaes hans Erobring for at være af stor Vigtighed. Kongen erkjendte hans derved viste Tjeneste, ved at udnævne ham til Gouverneur eller Landshøvding over Den, skjenkede ham det Fyrretømmer, som havde

*) Det kongelige Geheime-Archiv og Admiralitets-Archivet

tilhørt den svenske Regjering, og lod til Erindring om Erobringen en Skuepenge slaee, paa hvis For- side findes hans Majestæts Brystbillede, omgivet af Trophæer, og paa Bagsiden Gullands Baaben, (et Lam med en Standart) med følgende Inscrip- tion: „Ad dominum patriamque redit.” (Det vendte tilbage til sin Herre og sit Fædreland.) ”d. 1ste Mai 1676”.

Om denne Daad findes paa Juels Gravminde disse Ord:

”Holdt Østersø og bliv et evigvarigt Minde
 For Kongens Baaben, og kræv Gulland selv til Bidne,
 Hvor kjæk og brav og from Du Herr Niels Juel fornam
 Den Tid, han beiled til det amaloniske Lam!
 De Rugler, som han til Din Fæstning overkasted'
 Med Luevinger, var, som Soldat, at haste
 Og blusse lidet for at faae Din Kjærlighed;
 Men, der Du nægted' den, da blev han fyrig og vred.
 Og under Ild og Baal og Brag begyndt' at larme
 Imod de Svenske, som med Hjerte, Blod og Arme
 Forsægte vilde Dig med Magt og Herrestjold.
 Det hjalp dog ei; thi Juel han tog Dig dog med Bold”.

Ved Juels kloge Foranstaltninger blev Gulland sat i saa god Forsvarsstand, at Den først ved Fre- den til Lund igjen kom i svensk Besiddelse, da Frankrig tvang Danmark til at tilbagegive alle sine i Krigen gjorde Erobring.

X.

Niels Juels Tilbagetog fra Bornholm den 25de og 26de Mai 1676.

Det er et stort Beviis paa Juels Virksomhed, at han i 3 Dage tilendebragte de vigtigste af disse Foranstaltninger til Gullands Forsvar, saa at han allerede den 4de Mai kunde forlade Wisby, for at forurolige den skaanske Kyst og holde Die med den svenske Flaade, som han vidste man ilede med at faae i Søen. Efter at have maattet ligge til Anfers under Carlsværne paa Grund af haardt Veir, lettede han den 16de, for ifølge en ham tilsendt kongelig Ordre at tage Station mellem Bornholm og Nygen og forhindre svenske Troppetransporter.

Imidlertid vare den hollandske Schoutbynacht (Contreadmiral) Almonde og den danske Admiral Jens Rodstehn med flere Skibe stødte til Juel, som derved vel var bleven forstærket, men hvis Skibes Besætninger vare saa svækkede ved Charitas's Bemanding, Wisbys Besættelse og en Deel Syge og Døde, at han besluttede at ankre under Bornholm, for at landsætte sine Syge og vente den yderligere Forstærkning, som han havde begjært. Medens Flaaden nu laa her, erholdt han den 23de Signaler fra sine Brandvagter (Forposter), at Fjenden var i Sigte. Juel lod Flaaden strax lette Anfer og stod med Nordvestvind Bester over, hol-

dende sig mellem Østod og Nygen til Luvart af Fjenden (den Side, hvorfra Vinden kommer). End: skjøndt Brandvakterne jagede hverandre, saae Hoved: flaaerne dog ikke hinanden hverken denne eller den følgende Dag. Imidlertid erholdt Juel af en hollandsk Kaper sikker Efterretning om, at den svenske Flaade, anført af Rigsraad Baron Lorentz Creutz, bestod af 27 Linieskibe, 13 Fregatter, 15 Brigger og Galioter og 6 Brandere. Juel havde kun 18 svagt bemandede danske og 8 hollandske Krigsskibe (hvoraf 18 eller 19 vare Linieskibe), 3 Brandere samt nogle Smaaskibe, og Fjenden var ham altsaa langt overlegen. Ifølge sin Instruction skulde Juel derfor undgaae Slag; men at gjøre dette, uden at de danske Kyster blottedes, og uden at hans Undergivne blevne modløse og Fjenden opmuntredes, var en Opgave, som der hørte ualmindelig Dygtighed til at løse. At Juel besad denne, skulle vi nu see; han nærmede sig Sundet uden at flygte, saae Fjenden fjækt under Vinene og mødte ham djærvt i Kamp, uden at udæske ham.

Om Morgenen den 25de Mai fik de fjendtlige Flaader hinanden i Sigte. Der blæste en svag Nordnordost Wind, som op ad Dagen blev østligere. Fjenden kom fra Nordost, og den allierede Flaade var 2½ Miil nordligt for Tasmund, Nygens Nordostkyst. For ei at give sit Tilbagetog Udseende af Flugt, styrede Juel ikke mod Sundet, men søgte

at vinde Luven, hvilket dog ikke vilde lykkes. Om Eftermiddagen styrede Creuz ned mod Flaaden, som vedblev at holde ved Binden mod Sydsydost, og Klokken 9 om Aftenen var Zuel 1 Miil Øst for Gasmund. Men endnu meente han det ikke raadeligt at styre hjemad, hvorfor han vendte og seilede mod Nordnordost Sjenden imøde. Saaledes kom det til Kamp. *) Den dansk-hollandiske Flaade brød igjennem den slet sluttede svenske Linie og affskar de 5 agterste Skibe; men Mørket forhindrede den fra at udrette noget Afgjørende, og efter een Times Fægtning vendte Creuz. Om Natten holdt Flaaderne under Seil mod Nordnordost. Næste Dag fra Klokken 7-2 kjæmpedes atter af og til med Hestighed, Vest for Bornholm, idet Flaaderne flere Gange passerede hinanden. Zuel søgte at gjentage den samme Manœvre, han havde udført Aftenen i Forveien, nemlig, at affkjære nogle af de agterste Skibe; men Sjenden var bleven forsigtigere, kneb op til Luwart og holdt sig i stor Afstand. Først da Slaget var tilende, holdt Zuel mod Nordvest til Sundet, og den svenske Flaade blev i Begyndelsen liggende opbrast (stille); men, da de dansk-hollandiske Skibe vare komne indenfor Falsterbo,

*) I Admiralitets-Archivet opbevares Capitain Dreyers Journal for Linieskibene Christiania og Gnighed fra 1676-79, hvori de Slag, han deeltog i, omtales.

hvor de ankrede, gif de Svenske ogsaa til Ankers under Trelleborg paa Kysten af Skaane.

Begge Parter tilregnede sig Seiren. I Sverrig anstilledes endog firkelige Takkesester; men egentlig vare de Allierede de Seirende. Thi, skjøndt den svenske Flaade var dem langt overlegen, erobrede de dog den svenske Galiot, Kong David, paa 10 Kanoner, uden at miste en eneste Baad. De Allierede havde 50 Døde og 15 Saarede; de Svenskes Tab er ikke angivet, men det er rimeligt, at det har været større, da flere af deres Skibe vare ilde tilredte. Derfor kunde der med fuld Ret om dette Tilbagezog fra Bornholm siges:

"Der Juel de Seiersseil for Gullands Fæstning hidsed',
 Og dem i høien Naa til Kongens Ære tridsed',
 Estrax Binden ønskelig med Seierspalmen gif,
 Indtil han ved Bornholm et Ankerstade fik.
 Men næste Dagstjør fik han udi Syn og Sigte
 Den svenske Skibehær, fuld af Mænd, der lysted' sigte,
 Igjennem hvilke Juel sig tvende Gange slog,
 Endskjøndt de to for een med Maat imod ham drog.
 Paa begge Sider var der Manddem, Med og Hjerte,
 Hver for sin Konge sted blandt Lynild, Død og Smerte;
 Dog vilde Gud, at Juel Søfrenen skulde faae
 Og ind til Rjøgebugt med Priis og Ære gaae."

Carl den Ellefte havde fra et Kirkeetaarn i Skaane været Tilskuer af Slaget. Da Creutz var ankret under Trelleborg, fandt han der Kongen,

som befalede ham strax at angribe Zuel igjen; men, da den meest ansete Officier i Flaaden, Admiral Uggla, fraraadte dette i et Farvand, der var de Svenske ubekjendt, og hvor de Danske vare hjemme, bestemtes, at Flaaden kun under den smaalandske Kyst skulde indlade sig i Slag, for i Ulykkes-tilfælde at kunne finde Tilflugt mellem Skjærene.

XI.

Niels Zuel kommer under Tromps Commando.

Vi maae nu vende vort Blik tilbage i Tiden, for at lære en Mand at kjende, som paa denne Tid optraadte paa den danske Skueplads, og fik stor Indflydelse saavel paa Zuels Liv, som paa Begivenhederne overhovedet i Norden. Vi ville da see Beviser paa denne Mand's stolte og stridige Character, som ogsaa kom til at staae i et spændt Forhold til vor Helt.

Cornelius Tromp, Søn af den store Martin Tromp, havde i hollandsk Tjeneste i Middelhavet gjort sig bekjendt som en duelig Skibschef og var avanceret til Schoutbynacht. Ved Krigens Udbrud mellem England og Holland 1665 blev han Viceadmiral, og som saadan commanderede han en Eskadre af Flaaden under Opdam i det Slag, hvori denne Helt tilfattede Livet. Tromp blev der

paa Lieutenant-Admiral og erholdt provisorisk Overcommandoen; men, da Ruyter kom hjem, blev denne sat over ham. Først vilde Tromp ikke finde sig heri, men forlangte sin Afsked. Admiralitetet overtalte ham imidlertid til at føie sig efter Generalstaternes Befaling, og fik ham til at overtage Commandoen over en af den store Flaades Eskadrer under Ruyter. Dog varede denne Forsoning ikke længe: i Slaget den 26de Juli 1666 udbrød Spændingen mellem de to Admiraler i aabenbart Fjendskab; gjensidigen beskyldte de hinanden for ikke at have ydet den tilbørlige Understøttelse i Slaget, og forlangte Undersøgelse og Fyldestgjørelse af Generalstaterne. Men disse afskedigede Tromp, fordi han havde viist saa stort Had og Fjendskab mod Ruyter, at Fædrelandet kunde lide ved at beholde ham i Tjenesten. Kongen af Frankrig søgte nu at vinde Tromp for sin Marine; men denne foretrak det private Liv, indtil Prindsen af Oranien var bleven de forenede Provindsers Statholder og Generalissimus. Da blev Tromp, som hørte til det oraniske Parti, 1673 igjen indsat i sin forrige Stilling som hollandsk Lieutenant-Admiral. Statholderen forligede ham med Ruyter, og under denne hidrog Tromp til de seierrige Søslag, som reddede Holland fra Ludvig den Fjortendes farlige Angreb. Men ogsaa her havde han alvorlige Stridigheder med Viceadmiral Sweers. En Krigsret skulde

have dømt imellem dem; men, før denne kunde finde Sted, faldt Sweers i et Slag.

Statholderen og Generalstaterne over de forenede Provindser udnævnte i Maret 1676 Admiral Tromp til at commandere den hollandske Flaade, som i Forening med den dansk-norske skulde kjæmpe mod den svenske Sømagt i Østersøen. Midt og sidst i April aßeilede Hollænderne fra Rotterdam og Texel med en Convoi til Østersøen. Schoutbynacht Almonde kom den 30te April, — altsaa før Gullands Erobring, som fandt Sted den 1ste Mai, — til Kjøbenhavn, og sendtes strax til Østersøen, hvor vi tidligere have seet ham forene sig med Juel, og Tromp ankom til Hovedstaden den 2^{den} Mai, blev modtagen med megen Høitidelighed og den 8de Mai udnævnt til Generaladmiral med 8000 Rdlr. aarlig Gage. *)

Kong Christian skulde maaskee ikke have ansat en Fremmed i denne Post, hvis Niels Juel havde havt Leilighed til tidligere at vise sig saa duelig til at føre den høieste Commando, som han havde gjort ved Erobringen af Gulland og ved den mesterlige Retirade mod Creuz. Før var Juel kun bekjendt, som en duelig Underansfører; saaledes havde han viist sig under sin Tids første Admiraler, Op:

*) Rigsadmiral Bielke havde kun 5000 Rdlr. og Admiral Juel 2250 Rdlr. aarligt.

dam, Ruyter og Bielke, og han var allerede saa anseet 1675, at man havde vaklet mellem ham og den sygelige Adelaer, da der skulde vælges en Anfører til Flaaden. Men Kongen maatte ogsaa nu tage Hensyn til sine politiske Forbindelser, og ivrigt anbefalede Tromp af Prindsen af Oranien, Generalstaterne og Churfyrsten af Brandenburg.

Den nye Generaladmiral heisede sit Flag ombord paa Linieskibet Christianus Quintus. Han skulde endnu i Kjøbenhavn oppebie nogle hollandske Skibe, man ventede; men, da Kong Christian efter Slaget imellem Juel og Creuz frygtede for et nyt Angreb af den overlegne Fjende, befalede han Tromp at aasseile med 5 danske og 4 hollandske Krigsskibe, 2 Brandere og 1 Galiot, som laae færdige paa Kjøbenhavns Rhed. Den 27de Mai om Aftenen forenede Generaladmiralen sig med Juel, mellem Stevns og Falsterbo, og overtog Overcommandoen over den forenede Flaade.

XII.

Slaget under Oland den 1ste Juni 1676.

Tromp deelte Flaaden i tre Eskadrer, hvoraf Juel commanderede den første, Tromp selv den anden og Almonde den tredie. Den hele Styrke bestod af 25 Linieskibe, 10 Fregatter, 5 Brandere og 7 mindre Skibe, armerede i Alt med 1730

Kanoner; det sværeste Skib var Christianus Quintus paa 86 Kanoner. Den 30te Mai passerede Flaaden Falsterbo med frisk Kuling af Sydvest, og gjorde Jagt paa den svenske Flaade, som samme Morgen var lettet fra Trelleborg, og saaes under Tornebusken paa Rygens Nordvestkyst. Creutz havde da 27 Liniesskibe, 13 Fregatter, 11 Galioter og 4 Brandere under sig. Den svenske Flaade var armeret med i Alt 2170 Kanoner, og var saaledes 5 Liniesskibe og Fregatter samt 440 Kanoner stærkere end den allierede Flaade. Iblandt de svenske Skibe var eet paa 126 og syv paa 86-70 Kanoner.

Efter den i Trelleborg erholdte Befaling søgte Creutz uagtet sin Overlegenhed at undgaae Slag, indtil han var passeret Dland. Han forcerede derfor Nordost hen, forfulgt af Tromp. Kulingen tiltog, og Vinden gik om til Syd til Ost. I Mørkningen tabte de Allierede Sjenden af Sigte, da han styrede østligere. Begge Flaader førte om Natten saamange Seil, som muligt. Næste Morgen detacherede Tromp 7 Fregatter i forskjellige Retninger, for at opsøge Sjenden, som opdagedes igjen om Middagen i Sydost. De Allierede jagede ham atter; ved Solens Nedgang passeredes Christiansø, idet Flaaderne styrede Ost, og den 1ste Juni om Morgenen Dlands Sydpynt. Den allierede Flaade vandt Luven, ved at løbe Landet nærmere, end de Svenske vovede, fordi deres bedste Styr mænd vare

saarede i Slaget ved Gasmund og Bornholm. Binden var vestlig med rebet Mærseils Ruling (temmelig stærk Blæst) og svære Byger. Jagten gik langs den ølandske Kyst. De Svenske forcerede saa stærkt, at flere Skibe seilede Mærseræer og Bramstænger overbord. Henimod Middag kom de bedstseilende danske Skibe Sjenden saa nær, at denne troede at kunne affkjære dem fra de andre Skibe af Flaaden, som vare langt tilbage. Uggla forlangte Tilladelse til at vende for at udføre dette. Creutz gav Vendingssignal og gjorde selv Begyndelsen med sit Skib Stora Cronan, som førte 126 Kanoner. Men, omendstjøndt han derved kom ved Binden, beholdt han dog samme Seil til, som han førte for Binden, hvilke vare for svære for det ranke og med Kanoner overlæssede Skib, som man havde givet for lidt Baglast, saa at det, efter svenske Beretninger, laa 7 Fod lettere paa Bandet, end det foregaaende Aar; i Bendingen kom desuden en svær Byge, hvorved Skibet frængede saa stærkt over, at Bandet strømmede voldsomt ind af det underste Batteries Porte, som man havde glemt at lukke i Tide. Derved fyldtes Stora Cronan og sank tværs for Hulterså Kirke paa Öland. Kun Noget af Styrbords (den høire) Side var synlig over Bandet, da der kom Ild i Krudtkammeret, og Skibet sprang i Luften. Af den 842 Mand stærke Besætning reddedes kun 40 Mand; der fortælles,

at der med Stora Cronan desuden omkom 300 unge svenske Adelsmænd, der tjente som Volonteerer. Admiral Creutz og hans Søn sprang overbord og druknede. Saaledes endte denne modige Hædersmand sit Liv, og styrtede ved sin Mangel paa Sømands: Dygtighed mange Landsmænd i Ulykke med sig, fordi han, der aldrig tilforn havde faret til Søes, fra Præsident i Bjergcollegiet var sat ind paa en Bane, hvor han ikke hørte hjemme.

Denne Ulykke bragte de Svenske i fuldkommen Uorden. Kun saa holdt Stand, iblandt hvilke den tappre Ugbla, som ansaaes for Sverrigs kyndigste og dygtigste Admiral, og hvem nu Commandoen tilfaldt. Tromp og Juel lagde sig hver paa sin Side af hans Skib Sværdet. Kjæft værgede han sig i 1½ Time, da faldt hans Stormast, hvorpaa han strøg. Den hollandske Brandet T' Hoen lagde imod Ordre paa Siden af Prisen og opbrændte det skønne 86 Kanonskib; Ugbla tilfattede Livet, og kun 52 Mand reddedes af den 650 Mand stærke Besætning. Nu hed det hos de Svenske, kun at redde sig, hvo som kunde; men de Allierede, hvis Flaade imidlertid var bleven samlet, satte stærkt efter den flygtende Fjende. Af de tre Skibe, som tilligemed „Sværdet“ længst havde holdt Stand, erobredes Neptunus og Jernvaagen, hvert paa 44 Kanoner, tilligemed 2 mindre

Fartøier. Linieskibet *Røplet* paa 84 Kanoner forliste ved Indseilingen til de svenske *Stjær*.

Saaledes tabte *Sverrig* 7 Skibe med over 400 Kanoner, og den øvrige Deel af Flaaden blev meget beskadiget. Beretningerne om de Svenskes Tab ere meget uovereensstemmende; deres Historiekrivere variere imellem 7 og 12 store Skibe. Alle indrømme Tabet af de her anførte 7 Dødsmand; *Tromp* melder, i sin Rapport*) om Slaget, at han havde seet 3 andre strande paa *Dlands* nordlige Kyster, og at eet af de sværeste svenske Skibe kom paa en Klippe ved *Westerwik*; *Juel* angiver *Fjens* dens Tab til 7 Skibe, foruden Jagter og Galioter. Tabet af Mandskab har neppe været under 3000 Mand, hvoraf 600 Fanger, og tre svenske Admiraller tilfattede Livet. De Allieredes Tab er ikke angivet; *Tromp* melder, at have havt 100 Mand Døde og Saarede paa sit Skib (*Christianus Quintus*). Den med „*Sværdet*” opbrændte *Brander* var det eneste Skib, de tabte. Foruden „*Sværdet*”, som *Juel* i Forening med *Tromp* erobrede, strøg et andet svensk Skib (*Neptunus*) under hans Kanoner; men nogle Hollændere besatte Prisen, før han kunde gjøre dette.

*) Denne opbevares i Admiralitets-Archivet og er aftrykt i „*Efterretninger om den danske og norske Sømagt*”, 1ste Deel, Side 193 - 202.

Kun faa af de Kampe, der hidtil vare forefaldne i Østersøen, kunde maale sig med Slaget ved Dland, hvorom det hedder:

”Du mindes Dland! der at Søen om Dig brændte,
 Dg Nordens Flaader Du vel fra hinanden fjendte,
 Da Tromp og Juel og Creutz og Uggla sammen brød,
 Saa Himlens Tordenild kom ud af deres Skjød,
 Da Skibet Cronan sprang med Creutz i Lust og Luc
 Med meer end tusind Mand. Dog lod ei Uggla kue
 Sin Tæverhed, men bandt med Tromp frimodigt an;
 Men Juel stod ærligt bi, som han var altid van,
 Til Uggla saae sit Sværd, det store Skib, at brænde
 Dg fire andre gaae den danske Flok til Hænde;
 Saa rømte han udaf den blodiblandte Strand,
 Dg Juel han holdt sig her som en fuldkommen Mand”.

Seiren var saa aldeles paa de Allieredes Side, at de Takkefester, som Kongen lod anstille derfor, vare vel grundede. Ogsaa prægedes i denne Anledning en Skuepenge*), paa hvis ene Side Kongens Brystbillede findes, og paa den anden sees Slaget i det Dieblif, Stora Cronan fantrede, afbildet med den Indskrift: ”*Pietas et justitia victoriam coronant*”. (Fromhed og Retfærdighed frone Seiren). „1676”. Nu havde Danmark fuldkommen Overmagt i Østersøen; de Svenske kunde fra Søsiden ikke undsætte deres tydske eller skaanske Provindser, hvilke de Allierede angrebe; Gullands

*) Denne findes i det kongelige Mynt-Kabinet i Kjøbenhavn.

Besiddelse var sikket, og til Beskyttelse af de Allie-
redes Handel paa Østersøen behøvedes ikkun enkelte
Krydsere og smaae Eskadrer.

XIII.

Krigens Fortsættelse i Aaret 1676.

Efter at have forfulgt den flygtende Fjende til
hans Havne og rensset Østersøen, var den dansk-
hollandiske Flaade den 19de Juni samlet i Rjøge-
bugt, hvor den istandsattes. Herfra vendte den sig
mod den skaanske Kyst. Hensigten hermed var,
at understøtte det Indfald, som Kongen selv fra
Sjælland foretog i Skaane med 16,000 Mand.
Ystad blev den 27de Juni erobret af Folk, som
vare landsatte fra Flaaden under Tromp, og fem
Fregatter stationeredes i Ystadbugten. Smaae
Eskadrer udsendtes, for at forhindre Troppetrans-
porter til Skaanes Undsættelse, og med en Deel
af Flaaden gjorde Generaladmiralen et Forsøg mod
Nygen; men af Mangel paa de fornødne Land-
tropper kunde ingen Landgang finde Sted, da
Fjenden havde en betydelig Styrke paa Den, hvor-
paa Tromp vendte sig mod de svenske Kyster og
besatte Christianopol.

Hvilken Andeel Admiral Juel har taget i disse
Begivenheder, have ingen detaillerede Beretninger
om. Han omtales kun sjældent i Generaladmiral-

lens Rapporter, og fra ham selv have ingen Meldinger i dette Tidsrum; han var under Tromps Commando, og til ham maatte han rapportere. Imidlertid vise Tromps Beretninger, at Juel forblev ved Hovedflaaden, og at han den 2^{den} September udsendtes med 10 Linieskibe og Fregatter samt nogle Smaaskibe, for at "bringe den forvirrede Fjende i mere Uorden," og forsyne Gulland med fornøden Ammunition og andre Materialier, samt forhindre Troppers Overførsel fra Finland til Sverrig. Fra denne Expedition findes Juel at være kommen tilbage til Flaaden midt i samme Maaned, og den 28de September vare Tromp med Christianus Quintus, Juel med Churprindsen og desuden et tredie Linieskib alene i Kjøgebugt.

I September seilede den største Deel af den hollandske Flaade hjem, og en Deel af de store danske Skibe blev oplagt i Kjøbenhavn. Tromp førte 3000 Matroser af Flaadens Besætning, bevæbnede hver med en Sabel, en Pistol og en Morgenstjerne, til Leiren i Skaane og bragte derved Kongen en fjærkommen Forøgelse af hans Stridsmagt.*) Den 3^{die} December finde vi Juel hos Kongen i Skaane, for at afgive Rapport om den i Kjøbenhavn oplagte Flaade. Dagen efter, den

*) Den 28de November hædrede Tromp med Elefantordenen og ophæjedes i Grevestanden.

4de December forefaldt det store Slag ved Lund, hvor begge Konger selv anførte deres Krigshære. Søfolkene gjorde her Tjeneste, men Grev Tromp var ikke tilstede, uden Tvivl ei heller Juel; thi Paulis "maanedlige Relationer" melde, uden at omtale hans Deeltagelse i Slaget, at han samme Dag, som Slaget ved Lund holdtes, er kommen tilbage til Kjøbenhavn. Paa denne Reise var Juel i Dyrigt nær bleven fanget, da han ubevæbnet førte paa en Bondevogn til Landskrone og mødte to svenske Ryttere. Lykkeligviis vare disse saa beskæftigede med at udplyndre en af dem dræbt Dansk, at de lode Admiralen uhindret passere.

XIV.

Forholdet mellem Juel og Hollænderne.

At Hollænderne ikke ydede de Danske Retfærdighed, viste allerede Tromps Rapport over Slaget ved Dland. Han omtaler deri de Danske kun lidet, og den virksomme Andeel, som Juel tog i Slaget, og som sees af dennes egen detaillerede Rapport, forties aldeles. Denne Mangel paa Retfærdighed, som Tromp her viste mod vor Helt og vore Landsmænd, er et Bidnesbyrd om den Jalousi og Spænding, som allerede da herskede mellem de Danske og Hollænderne. Denne fremlyste ogsaa ved samme Leilighed derved, at Tromp førte Klage

over sine underhavende Admiraler og Skibshefer, uden at navngive Nogen; men, da Kongen befalede, at de Skyldige skulde drages til Ansvar, dristede han sig ikke til at lade det komme til Rettens Kjendelse. Ligeledes viste denne Stemning sig, da den hollandske Viceadmiral Everk kom med to nederlandske Skibe til den forenede Flaade. Han forlangte nemlig Rangen over Juul, og der behøvedes Kongens udtrykkelige Befaling for at forhindre, at den danske Admiral sættes under den hollandske Viceadmiral. Ogsaa Juuls Besværinger over Tromp vise, at han ei stemte overeens med denne, hvis forhen omtalte Stridigheder med hans egne Landsmænd bevidne, at han overhovedet var vanskelig at at komme til Rette med.

En tidligere Historieffriver*) har givet en Skildring af Søetatens og Juuls Stilling, som vi her ville meddele.

”Den danske Flaade,, hedder det, ”var aldrig ”bleven udreven af den Usselhed, hvori den laa ”nedsjunken før Krigens Begyndelse, havde ikke ”Niels Juul følt saa meget for sit Fædreland, at ”han vilde vise Verden, at Danmark kunde frem- ”bringe Søhelte, der slet ikke trængte til hollandsk ”Anførsel. Han skyndte sig at slaae Sjenden, inden

*) N. D. Niegels Forsøg til Femte Christians Historie, Pag. 324 - 326.

"Admiral Tromp kom, og slog stedse tapprest, naar
 "han commanderede ene over danske Sømand. Vin:
 "desyge taler som oftest høiere i Hollændernes
 "Barm, end Vren. Cort Adelaer synes at være
 "bleven smittet af den i Holland; thi, hvor tapper
 "en Sømand han end var, saa lader det dog til af
 "mange smaae Træk i denne Tids Historie, at det
 "ikke var ham meget om at gjøre, i Efteraaret
 "1675 at opsøge den svenske Transport til Pom:
 "mern; hvorfor og Griffenfeldt selv i sit Forsvar
 "næsten vilde have, man skulde troe, at han ingen
 "Deel havde i, at Adelaer fik Commandoen over
 "Flaaden. Niels Juel kunde ikke enes med Ade:
 "laer. Juel var gladest i Søtræfningen, og det
 "var hans jevnlige Tale: "naar jeg er færdig med
 "den svenske Flaade, ønskede jeg at faae fat paa
 "den hollandske". Af Besværinger, som Juel gav
 "ind imod Admiral Tromp, sees tydeligt, hvor
 "stet det stod til i Begyndelsen af Krigen med
 "Hollands og Danmarks forenede Flaade i Øster:
 "søen i August 1676. Admiralen siger*): "De
 "hollandske Skibe holde sig tilbage og passe, at de
 "Danske komme i den største Hede; thi Skibscapi:
 "tainerne have fra Admiraliteterne i Holland en vis
 "aarlig Accord, at holde Skibene vedlige med Seil

*) Det synes af Slutningen af Niegels Beretning, at han
 har fundet disse Ord i et Haandskrift af Juel selv.

"og Lougværk. De vogte sig da for, at dette ikke
 "spoleres. Desforuden have de visse Hvervepenge
 "paa deres Matroser; de ville nødtigt sætte disse
 "i Bove. Ja, de have endog en Belønning i
 "Bente, naar de bringe Skibene hjem til deres
 "Khedere eller Byerne i Holland saa lidet beskadigede,
 "som muligt. Endnu kommer det til, at,
 "naar de hollandske Skibe have deres Antal Stykker
 "og netop Skibene kunne flyde, saa indskrives
 "de for Orlogsskibe, og Eierne tage deres maanedlige
 "Betaling af Staternes Admiraliteter. Hertil
 "kommer endnu Hollændernes flette Kost, grove
 "Behandling og Foragt imod danske Officierer og
 "Søfolk, fordi de ikke altid have været paa saa
 "lange Søreiser, som en Deel af de Hollandske,
 "skjøndt de dog ret godt kunne forstaae at seile i
 "vore Farvande, hvor vi skulle møde vores Fjende".
 "I et Notabene: "Kigets Admiral og hele Admiraltets;
 "Collegium er hollandsk findet". Saavidt
 "Haandskriftet fra Thorseng:Slot. Niels Juel fik
 "det snart med sit Mod, Klogskab og virkelige Indsigt
 "i Skibsbyggeri og Navigation bragt saavidt,
 "at alle Danske vare enige med ham, og at Hofset
 "indsaae, at det var nødvendigt at besætte den
 "danske Søflaade med danske Sø:Officierer, især da
 "den største Deel danske Matroser alene lade sig
 "regjere af deres Egne. Disse vigtige Hindringer
 "uagtet, er det høist forunderligt, at Søslagene

”endda gif saa lykkelig af, naar Hollænderne skulde være de Befalende over de Danske. Men man kan sige, at Niels Juel ene med sin danske Flaade indlagde sig de bedste Seire; med de Hollandske opkom stor Strid om Byttets Deling til megen Sinkelse”.

XV.

Forberedelser til næste Aars Krig.

Med Krigen i Skaane 1676 havde denne Provinds lidt meget og var ved Aarets Slutning blottet for Midler til at underholde de to Armeer, som der stode fjendtligt mod hinanden. Efter Slaget ved Lund indskrænkede de Danske sig derfor til at forsvare Landskronen og de øvrige besatte Fæstninger, og Kongen drog de Tropper, som ikke brugtes hertil, over til Sjælland, for der at udhviles efter det besværlige Felttog.

Endskjøndt Fredsunderhandlingerne fortsattes i Nimwegen, og Kong Christian ogsaa sendte Gesandter derhen, rustede man sig dog ivrigt til næste Aar. Frankrig og Danmark udstødte Krigserklæringer imod hinanden, og Christian den Femte forbandt sig endnu næiere med Churfyrsten af Brandenburg mod deres fælleds Fjender. Kongen paatog sig at forhindre Troppetransporter til de svenske tydske Provindser, hvilke Churfyrsten skulde erobre.

Ogsaa Hollænderne opfordredes til at hjælpe de Allierede med at sikre Herredømmet i Østersøen. Stor Tillid kunde man imidlertid ikke have til Generalstaternes Løfter, og, da disse indledede Underhandlinger med Sverrig og sluttede en Tractat, der indeholdt flere hemmelige Artikler, skjøndt, som det hed, kun i Handelsanliggender, var der endnu større Grund til Mistillid; men man meente ikke at kunne undvære dem, og det var altsaa Kongen vigtigt, at vinde Indflydelse i Holland. I Februar 1677 sendte han derfor Grev Tromp derhen, for at bevirke Opfyldelsen af Generalstaternes Løfte om at lade en betydelig Flaade komme til Hjælp mod de Svenske, saa tidligt paa Foraaret som muligt; men, endskjøndt Tromp i Forening med den kongelige Gesandt anvendte sin store Indflydelse til at paaskynde de hollandske Udrustninger, saa skrede disse dog kun langsomt frem. Generalstaterne bleve deres sædvanlige trædske Politik troe; de frygtede for, at den Lykke, hvormed Danmark hidtil havde ført Krigen, skulde blive skadelig for deres Handels- Herredømme, som de gjerne vilde vedligeholde i Norden. De ønskede derfor ikke, at Pommern skulde blive erobret, hverken af Danmark eller Brandenburg, og, kunde ved deres Nølen de Svenske opnaae Fordele over de Danske, vilde dette ikke været Hollænderne ufjært; thi denne deres Lunkehed vilde da, som de haabede, befordre Freden med

Sverrigs Allierede Frankrig, med hvilket Rige de ønskede at komme paa en god Fod jo før jo heller.

Da Rigsadmiralen ikke tog megen virksom Deel i Forretningerne, blev Niels Juel ved Tromps Afreise det meest formaående Medlem i Admiraltetet. Han ledede kraftigt Arbejderne paa Holmen, hvor Viceadmiral S. Span bestyrede Detaillen under ham og Kongen flittigt viste sig. Søen blev først aaben midt i Marts 1677 efter streng Kulde i Februar. Enkelte lette Linieskibe og Fregatter udsendtes da til Østersøen, for derfra i Tide at faae Esterretning om, naar Fjenden lod sig see, og for at beskytte Handelen. Folk samledes overalt fra Kongens Lande til Flaadens Besætning, og fra Holland ankam midt i April til Kjøbenhavn to smaa Krigsskibe med 700 der hvervede Søfolk.

XVI.

Niels Juels Seier over Sjøblad den 1ste Juni 1677.

Den største Deel af den svenske Flaade udrustes i Havnene ved Østersøen; men ogsaa i Gothenborg var et vigtigt Orlogsværst, hvor en Eskadre var stationeret. Allerede 1676 blev denne Havn blokeret af de Danske; men Vinteren havde nødt Blokadeskibene til at fjerne sig. De Svenske, som nok kunde vide, at man ikke vilde undlade at komme

igjen, skyndte sig forinden at komme til Søes, og løb ud midt Mai. Jægermester Hans Arenfeldt bragte uventet den Efterretning til Kjøbenhavn, at 11 Krigsskibe, commanderede af den ansete svenske Admiral Erik Sjöblad, den 23de Mai om Morgen havde fastet Anker imellem Knudshoved i Byen og Sprogø, sendt Fartøier i Land for at plyndre, og opbrændt nogle Huse samt taget forskjellige Smaafartøier. Paa et af disse havde Arenfeldt befundet sig, men havde frikjøbt sig og var derpaa ilet for at melde Fjendens Ankomst. Sjöblad havde Ordre til at seile til Østersøen, men gjennem Beltet, for at undgaae den danske Flaade; han skulde forhindre Overførselen af 4000 Mand münsterske, i dansk Sold tagne Tropper, som skulde fra Holsten til den danske Armee i Skaane. Ved at forene sig med Hovedflaaden i Østersøen, haabede man, at denne kunde tvinge de Danske til at søge Havn, og da landsætte Tropper paa de danske Øer, for derved at nøde Kong Christian til at forlade Skaane.

Niels Juel var samme Dag, som Sjöblad kom til Beltet, afsæilet fra Kjøbenhavn med en lille Eskadre til Østersøen; hans Flag vaiede fra Linieskibet Christianus Quintus. Saasnart Arenfeldt var kommen til Kjøbenhavn, afsendtes ufortøvet en Galiot, for at meddele Juel den vigtige

Efterretning, man havde erholdt. Den traf ham den 28de Mai imellem den mecklenborgske Kyst og Gjedser, Sydspidsen af Falster, hvor han laa til Ankers for Stille. Han havde da forenet sig med en tidligere udsendt Eskadre samt flere af de forhen udskikkede Krydsere; desuden havde han forøget sine Skibe med den stralsundske Raper, den lille Jæger, som erobrede paa en Expedition til Rügen. Ved to Linieskibe havde Juel sikket Convoien med de münsterke Tropper fra den holstenske Kyst til Eskadren, hvorfra den lykkelige fortsatte Reisen til Landskrone.

I et den 29de Mai afholdt Krigsraad besluttede Admiralen, ufortøvet at opsøge Fjenden. Han tildeelte Skibscheferne de fornødne Ordre og opmuntrede med kraftige Ord Enhver til at gjøre sin Pligt. Eskadren lettede strax, efterat Krigsraadet var endt, og krydsede mod Vest, men maatte sildigt om Aftenen formedelst Mørket atter ankre midt i Farvandet mellem Falster og Mecklenborg. Den 30te Mai forhindrede stille Veir Juel fra at lette før Klokken 4 om Eftermiddagen. Med svag Vestenvind krydsede Eskadren under Gjedser, da den Klokken 6 fik Fjenden i Sigte, kommende ned fra Femern og holdende Øster efter; men, da Sjøblad blev de Danske vaer, ankrede han 3 Mile Nord for Rostok.

Efterat nogle Skibe endnu havde forenet sig med Suel, bestod Eskadren af :

Christianus Quintus paa 86 Kanoner,	Admiral Niels Suel;
Charprindsen 74	— Viceadmiral G. Bielke;
Gyldenløve 56	— Viceadmiral P. Morsing;
Enighed 62	— Capitain N. Dreyer;
Lindormen 50	— Capitain G. de Witt;
Christianus Quartus . 54	— Capit. G. M. Boomfeldt;
Christiania 54	— Capitain J. Hoek;
Christiansand 40	— Capitain J. Falck;
Neptunus 42	— Capitain J. de Vogel;
Hummern 37	— Capitain J. Lund;
Havfruen 30	— Capitain W. de Meurs;
Nellebladet 52	— Capitain J. Pype;
Havmanden 34	— Capitain J. H. Bang;

I Alt 13 Skibe med 671 Kanoner, 2 Brandere og 1 Galiot.

De svenske Skibe vare :

Amarant paa 60 Kanoner,	Admiral G. Sjøblad;
Galmar Castel 74	— Capitain G. Tieszen;
Andromeda 50	—
Haffrun 46	— Capitain M. Porath;
Wrangels Pallats . . 44	— Capitain Bancfert;
Rosen 44	— Major Rothkirk;
Engel Gabriel 50	— Capitain J. Brandt;
Gustavus 36	—
Gripen 12	—
Diana 6	—
Venus 4	—

I Alt 11 Skibe med 426 Kanoner, 3 Brandere, 2 Galioter og 2 Proviantskibe.

Da den nordvestlige Vind var svag og Strømmen imod, kunde de Danske, uagtet al anvendt Flid, ikke komme op til Fjenden, før Vinden den 31te om Middagen løb om til Sydvest. Juel gjorde da Signal for, at Enhver skulde gjøre sit Bedste med at jage Fjenden, som endnu laa til Ankers Nord for Krostok; denne kappede derfor sine Anker-touge og søgte at undløbe Nordost efter. Vinden var saa svag, at begge Eskadrer buxerede sig frem med Fartsøierne. Klokken 5 om Eftermiddagen kunde de forreste Danske række Fjendens agterste Skibe med Underste-Batteries Kanoner (de sværeste); men Afstanden var endnu for stor til, at Skydningen kunde have nogen betydelig Virkning. Kun den tappre Dreyer lykkedes det, at naae paa Siden af Wrangels Pallats med sit velseilende Skib Enighed, og Klokken 10 at bringe Fjenden til at stryge. Hele Natten fortsattes Jagten under Buxering; men kun enkelte Jagtskud verledes paa Grund af den store Afstand. Begge Eskadrer holdt mod Nordost, og de Danske vare til Luvart.

Narsdagen efter Nlandsflaget traf saaledes Juel i samme Forretning, som Naret forhen: jagende de svenske Skibe mod deres Havne. Dengang maatte Juel dele Laurbærkrandsen med Tromp; men nu var han Høistcommanderende og viste, at han ei behøvede Hollændernes Hjælp for at seire. Ved Daggry frikkede Vinden fra Syd, og Klokken 2½ om

Morgenen kom Juel, Syd for Næen, Fjenden paa Skud med Christianus Qvintus, Lindormen og Nullebladet. Han angreb med sit Skib de agterste svenske Skibe: Engel Gabriel, Rosen og Gustavus, og Lindormen bandt an med Hassrun; men Nullebladet lagde sig agter for Christianus Qvintus uden at tage Deel i Slaget; først da Gyldenløve kom Lindormen til Hjælp, begyndte vel ogsaa Nullebladet at fyre, men holdt sig dog paa lang Afstand. Henimod Klokken 5 tvang Lindormen den svenske Hassrun til Overgivelse. Den fjæffe Vielke, som ogsaa havde udmærket sig i Slagene under Gasmund, Bornholm og Dland, angreb med Churprindsen det største svenske Skib, Calmar Castel, og understøttedes af Christianus Qvarrus, Christiania og Havfruen efterhaanden, som de kom opseilende. Efter en tapper Modstand blev Calmar Castel erobret; men Chefen Capitain Thiesen søgte at ødelægge Skibet, endog efter at have strøget, ved fra Dækket at skyde med Kanoner ned i Skibet igjennem Lugerne. Prisen blev derved saa læf, at den maatte landsættes paa Falster; Kanonerne, Inventariet og Taffeladsen bjergedes, men Skroget kom ikke af Grunden igjen. Kongen lod efter Slaget en Krigsret nedsætte over den fangne svenske Capitain for hans utilbørlige Forhold; men det kunde ikke bevises, at han havde beskadiget Skibet, efter at have strøget. Klokken 4

bemærkede Juel, at Fjendens forreste Skibe: Amarant, Andromeda, Gripen og en Brander, satte flere Seil til. Da han frygtede, de skulde undløbe i den ved Krudtrøgen frembragte Tykning, overlod han de af ham først angrebne og allerede haardt medtagne Skibe til den øvrige Deel af Eskadren, og jagede selv Admiralskibet og dets Secundanter, hvilke det lykkedes ham at indhente under Nøen. Modigt angreb han dem med sit Skib alene. Efter to Timers haard Kamp blev Amarants Forsrang nedskudt, hvorpaa den fjendtlige Admiral strøg; Engel Gabriel, som var blandt de først angrebne Skibe og tappert var kommet sin Admiral til Hjælp, blev af Juel ved nogle velrettede Lag ogsaa tvunget til at overgive sig. For at undgaae samme Skjebne benyttede Andromeda og Gripen den Mangel paa Understøttelse, som Niels Juel fik af sine andre Skibe, til at undkomme, medens han sloges med Admiralskibet og Engel Gabriel. Dette lykkedes dem, da hans gjentagne Befaling til Gyldenløve, Nallebladet, Neptunus, Christiansand og Hummern, at komme ham til Hjælp, ikke blev opfyldt. Ogsaa maa det lægges disse Skibe til Last, at Rosen og Gustavus, som Juel allerførst havde angrebet, men siden forladt for at bekjempe Admiralskibet, undslap; thi de laae tæt ved dem i Slaget, uden at forhindre deres Flugt. Ilde tilredt undkom Rosen under engelsk Flag gennem Sundet; men,

da Diana og Venus vilde følge dette Exempel, fattede den danske Fregat Svenske Falk, som havde convoieret de münsteriske Tropper til Landskrone, Mistanke til dem, løb ud og erobrede dem. Branderen St. Peder blev tagen af 2 Dragværbaade paa Malmø Rhed.

Med Gland havde de Svenske mistet i det Mindste 7 Skibe; hvoraf dog kun 4 kom i de Danskes Magt; i dette Slag*) ødelagdes Calmar Castel paa 74 Kanoner, og Danmarks Flaade forøgedes med 7 Skibe, nemlig: Amarant, Hassrun, Brangels Pallatz, Engel Gabriel, Diana, Venus og Branderen St. Peder, i Alt besatte med 210 Kanoner. Fangne bleve: den commanderende Admiral E. Sjøblad, 7 Skibschefer, 2 Capitainer, 10 Sølieutenanter, 1 Oberstlieutenant, 1 Major, 1 Capitainlieutenant, 5 Lieutenanter og 1 Fændrik af Landetaten, omtrent 1200 Matroser og 350 Soldater. De Svenskes Tab af Døde og Saarede er ikke angivet; men, da Skibene vare meget forskudte, maa det have været betydeligt. Tabet paa dansk Side var nogle og halvfjerdsindstyve Døde og Saarede; men intet Skib, ikke engang nogen Baad mistedes.

*) Juels Rapporter og Skibsjournalerne, som opbevares i Admiralitets-Archivet, sammenholdte med Tornquist's "Utkast till Swenska Flottans Sjö-Tåg," have afgivet Hovedmaterialerne til Beskrivelsen af Slaget.

Da Slaget Klokken 11 om Formiddagen var forbi, blev det taaget, og Kulingen tiltog. I Taa- gen undkom de flygtende Fjender, og Juel ankrede samme Eftermiddag paa Kjøgebugt, for at istandsætte den Skade, Eskadren havde lidt i Slaget. For at være nærmere ved Holmen, hvorfra mange Fornødenheder behøvedes, og for lettere at landsætte Fangerne, lagdes Skibene den 7de Juni $\frac{5}{4}$ Miil Syd for Dragør; Priserne sendtes til Kjøbenhavn.

Den Mildhed og Humanitet, der hædrede vor Juel saa meget, viste han ogsaa mod de tapre Mænd, hvem Krigslykken havde gjort til hans Fanger. Ogsaa findes i hans Vigtale et Charactertræk, som vidner om hans retskafne og uegennyttige Tænkemaade, og som her maa mindes. Da han nemlig fandt den fangne Admiral mere nedslaaet Dagen efter Slaget end forhen og erfarede, at Grunden dertil var, at han havde mistet en betydelig Sum i Guld, som han havde baaret hos sig, lod han denne strax efterspore og sørgede for, at Sjøblad erholdt den igjen.

Med Grund var Juel utilfreds med en Deel af sine Skibschefer. Han havde to Gange kjæmpet alene mod flere Fjender, medens mange danske Skibe bleve liggende ved enkelte svenske, uagtet han ved Signaler og ved at sende Fartøier til dem, ja endog ved Skud havde befalet dem, at tage virk-

sommere Deel i Slaget. Den større Styrke, de Danske havde, var saaledes ved Enkeltes Feighed bleven gjort unyttig; ellers vilde uden Tvivl de udfomne Fjender have deelt Skjæbne med deres fangne Landsmænd. At Juels velvillige, godmodige og høflige Maade at befale paa ikke var Svaghed, viste han nu ved den Alvor, hvormed han handlede mod disse Skibschefer, der havde forsømt deres Pligt. En Krigsret undersøgte strax de Anklagedes Forhold og dømte den 19de Juni den som Vice-admiral fungerende Capitain P. Morsing (paa Gyldeuløve), Capitain J. Lund (paa Hummern) og Capitain J. Falk (paa Christiansand) til Pengebøder; de to Første, fordi de havde sendt Fartøier ombord i Skibe, der vare erobrede af Andre, den Sidste, fordi han ikke havde forstaaet Signalerne rigtigt. Hollænderen Capitain J. Pype (paa Nellesbladet) blev casset. Hans Landsmand Capitain J. de Bogel (paa Neptunus) havde holdt sig fjernt fra Fjenden under hele Slaget, og Fiskalens Paa-stand mod ham gik ud paa, at han havde forbrudt Ære og Liv. Bogel dristede sig ikke til at møde denne Anklage, men benyttede den tilstaaede Udsættelse af een Dag for at føre Bidner, til at flygte om Natten med sin Chaluppe til Wismar, og han gav hellere Slip paa sin tilgodehavende Gage og sine Priispenge, end han vovede at indstille sig efter

den offentlige Stevning, som Admiralen under Trommeslag lod bekjendtgjøre *).

Fjendens Anslag mod de münsterffe Hjælpe-
tropper var ved Juels gode Foranstaltninger til-
intetgjort. Hans Tapperhed havde bibragt den
svenske Flaade et betydeligt Tab og sikket 2,000
Mand keiserlige og hessiske Hjælpetroppers Over-
førsel til Skaane. I Slaget mod Sjøblad havde
Juel selv udrettet det Meste, og viste sig alle-
rede der som Fædrelandets største Søhelt. Ved
sin Tilbagekomst blev han modtagen med Naade
af Kongen; jublende hilsende Folket ham, og kirke-
lige Takkefester anstilledes for Seiren; mange Vres-
digte udkom, og paa hans Grav findes i Anledning
af dette Slag følgende Ord:

”Den frække Juel fik og Hr. Sjøblad digt i Knibe,
Der han med elleve søprægtig’ Orlogskibe
Fra Gothenborg vil med Vindens Yndest gaae
Igjennem Belt, hvor Juel med ti **) ham væsede’ paa
Dg undfik hannem med kartooverfulde Skaale
Af Død og Dræbe-Ild. Men Sjøblad stod at maale
Ham Skaalen fuld igjen med Magt og al Forstand;
Men Juel bemestrer ham dog i det stolte Band.

*) Næste Aar befalede Kongen, paa Tromps Begjæring,
at Bogels Sag skulde paadømmes ved Søretten, men
Resultatet vides ikke.

**) Eskadren under Juel bestod oprindeligt af 10 Skibe; de
andre 3 vare tilstødte Krydsere.

Selv Sjøblad med sit Skib, der brav han havde fegtet,
 Blev fangen; fem dertil af Flaaden sig bemægted'
 Hr. Juel og bragte dem ind i Monarkens Havn
 Til hans Søvaabens Roes, sig selv til evigt Navn."

XVII.

Slaget i Rjøgebugt den 1ste Juli 1677.

Da Hjælpeflaaden fra Holland endnu stedse udeblev, maatte Kong Christian stole mere paa sine egne Vaaben end paa disse usikre Bundsforvandedes. Paa Holmen arbeidede Span utrætteligt, og ligesom Skibene vare equiperede og bemandede, forene de sig med Juels Eskadre ved Dragøer. Kongen var den 18de Juni selv ombord paa Admiralskibet og opmuntrede ved Belønninger Flaadens Officierer og Mandskab. Juel sendte smaa Skibsafdelinger til de forskjellige Steder af Østersøen, hvor de vare nødvendige, for at forhindre svenske Troppetransporter og for at beskytte danske Hjælpetroppers Overfart. Da han den 21de Juni var i Begreb med at gaae til Søes med sin hele Styrke, erholdt han Efterretning om, at den svenske Hovedflaade, som den 9de Juni var løbet ud, var seet under Bornholm. Juel forblev derfor imellem Dragøer og Falsterbo, og udsendte Recognosceerfartøier for at give Algt paa Sjenden. Den 22de modtog han Ordre til at indhente Krigsraadets Betænkning, om det var raadeligt, at Flaaden tog Station imel-

lem Pommern og Skaane, for at forhindre svenske Troppetransporter og beskytte Overførselen af danske Hjælpetropper. Da man meente, at dette kunde lade sig gjøre, *) lettede Flaaden den 23de, men maatte ankre under Stevns for Stille. Den Tid, Zuel nu havde til at forberede sig til det alvorlige forestaaende Møde, benyttede han til at ordne sin Flaade og exercere sit Mandskab samt indøve de Evolutioner, som siden afgjorde Slagets Skjæbne.

Zuel indsaae, at det var Alvor med den overlegne Fjendes Udfordringer, som sendtes ham med forbiseilende Koffardskibe, og som forkyndte ham, at Hævnens Dag nu var kommen, og at man vilde angribe ham, selv om det skulde være tæt under Dragør. Han havde Ordre til at gaa forsvarsviis til Bærks og at holde sig saaledes, at de Svenske ikke skulde kunne forhindre hans Forening med Tromp, naar denne ankom. Men han vidste ogsaa, at den svenske Flaade snart ventede en Forstærkning af 8 Skibe; han kjendte den gode Stemmning, der herskede paa Flaaden, og indsaae, at Hollændernes Ankomst igjen vilde vække den fordærlige Partiaand, som Seiren over Sjøblad havde dæmpet. Derfor ønskede han at maale sig med Fjenden før de Bundsforvandes Ankomst og forberedte sig til

*) Efter de originale Krigsraads-Protocoller i det kongl. store Bibliotheks thotste Manuskriptsamling.

Slag. Han sammenkaldte i dette Niemed sine Admiraler og Skibschefer og formanede dem alvorligt til, først med deres Mandſkab at paakalde Gud, fra hvem Seier og Lykke komme, og dernæst at handle efter Ed og Pligt mod Kongen og Fædrelandet. For at erholde Tilladelse til at møde Fjenden, sendte han en Officier til Kongen, som havde sin Leir ikke langt fra Lund, og meldte, at Enhver i Flaaden var ved godt Mod og ønskede at maatte benytte Leiligheden til at angribe Fjenden, før denne erholdt Forstærkning.

Juels Grunde til denne Begjæring maatte have stor Bægt hos Christian den Femte; thi, dersom den danske Flaade trak sig tilbage fra Østersøen, kunde de Svenske undsætte deres tydske Provindser og foretage Landgang paa de danske Der, hvorved Kongen kunde nødes til at forlade Skaane for at beskytte sine egne Lande. Men Fjendens Overmagt lod Kongen frygte et uheldigt Udfald, som kunde have de forærveligste Følger. Det Had, som de grove og overmodige Hollændere havde vaft hos de Store, og Usikkerheden af den hollandske Hjælp gjorde lykkeligtviis Udslaget. Kongen lod Admiralens høihjertede Broder, Geheimeraad Baron Jens Juel, bringe ham Tilladelse til at handle efter Omstændighederne og, naar disse vare gunstige, da at slaae, førend Fjenden blev forstærket. Dog paalagdes det ham at høre sit Krigsraad og, om muligt,

at undgaae afgjørende Kamp før Hollændernes Ankomst; Jens Juel skulde bivaane Krigstraadet og være tilstede under Slaget.

Den 28de Juni kom Geheimeraaden ombord paa Admiralskibet, hvor der strax holdtes Krigsraad; de følgende Dage anvendtes til Evolutionsøvelser med Chalupper og med Flaaden, som da bestod af følgende Skibe:

1ste Eskadre*) eller Avantgarden:

Lindormen	50 Kan.,	212 Md.,	Capit. C. de Witt;
Norste Løve	86 —	568 —	Viceadm. H. Span;
Fredericus Tertius .	52 —	260 —	Capit. J. Hoppe;
Anna Sophie	58 —	360 —	Adm. M. Rodstehn;
Christianus Quartus	54 —	272 —	Capit. C. Boomfeldt;
Hummeren	37 —	152 —	Capit. J. Lund;
Delmenhorst	50 —	200 —	Schoutbyn. J. Gilertsen;
Havmanden	30 —	154 —	Capit. J. Bang;
Branderen Grønne Jæger;			
Galioten Bonne Aventure;			
— Norste Løve.			

2den Eskadre) eller Corps de Bataille:**

Christiansand	40 Kan.,	174 Md.,	Capit. J. Falk;
Churprindsen	74 —	454 —	Viceadm. C. Bielfe;

*) Fregatten Spraglede Falk paa 18 Kanoner og 82 Mand, Capitain C. Wleugel, hørte til 1ste Eskadre, men var under Slaget paa et Krydstogt i Østersøen.

**) Fregatten Havfruen paa 30 Kanoner og 106 Mand, Capitain v. Meurs, hørte til 2den Eskadre, men var sendt til Kiel.

Enighed	62 Kan.,	260 Md.,	Capit. A. Dreyer;
Christianus Quintus	84 —	567 —	Admiral Niels Juel, un- der hvem P. Besema- cker var Skibschef og Flagcapitain;
Neptunus	42 —	180 —	Capit. F. Gedde;
Maria	30 —	120 —	Capit. H. Lazarusen;
Tre Løver	58 —	286 —	Schoutbynacht F. Car- stensen;
Postillionen	18 —	50 —	Capit. v. Flieringen;
Branderen Forghldte Fiff;			
Galioten Kong David;			
Jagten Venus.			

3die Eskadre *) eller Arriergarden:

Evanen	58 Kan.,	340 Md.,	Capit. J. T. v. Anten;
Gyldenløve	56 —	268 —	Viceadm. P. Morsing;
Rosfen	30 —	84 —	Capit. P. T. Vinneberg;
Christiania	54 —	230 —	Capit. J. Hoef;
Trefroner	68 —	420 —	Adm. J. Rodstehn;
Mellebladet	52 —	267 —	Capit. G. Jansen;
Charlotte Amalia .	54 —	322 —	Schoutbyn. M. Pihl;
Hvide Falk	26 —	102 —	Capit. J. Behn;
Svenske Falk	44 —	203 —	Capit. J. Schinkel;
Branderen St. Peder;			
Galioten Unge Brinds;			
— Lille Jæger;			
— St. Johannes;			
Jagten Diana.			

I Alt 25 Skibe, 1267 Kan., 6505 Md., 3 Brandere samt 8 Ga-
lioter og Jagter.

*) St. Johannes, en Kaper paa 18 Kanoner, der tilhørte Niels Juel, havde han ansat til 3die Eskadre; men den var under Slaget paa et Krydstogt i Østersøen.

Den 30te Juni krydsede Juel med frisk Syd-
vestvind mellem Stevns og Falsterbo ud imod Fjen-
den. Ifølge en indløben Efterretning var den svenske
Flaade samme Morgen ankret under Nøen, men
Klokken 5 om Eftermiddagen saae han den komme
ham imøde. Fjenden sendte som en ny Udfordring
en Viceadmiral med 2 Skibe forud mod de Danske;
men, da Juel lod 2 af sine Skibe gaae dem imøde,
vendte de igjen tilbage til den svenske Flaade. Denne
commanderedes af Rigsraad og Feltmarchal Baron
Kwert Henrik Horn og bestod af:

1ste Eskadre:

Victoria	84 Kan.,	Generaladm. Horn, hvis Skibschef var Com. A. Hemman;
Wrangel	60 —	Viceadmiral G. Horn;
Saturnus	64 —	Schoutbynacht J. Clerck;
Mars	74 —	Schoutbynacht M. Dynkärf;
Carolus	56 —	Command. A. Appelbom;
Wismar	52 —	Capit. S. Appelbom;
Flygande Wargen	56 —	Capit. G. Wils;
Riga	46 —	Capit. D. Grønwald;
Hjorten	34 —	Capit. J. Skotte;
Friderica Amalia	32 —	Capit. G. Wering;
Uttern	24 —	Capit. G. Beij;
Elisabeth	18 —	Capit. J. v. Gertten;
Trumslagaren . .	18 —	Capit. G. Brandt;
Branderen St. Jacobus;		
—		Drufwan;
Galioten Hafhunden;		
—		Skornet;

Galioten Raabocken;
— St. Johannes.

2den Eskadre:

Grone Solen	72	Kan., Admiral H. Clerck;
Venus	64	— Viceadm. G. Sparre;
Mercurius	66	— Schoutbyn. M. Ankarhjelm;
Westervik	60	— Command. L. Pettersen;
Hercules	54	— Schoutbyn. D. Stjernborg;
Spes	46	— Command. A. Jacobsen;
Svenska Lyonet	52	— Capit. J. Coyet;
Laren	50	— Capit. B. Quifelberg;
Phoenix	34	— Capit. J. Gkeberg;
Kong David (Major)	32	— Capit. S. Brink;
Perlan	18	— Capit. S. Pheiffer;

Branderen St. Johannes;

— Bjørnen;

Galioten Laurentius;

— Fortuna;

— Gripen;

— Lund.

3die Eskadre:

Nyckelen	88	Kan., Admir. Baron H. Wachtmeister;
Jupiter	68	— Viceadmiral W. v. Rosenfeldt;
Drafen	64	— Schoutbyn. F. Taube;
Hieronimus	72	— Capit. G. Taube;
Cesar	60	— Capit. G. Pettersen;
Galmar	66	— Capit. J. Bogman;
Gøthebor	50	— Capit. W. Lee;
Maria	50	— Capit. G. Beij;
Abraham	44	— Capit. G. Spinreph;
Nordsternan	32	— Capit. G. Melander;

Sole	22 Kan.,	Capit A. Hysing ;
Salvador	22 —	Capit. M. Olsen ;
Branderen Fortuna ;		
— Falcken ;		
Galioten Lampretten ;		
— Grønne Draken ;		
— Danske Svanen ;		
— Hafmanden.		

I Alt 36 Skibe med 1804 Kan., 6 Brandere og 12 Galioter.

Den svenske Flaade havde altsaa 11 Skibe og 537 Kanoner flere end den danske. Foruden Krigsskibenes Besætning, hvis Størrelse ikke findes nøjagtigt angivet, men som i det Mindste har beløbet sig til 9000 Mand, havde den svenske Flaade 3000 Soldater ombord, hvilke vare bestemte til at gjøre Landgang paa Møen og Sjælland, naar Flaaden var bleven Herre over Farvandet mellem Sjælland og Skaane.

Om Natten holdt begge Flaader med smaae Seil og søgte at afvinde hinanden Luven. Det blæste friskt fra Sydsydvest. Næste Morgen, Søndagen den 1ste Juli Klokken 4 seilede Flaaderne jevnstides i 2 Linier, $\frac{1}{4}$ Miil fra hinanden ind imod Stevns Klint; den svenske var sydligst, og Nord for den seilede den danske; dog vare nogle Skibe af denne om Natten drevne $\frac{1}{2}$ Miil ned i Læ og og laae saaledes nordligst. Skulde Juel forene sig med disse Skibe, da maatte han holde af og der:

ved fjerne sig fra Fjenden. Men, da han vilde undgaae ethvert Skin af at undvige Slaget, saa foretrak han at vedblive sin Kurs tæt ved Binden, og tilkjendegav, at han ventede Fjenden, ved at skyde det danske Løsen (3 Kanonskud). Geheime:raaden forlod paa samme Tid sin Broders Skib, hvor han hidtil havde opholdt sig, og gik ombord i Jagten Diana, for at staae Admiralen bi under Slaget ved at seile omkring mellem de af Flaadens Dele, som denne formedelst Krudtrøgen ikke kunde oversee, og opmuntre Enhver til at gjøre sin Pligt.

Da Fjenden, uagtet han var til Luvert, ikke vilde begynde Slaget, søgte Juel at nærme sig ham, ved at knibe Luven saa meget som muligt, og, da han mellem Klokkerne 5 og 6 kunde række Fjenden, som ikke skød noget Skud, før han blev nødt til at besvare de Danske, befalede han sine Skibe at give Ild. En heftig Skyden begyndte nu mellem de Skibe, som kunde række hinanden. Tre svenske Brandere, som nedsendtes i Krudtrøgen mod det danske Admiralskib, bemærkedes itide og bleve bortbuxerede af Fartøjerne, uden at gjøre nogen Skade. Da Flaaderne imidlertid vare komne nær til Stevns, holdt Juel lidt nordligere op ad Rjøgebugt, for at lokke Fjenden ind i dette snævre, ham ubekjendte Farvand, hvorved han ogsaa nærmede sig sine i Læ liggende Skibe. De Svenske fulgte ham; men,

som den floge Juel havde forudseet, kom de Grunden for nær, for ikke at bortgive noget af Luven, hvorved Draken kom til at staa fast under Stevns. Den svenske Admiral beordrede derfor Mercurius, Hieronimus, Calmar, Mars, Cesar og Flygende Wargen (Flyvende Ulv) til at hjælpe Draken af Grunden og beskytte den, medens han, ved at vende med den øvrige Deel af Flaaden og staa Sydost efter, søgte at bortdrage den danske Magt eller i det Mindste at dele den; derved haabede han tillige at faae Juel udenfor Falsterbo, hvor han havde mere Plads til at benytte sin Overmagt og havde de svenske Havne i Baghaanden. Juel fik saaledes Valget mellem enten at opgive Udsigten til at erobre hine Skibe, for med sin hele Magt at følge Horn, eller at lade denne seile sin Bei og med alle sine Skibe angribe Draken og dens Secundanter, eller endeligt at dele sin Styrke, hvorved han selv kom til at stride mod en betydelig Overmagt. Det Første gjorde han naturligviis nødigt, og, skjøndt det Andet havde været sikkest, valgte han dog det Sidste, da han følte sig den dobbelte Kamp voren. Han lod de under Stevns tilbageblivende Fjender angribe af Admiral M. Rodstehn og Viceadmiral Span med de i Læ drevne Skibe, vendte med den øvrige Deel af Flaaden ud efter Horn og fortsatte Slaget mod denne. Dette var en dristig, en helt værdig Beslutning. Det

kunde synes, at de Skibe, som Juel lod blive under Stevns, ved under Kampen at drive endnu mere i Læ Nord efter, maatte fjernes end mere fra Flaaden; men den erfarne Juel forudsaae, at Vinden opad Dagen vilde gaae vestligere, og at Rodstehn og Span da vilde faae Leilighed til at forene sig med ham igjen. Indtil den Tid indsaae han, at han kunde modstaae den langt overlegne Fjende med de velordnede Skibe, han beholdt hos sig, og, naar de 7 svenske Skibe under Stevns først vare ødelagte, kunde Rodstehn og Span hjælpe ham at seire fuldkomment. Derfor var det, at han besluttede sig til at dele sin, i Forhold til Fjendens, allerede ringe Styrke og selv at vende efter den svenske Hovedflaade, uagtet han indsaae, at han vilde komme til at bestaae en haard Kamp, og at især Admiralskibet vilde blive Gjenstand for Angreb; men dette ændrede den modige Mand ikke.

Efter en kjæk Modstand tvang M. Rodstehn og Span Draken til at stryge og besatte den ved Hjælp af Strandvagten paa Stevns, hvorpaa de andre af dem angrebne svenske Skibe flygtede. Paa Flugten erobredes Cesar af Bielke og Mars af Carstensen. Flygande Wargen løb paa Falsterbo Rev og blev den følgende Nat taget af den forhen svenske, nu danske Fregat Charitas paa 32 Kanoner, anført af Capitain J. F. v. Embden, som tilligemed 2 andre Skibe skulde forstærke Flaaden.

Mercurius, Hieronimus og Calmar kunde ei heller klare Kevet og holdt derfor Nord efter for at undkomme gennem Sundet; men, da eet af disse 3 Skibe kom paa Grund under Malmø, og de tillige fik Underretning om, at Hollænderne vare under Opseiling, ankrede de alle der og søgte Beskyttelse under Fæstningens Kanoner, indtil de Dagen efter maatte overgive sig, som siden nærmere skal berettes.

Efter saaledes at have udført det dem paalagte Hverv, forenede Rodstehn og Span sig med Juel, (der imidlertid havde kjæmpet med Horn), da Vinden, som Admiralen havde forudseet, virkelig var bleven vestligere. Ved samme Forandring af Vinden kom de Danske under Falsterbo til Luvart, hvorved de fik Leilighed til at bryde Fjendens Linie og at skille 16 Skibe, hvoriblandt 7 Linieskibe under Viceadmiral Sparre, fra den øvrige Deel af Flaaden, hvilke alle bleve tvungne til at frelse sig ved Flugten. Dog strede de andre Svenske heltemodigen og flokkede sig om Christianus Quintus, som alt tidligere havde kjæmpet mod 6 fjendtlige Skibe paa eengang, godt secunderet af den brave Dreyer paa Enighed og den modige Gedde paa Neptunus. Admiralskibet blev ved Overmagten saa medtaget, at det med 5 Fod Band i Lasten, med meget forskudte Seil og ødelagt Takkelads maatte sendes til Kjøbenhavn, hvorfor Juel flyttede sit Flag til Fredericus Tertius. Men den svenske

Flaadens Orden var tilintetgjort ved Juels heldige Manœvre, og de Danske vedligeholdte en god Linie. Fjenden maatte derfor strax efter Middag redde sig ved at flygte ad Bornholm til, hvilket lettedes ved Bindens Forandring til Nordvest og den tiltagende Kuling. Da Fredericus Tertius havde faaet flere Grundskud og maatte repareres, traadte Juel over paa et tredie Skib, Charlotte Amalia, hvormed han forfulgte den flygtende Fjende. Under Jagten erobrede Dreyer Klokken 4 om Eftermiddagen Svenska Leyonet (den svenske Løve). Henimod Midnat samlede Juel Flaaden, og ved Dagbræknin-gen den 2^{den} Juli var han 1½ Mil uden for Østod. Jagten fortsattes mod Østen til Klokken 8; men, da Fjenden var langt forud af Sigte, og de danske Skibe behøvede Reparation paa Seil og Takkelads, ligesom Mandskabet trængte til Hvile efter dets Anstrengelser, søgte Juel tilbage til Rjøgebugt og ankrede udenfor Dragør den 4de Juli.

En Historiefriver*) fortæller, at Utaalmodighed efter at erfare Slagets Udfald havde ført Kong Christian den 5te, medens Flaaderne endnu kjæmpede i Stridens fulde Hede, ned til den skaanske Kyst, hvor han og hans Følge med spændt Forventning lyttede til den fjerne Dundren. Livlægen Foss var den Første, som indsaae, hvorledes Sagerne

*) Friedenreichs Christian den 5tes Krigshistorie, 2den Deel, Bag. 53 og 54.

stode, og foreslog at vædde om, at Zuel seirede. Han sluttede dette rigtigt deraf, at Kanonernes Lyd stedse blev svagere; thi, vare de Danske slagte, da maatte de nærme sig den Kyst, hvor Kongen og hans Følge opholdt sig; og han vandt Væddemaalet.

Den samme Nordvestvind, som begunstigede Flugten for den haardt medtagne Rest af den svenske Flaade, havde om Aftenen den 1te Juli ført 10 hollandske Linieskibe, 2 Snauer, 3 Brandere og 2 Galioter til Kjøbenhavn. Lieutenant:Admiral William Bastiaantz commanderede denne Eskadre, med hvilken ogsaa Grev Tromp fulgte. Endeligen vare altsaa de længselsfuldt ventede Allierede ankomne. Vi have ovenfor seet, at det just ikke var Hensyn til de Danskes Fordeel, der havde været Aarsag til den sildige Ankomst; ja man har endog paastaet, at de paa Grund af en hemmelig Ordre forsætligt havde dvælet saalænge. Ikke destomindre kunne vi ikke Andet end glæde os over deres Udebliven; thi nu kunde de dog ikke rive de Laurbær til sig, som de Danske saa drabeligen havde tilkjæmpet sig. Slaget var afgjort, og der var ei Mere tilbage for dem at gjøre, end at bemægtige sig nogle allerede slagte Skibe. 2 hollandske Skibe med en Brander angrebe nemlig Dagen efter, ifølge Kongens Befaling og i dennes Paasyn, de 3 af M. Rodstehn og Span til Malmø jagede svenske Skibe. Mercurius og Hieronimus bleve erobrede, og Calmar

blev stukket i Brand af Besætningen, som flygtede i Land.

I dette vigtige Slag*) erobredes saaledes: Draken, Cesar, Mars, Flygande Wargen, Svenska Leyonet, Hieronimus, Mercurius og 3 Proviantsskibe, 2 smaa Skibe, nemlig den grønne Draken paa 8 Kanoner og den stralsundske Pucenelle paa 4 Kanoner, samt 1 Skude med 54 Soldater, som toges af en dansk Kaper. Under Slaget sprang Saturnus i Luften, en Jagt skødes i Sænk, Calmar opbrændtes under Malmø, og 3 Brandere gik op i Flamme uden Nytte i Begyndelsen af Slaget. De danske Beretninger paastaae, at desuden 1 Linieskib (Jupiter) blev skudt i Sænk, hvilket imidlertid de svenske benægte. Flere Historieskrivere anføre ogsaa, at Crone Solen og Wrangel sank under Dland, hvorved endvidere 2 Linieskibe tabtes. Den øvrige Deel af den svenske Flaade led saa meget i Slaget, at den ikke oftere turde maale sig med den danske i denne Krig. Fangne bleve: 2 Schoutbynachter, 1 Commandeur, 1 Oberstlieutenant, 7 Skibschefer, 20 Sølieutenanter, 2 Landcapitainer, 4 Landlieutenanter, 4 Skibspræster, 18 Skippere, 16 Styrmand og 2 à 3000 Matroser

*) Nogle Rapporter, (hvoraf 2 ere aftrykte i "Efterretninger om den danske og norske Sømagt," 1ste Deel, Pag. 214—21,) og Journaler for Skibe, som deltog i dette Slag, findes i Admiralitets-Archivet.

og Soldater. Antallet af de Svenskes Døde og Saarede i Slaget er ikke angivet; men, at dette har været betydeligt, kan slutes deraf, at de erobrede Skibe havde henimod 500 Døde, Cesar alene 100 og Mars 214. Danske Efterretninger anslaae Tabet til 1200 à 2000. Det hele Tab, som den svenske Krone led ved Slaget, kan altsaa anslaaes til: 9—12 Linieskibe med 386—576 Kanoner, 3 smaae Skibe, 3 Brandere og 4 Transportskibe, 1 à 2000 Døde og Saarede samt 2 til 3000 Fangne.

De Danske mistede i Slaget intet Skib. Juels officielle Liste angiver de Dødes Antal til 76 Mand og de Saarede til 211 Mand.*) Skibene havde lidt en Deel, især paa deres Takkelads; men Skaden var dog ikke større, end at blot Christianus Quintus, Tre Kroner, Churprindsen og Norske Løve maatte sendes til Kjøbenhavn, for at repareres, hvorfra de igjen midt i Maaneden vare seil-

*) Paa denne Liste findes ikke Tre Kroners, Churprindsens og Norske Løves Tab anførte. At disse Skibe, som deeltog i den heftigste Kamp, og som lede meget paa Skrog og Takkelads, ikke skulde have mistet Folk, er usandsynligt. At de ikke ere anførte paa Juels Liste, hidrører rimeligviis deraf, at de ikke vare ved Flaaden, da Fortegnelsen blev optagen, og at Admiralen da ingen Rapport havde erholdt om deres Døde og Saarede. De Danstes Tab maa derfor ansættes noget høiere, end Listen angiver. I Rigtalerne over Juel anslaaes det til 300 Mand Døde og Saarede.

færdige, medens Flaadens øvrige Skibe kunde repareres i Kjøgebugt.

Saa fuldstændigt, som nærværende Skrifts Plan tillader det, have vi her skildret et af de største og meest afgjørende Slag, der nogensinde holdtes i Norden. Allerede tidligere have vi seet Zuel udøve mandige Gjerninger; men intet af de Slag, han kjæmpede i, viste i den Grad hans Dygtighed som Overansfører, intet førte saa store Kræfter mod hinanden, ligesom intet af dem var saa vigtigt i sine Følger, som Slaget i Kjøgebugt. Derved gjorde han sig udødelig og erhvervede sig Krav paa ikke blot at nævnes som Danmarks største Admiral, men ogsaa paa at erkjendes som en af Europas første Søkrigere. Da han efter Slaget kom tilbage til Kjøbenhavn, for at tage Deel i den Raadslagning, som fandt Sted om Flaadens fremtidige Operationer, blev han af Kongen og Folket modtaget med den Hyldest og Kjærlighed, han fortjente. Kongen udnævnte ham til Generaladmiral-Lieutenant, og lod hans Brystbillede med Navn og Titel præge paa en Medaille saavel i Guld som i Sølv, hvilken de Officierer, der havde været med i Slaget, fik Tilladelse at bære paa Brystet. *) Men

*) I det kongelige Myntkabinet findes desuden en i Sølv præget Medaille med Zuels Brystbillede tilligemed en Afbildning af — som det synes — Slaget i Kjøgebugt, men uden Indskrift om dette. Efter Beskrivelsen over de danske Mynter og Medailler er den ogsaa slaaet, for at uddeles som Grestegn.

ogsaa i Udlandet vandt Juel Aerkjendelse. Den lærde Marcus Gjøe, som da var Gesandt hos Kong Carl den Anden af England, bevidnede senere ved Juels Baare, at denne i Sømandskab kyndige Monark havde ladet Gjøe aflægge ham Beretning om Slaget i Nærværelse af hans Broder og hans to første Admiraler, og sluttet Samtalen med den Lykønskning til Kong Christian, at han i Juel havde den største Admiral, som da var i Europa.

Slagets Bigtighed blev ogsaa erkjendt. Takkefester anordnedes, og, ligesom Juel før Kampen (som han altid pleiede) ved Bøn havde forberedt sig og sine Medstridende til det alvorfulde Møde, og ligesom Bønner om Seier, saasnart Kanontordenen havde forkyndt Slaget, vare opsendte fra de i Kirkerne forsamlede Menigheder, saaledes lode nu, efter dets heldige Udfald, Lovsange fra alle Kirkerne i Rigerne. Ogsaa ved flere Skuepenge*), foruden de ovenfor omtalte, forevige des Seiren. En af disse — den største, der nogensinde er slaaet i Danmark — har i Guld en Værdi af henved 200 Species-Ducater (nogle Exemplarer ere af endnu større Værd) og veier i Sølv mere end 27 Species. Paa dens ene Side sees til Venstre en fra Skyerne udraaft Haand med den latinske Overskrift: "Frelsens Dag", og ligeoverfor til Høire dandse

*) Disse findes alle i det kongel. Myntkabinet i Kjøbenhavn.

otte Børn med Palmegrene i Hænderne, over hvilke der paa Latin staaer: "De skulle fortælle Esterkommerne det." Paa samme Side findes følgende latinske Indskrift: "Med Guds Naade og under den lykkelige Regjering af den alldurchlaughtigste og stormægtigste Fyrste og Herre Christian den Femte (her staaer Kongens Navnechiffer), Konge til Danmark og Norge, de Wendes og Gothers ic. (her følger Kongens hele Titel), blev den fjendtlige Flaade slagen trende Gange: 1) under Dland, 2) nær ved Langeland *), 3) i Kjøgebugt, og 11 Krigsskibe af første Rang tagne med al deres Udrustning, hvorved denne Skibskrone **) (her er en saadan afbildet) er erhvervet". Paa Skuepengegens anden Side er en Afbildning af Slaget med de Ord paa Latin: "Saaledes maa man stille Urolighederne i Østersøen. Den 1ste Juli 1677." Ogsaa den før omtalte Medaille med Juels Billede har paa den anden Side en Afbildning af Slaget med følgende latinske Indskrift: "Slaget imellem Christian den Femtes og Carl den Ellevtes Flaader, under Hr. Niels Juels og Henrik Horns Anførsel." Foruden 2 andre Skuepenge, som prægedes i Slutningen af Aaret, udkom endnu en

*) Herved menes Seiren over Sjøblad.

**) En Skibskrone kaldes en Krone af Guld, som hos Romerne gaves Den, der først havde bestøget et fjendtligt Skib, til Belønning.

trede i Anledning af Seiren, med Kongens Brystbillede paa den ene Side og nogle Skibe i Slag med hverandre paa den anden. Paa Juels Gravminde findes om dette Slag følgende Vers:

”Gen Maaned løb kun om, fra Sjøblad han blev tagen,
 Før-Horn, en Sø-Guds-Helt, af Juel blev ogsaa slagen
 I Rjøgebugt, endog han heftigt slog igjen,
 Som Hovedadmiral og Sverrigs fuldtroe Ven.
 Juel paa tre Skibe blev forpligtet til at stige,
 Gud styrked’ hannem for Monarken og hans Rige;
 Saa lyned’ han med Ild og Tordenfuglers Tvang,
 At femten Skibe Horn forlored’ af sin Rang,
 Tre tusind Fanger med tolv hundred’ Død’ og Qvæsted’.
 Tre hundred’ Danske blev’ kun døde og lemlæsted’;
 Ja uden Skibs Forliis Juel dette Søslag vandt,
 Guds Finger til hans Noes selv Seierskrandsen bandt.”

Følgerne af dette Slag vare meget betydelige. Ligesom den danske Marines materielle Styrke og moralske Kraft derved blev forøget, saaledes blev Fjendens Magt i samme eller endnu større Grad formindsket. Men ogsaa i anden Henseende blev dette Slag af Betydning for Marinen, idet nemlig Hollændernes Indflydelse derved fik sit Bane-
 saar. Thi nu saae man, at disse kunde undværes, og Sættaten fik derved en Uafhængighed, som den siden Christian den Fjerdes Tider ikke havde kjendt. Men langt væsentligere var den Fordeel, denne Seier bragte Landet. Paa de erobrede Skibe havde man, ligesom allerede tidligere hos

Sjøblad, fundet Ordre til at brænde og plyndre paa de danske Kyster, og stor vilde Glendigheden være bleven for de danske Strandboere, hvis de Svenske vare blevne Herrer paa Havet. Endnu vigtigere var den Omstændighed, som alt før er berørt, at Horns Flaade havde Tropper ombord, der skulde have iværksat en Landgang paa Sjælland. Havde denne fundet Sted, vilde ei blot Landet være blevet hjemløst af Krigens Nædsler, men den vilde ogsaa have bragt Forstyrrelse i den danske Armees Operationer, da der i saa Fald maatte drages danske Tropper fra Skaane til Sjælland. Nu derimod var Danmark bleven Herskerinde over Østersøen, og det havde blandt mange andre ogsaa den ligefremme Følge, at de Svenske mistede deres tydske Provindser, hvis Erobring de nu ikke kunde hindre. Desværre havde denne og Juels øvrige Seire ikke den Indflydelse paa den endelige Fred, som man kunde have ventet. Thi Danmarks Allierede faldt fra, saa at det omsider stod ene mod Sverrig og Frankrig, og nødtes, som siden skal berettes, til den efter Omstændighederne ufordeeligste Fred i Lund.

XVIII.

Niels Juel paa Smaalands og Dlands Kyster.

Da det af de nysomtalte Ordre, man havde fundet paa Horns og Sjøblads Skibe, fremgik, at

den svenske Regjering havde havt til Hensigt at svinge Brandfaflen over de danske Der, besluttede den danske at gjøre Gjengjæld, og Juel fik Ordre til at udføre dette sørgelige Hverv paa det Togt, han kort efter hiint store Slag tiltraadte.

Den 18de Juli aaseilede han, ombord i Linieskibet Christianus Quintus, til Østersøen. Baron Jens Juel fulgte med paa Togtet, og Rapporterne *) til Kongen ere undertegnede af begge Brødrene. 4 Dage efter forenede den hollandske Eskadre under Admiral W. Bastiansz sig ved Bornholm med Juel, som da, foruden Hollændernes 17 større og mindre Skibe, havde 14 Linieskibe, 7 Fregatter, 2 Galioter, 1 Brander, en Deel Skjærbaade og nogle Jagter under sin Commando. Juel styrede mod Calmar paa den smaalandiske Kyst, hvor Admiral Wachtmeister efter Slaget i Rjøgebugt havde søgt Tilflugt med 12 svenske Skibe, og den 1ste August ankrede den forenede Flaade nogle Mile Nord for Staden, mellem den smaalandiske Kyst og det ligeoverfor liggende Dland. Juel gjorde først tvende Forsøg paa at spare Smaalands og Dlands Indbyggere for de Ulykker, det maatte medføre for dem, naar han blev nødt til at gjøre Landgang; men, da de med Haan afviste hans Forslag, at frifjøre sig ved Brandskat, var derved Intet videre

*) Disse opbevares i Admiralitets-Archivet.

at gjøre, og Ordren maatte udføres. Imidlertid ankom Grev Tromp med 2 Linieskibe og 1 Fregat den 3^{die} August. Hans Flag vaiede ombord i det danske Linieskib Prinds Georg paa 80 Kanoner, og som Generaladmiral tilkom ham Commandoen over den forenede Flaade. Efterat han havde overtaget denne, landsattes Folk fra Flaaden paa de smaa-landske og ølandske Kyster, hvor flere Herregaarde og Landsbyer, den lille By Mønsteraas og Forstaden til Calmar bleve plyndrede og tildeels opbrændte, ligesom en Deel Tømmer, Tjære og andre Skibsmaterialier tilintetgjordes. Angrebet paa Calmars Forstad var nær mislykket, da de først dertil udsendte Tropper med uforrettet Sag vilde vende tilbage. Men, da Tromp og begge Juelerne saae dette, ilede de selv i Land og ledede Anførselen saa heldigt, at 150 Huse og 11 Veirmøller bleve opbrændte*). Allerede før Flaadens Ankomst til Calmarsund var der aftalt en Plan til at angribe de i Calmar liggende Skibe; men paa Grund af Modvind og haardt Veir kunde den ikke udføres. Imidlertid var alt Haab om at ødelægge de svenske Skibe dog endnu ikke tilintetgjort. For derfor nøiere at undersøge Farvandet og Stillingen, fulgte Baron Juel, som kjendte Calmars Beliggenhed, sin Broder og Tromp paa et Recog- nosceertogt og hjalp til, under en hæftig Kanon-

*) Juelernes Rapport i Admiralitets-Archivet.

ild fra Fjenden, at afmærke Indløbet, hvori en Deel Skibe vare nedsænkede. Men, da man fandt dette Farvand meget farligt for de store Skibe, og de svenske vare saa vel beskyttede af Landbatterierne, at det var sandsynligt, at man ved et Angreb kun vilde sætte Skibe og Folk til uden Nytte, maatte Forsøget opgives. Da dette større Foretagende ikke kunde udføres, indskrænkede Flaadens Virksomhed sig til at gjøre Fjenden Afbræk ved mindre Angreb. Den 8de August landede Tromp og Juelerne med 2500 Matroser paa Oland, og erobrede en lige over for Calmar beliggende stærk Skanse, som blev sløifet. En Deel af Skansens Besætning skal have skjult sig i Hvælvinger under den for at bryde frem, naar den fra Calmar ventede Undsætning ankom; men de bleve opdagede og nedsablede, og da de Svenske fra Calmar vilde undsætte Dem, bleve de med stort Tab tvungne til at trække sig tilbage, hæftigt forfulgte af de Danske. Brødrene Juel udsatte sig ved Forsølgelsen for stor Fare; en Mand faldt ved deres Side, saa at de overstænkedes med hans Blod.

Efter det blodige, men uafgjørende Slag ved Landskrone den 14de Juli, i hvilket begge Konger tappert anførte deres Hære, indsaae Christian den Femte, at han Intet kunde udrette i Skaane, saa længe den svenske Magt der var saa stor. De Danske indskrænkede sig derfor til at holde Chri-

stianstad og Landskrone besatte, og Kongen besluttede at benytte det Herredømme, Juel havde forskaffet ham paa Søen, til at staae sin Allierede Churfyrsten af Brandenburg bi i Krigen mod de Svenske i Tydskland. Efter Kongens Befaling forlod Grev Tromp derfor den 26de August Flaaden under Dland med 6 danske Linieskibe, 1 Branders og 1 Jagt samt den hollandske Eskadre, og seilede til Kjøbenhavn for derfra at overføre den Deel af Hæren, der var bortdragen fra Skaane, og som meest bestod af tydske Hjælpetropper. Den 6te September afseilede Kongen med de indskibede Tropper til Nyen, hvor der gjordes Landgang; men det lykkedes endnu ikke at erobre Den. Midt i October vendte Kongen tilbage til Kjøbenhavn med Linieskibet *Fredericus Tertius**).

Juel forblev imidlertid ved de smaalandiske og ølandske Kyster, hvor han ved at sende Streifcorps'er i Land forarsagede Fjenden stor Skade og

*) Paa denne Reise var Skibet i stormende Veir i Fare for at forlise; kun et af dets mindste Anker frelste det fra de bernholmske Klipper, hvorfor dette Anker forgyldtes og opbevaredes med et Vers af Kingo paa Løihuset i Kjøbenhavn, hvorfra det siden henbragtes først til Kunstammeret og sildigere til Rosenborg Slot, hvor det endnu findes. Verset lyder saaledes:

"Gud holdt paa mig, og jeg holdt Christian den Femte,
Da en fortvivlet Storm i Østersø ham flemte.
To Rigers Liv og Død paa to Jernhager laae,
Jeg derfor evigt her skal til et Minde staae."

gjorde 2000 Stykker Nvæg til Bytte. Der toges ogsaa flere Priser. Efterat Juel ved en af sine Krydsere havde erholdt Underretning om, at Fjenden samlede Krigsfornødenheder til de i Calmar liggende svenske Skibe og den øvrige Deel af den svenske Flaade, som fra Kjøgebugt var flygtet til Stokholm, landsatte han 150 Mand, som opbrændte Pakhusene, hvori disse Materialier vare indlagte. Nu henvendte Juel sin Opmærksomhed paa Staden Westervik, som ligger Nord for Calmar, ogsaa paa den smaalandiske Kyst. I denne betydelige By havde Fjenden et Orlogsværst med mange Skibsmaterialier. Juel sendte derfor Viceadmiral P. Morsing med en Eskadre af 6 Fregatter og nogle mindre Fartøier derhen, og lod Schoutbynacht F. Carstensen med 500 Matroser og Oberst Møller med ligesaa mange Soldater medfølge, for at gjøre Landgang. Den 31te August kom Eskadren i Indløbet til Westervik, og Capitain Dreyer, hvis Tapperhed vi alt flere Gange have seet Prøver paa, vedligeholdte med Hummern og Spraglede Falken levende Kanonild, medens Carstensen og Møller landede med deres Folk og erobrede de to Skanser, som forsvarede Byen, hvorefter Eskadren den næste Dag lagde ind i Havnen. Uagtet en heftig Modstand erobredes og opbrændtes Byen og Slottet tilligemed to store Krigsskibe, af hvilke det ene stod paa Stabelen. Kun Kirken skaanedes; det

bedste Bytte og Kanonerne toges ombord, men det øvrige opbrændtes.

Derefter seilede Juel til Gulland, hvor han havde den Glæde, at finde Indbyggerne tilfredse med det danske Herredømme. Herfra udsendte han smaae Skibsafdelinger mod de svenske Kyster, som herved ængstedes lige til Hovedstaden. Først i October forled han de fjendtlige Kyster, efter at have afløst Besætningen paa Gulland med friske Folk, og ankom den 6te October til Kjøbenhavn, hvor han Vinteren over i sin Hustrues og sine opvoksende Børns fjærlige Kreds fandt en kort Hvile efter sin farefulde og anstrængende Færd. I Slutningen af October var den største Deel af den danske Flaade vendt tilbage til Kjøbenhavn, hvor den oplagdes, og Hollænderne seilede hjem.

XIX.

**Udrustninger; Niels Juel bliver Geheime-
raad; Tromp affediges.**

Det var af Bigrighed, at Flaaden sattes i saadan Stand, at den alene kunde møde de Svenske, hvis de skulde komme i Søen, da der ingen Hjælp var at vente fra Holland, fordi Generalstaterne tragtede efter Fred med Frankrig og derfor ikke vilde optræde fjendtligt mod dettes Allierede Overrig. Men til Sømagten maatte mange For-

nødenheder anskaffes, Gageringen skulde ordnes og Byttedelingen opgjøres. Hidtil havde Priisdelingen forarsaget mange Stridigheder, og Hollændernes Fordringer vare vanskelige at tilfredsstille; iblandt Søfolkene var der endog i denne Anledning sidst i Aaret 1677 forefaldet et Mytterie, som gjorde det nødvendigt at hænge tre Mand til Advarsel for de Andre. Sømagtens Overbefaling og Forsyning hvilede paa Admiralitetet, som bestod af Rigsadmiral H. Bielke, Generaladmiral Grev Tromp, Generaladmiral-Lieutenant Juel, Admiralerne M. og J. Rodstehn, Viceadmiralerne C. Bielke og Span, samt Generalcommissair Guldensparre. Men H. Bielke var gammel og svag, Tromp fremmed og upopulair blandt de Danske, og J. Rodstehn, C. Bielke og Span brugtes til Udskrivning og Hverving for at forskaffe 4000 Matroser, som manglede til Flaadens Besætning. Niels Juel, M. Rodstehn og Guldensparre havde derfor nok at gjøre, og den Første var saaledes ei ledig efter sin Hjemkomst.

Meget tidligt i December Maaned brød Isen op, og Søen lagde ikke mere til den Vinter. Allerede i Februar 1678 udsendtes derfor smaae Eskadrer til Nord- og Østersøen, og kraftigt arbejdedes der paa hele Flaadens Udrustning. Ligesom Skibene vare færdige, sendtes de til Rjøgebugt, hvor Flaaden samlede, og hvor Mandskabet exerceredes og ordnedes. Kongen viste sin Tilfredshed med Juels

Færd i Admiralitetet ved den 28de April at udnævne ham til virkelig Geheimeraad.

Commandoen over Flaaden tilkom Generaladmiralen, Grev Tromp; men denne var i et saa spændt Forhold med de fleste ansete Danske og saa ilde lidt i Sæetaten, at det maatte ansees betænkeligt at give ham en saa vigtig Post. Niels Juel flagede allerede den 6te Juli 1677 til Kongen over, at Tromp havde bortjaget hans Officierer og Mandskab fra det i Slaget i Rjøgebugt erobrede Skib Draken og besat det med sine egne Folk. Rapporterne*) fra de to Jueler paa den smaalandiske og ølandiske Expedition samme Aar vise deres grundede Utilfredshed med Tromp og Hollænderne. Jens Juel skrev: "min particuliere Mening og Haab er dette: at, bliver han (Tromp) fra os, vil jeg haabe, Noget skal udrettes; men, hvis han kommer og siden med sine Hollændere cabalerer, seer jeg hele Campaignen infructuos". Begge Brødrene Juel udtrykke sig i en Rapport til Kongen, den 18de Juli 1677, saaledes: "Bliver Generaladmiral Tromp fra Flaaden, ville vi endnu formode, Noget til Eders Majestæts Tjeneste skal kunne udrettes; men, hvis han kommer, saa kunne vi ret lidet Haab have; thi vi forudsee nok, at han tilligemed Hollænderne skal søge at gjøre Alting difficult". Desuden var der

*) Admiralitets-Archivet.

en anden Hindring for at give Tromp Commandoen; endskjøndt han nemlig var dansk Generaladmiral, hørte han dog endnu til den hollandske Søetat og ansaae Prindsen af Oranien og Generalskaterne som sine Foresatte; men, da disse vare i Færd med at trække sig tilbage fra Krigen, maatte deres Politik være forskjellig fra den, som Danmark fulgte. Under saadanne Omstændigheder maatte det ansees for urigtigt at betro Flaaden til en Udlænding, der tilsidesatte de Danske og foretrak Hollænderne. Hertil kom endnu de overdrevne Fordringer, Tromp gjorde ved Byttedelingen og hans Utilfredshed med den nye Byttelov, som udstædtes den 11te Mai. Kongen fandt sig saaledes foranlediget til at afskedige ham og lade hans Flag nedtage fra det for ham bestemte Linieskib Norske Løve. Commandoen over Flaaden beholdt nu Niels Suel, som heisede sit Flag paa Linieskibet Christianus Quintus og forlod Kjøbenhavn den 30de Mai, atter fulgt af sin Broder, der skulde deeltage i alle de Krigsraad, hvori Flaadens Foretagender bestemtes*). Dagen derefter beærede Kongen og Dronningen Flaaden i Kjøgebugt med deres Besøg.

Hollændernes Herredømme ophørte fra den Tid aldeles i Søetaten. Tromp forlod Danmark

*) Admiralitets-Archivet. Krigsraads-Protocollen i det kongl. Bibliothek.

for stedse midt i Sommeren, og tog sin Tilflugt til sin Belynder. Churfyrsten af Brandenburg.

XX.

Niels Juels Foretagender 1678; Nygens Erobring.

Juel beordredes nu til at forhindre Tilførsel til Skaane, forurolige de fjendtlige Kyster, og understøtte de brandenburgske Foretagender i Pommern og mod Nygen. Vel var den svenske Flaade betydeligt svækket ved de Tab, Juel forrige Aar havde tilføiet den; men, da den i Vinterens Løb var bleven istandsat, var det dog at vente, at den vilde forsvare Kysterne mod de Danske. Den 1ste Juni gik Juel til Søes fra Rjøgebugt og havde under sin Commando: 31 Linieskibe, 9 Fregatter, 3 Brandere, 10 Jagter og Proviantfartøier, i Alt besatte med 2006 Kanoner og 10,614 Mand.

Det første Foretagende, Juel udførte, var mod Rstad, hvor Fjenden havde samlet en Deel Proviant til den svenske Armee; derfor landsattes den 4de Juni nogle hundrede Soldater, som bemægtigede sig Staden; men, da Angrebet var røbet, før dette stedte, vare de fleste Levnetsmidler førte bort*). Ved denne Leilighed viste det sig, at Juel

*) Juernes Rapporten i Admiralitets-Archivet.

forstod at vedligeholde en god Mandstugt, og at han ikke tillod sine Folk at begaae nogen Uretfærdighed, selv mod Fjender. Det var nemlig forbudt de Tropper, som vare sendte i Land, at foretage noget Fjendtligt mod de fredelige Indbyggere. Da de desuagtet plyndrede hos Borgerne, lod han dette strengt undersøge, det Borttagne give tilbage og de Skyldige straffe. Den danske Flaade seilede derpaa hen imod de smaalandiske Kyster, for at angribe den svenske, som var løben ud; men, saasnart Fjenden fik de danske Brandvagter i Sigte, flygtede han til Calmar, hvor han var sikker bag det vanskelige og stærkt befæstede Indløb. For at lokke Fjenden til Søes og give Leilighed til Slag, forlod Juel derfor de svenske Kyster og holdt sig krydsende mellem Sverrig, Bornholm og Nygen; men denne Plan lykkedes ikke, da den svenske Flaade forblev i Havnen, saalænge Juel var i Farvandet. I Juli Maaned lod Juel nogle Landgange foretage paa de svenske Kyster, ved hvilke Capitain Dreyer atter udmærkede sig; ved den ene erobredes et Par Fartøier, og ved den anden opbrændtes en Deel af Staden Carlshamn. I den paafølgende Maaned gjorde Juel et Forsøg mod den svenske Flaade, idet han den 9de August holdt heelt ind i Calmar-sund; men han kunde ikke komme til de fjendtlige Skibe.

Det vigtigste af Juels Foretagender dette Aar var imidlertid Erobringen af Rygen. Efter sin Ordre havde han opholdt sig meget under denne D*); men, saalænge han ikke havde tilstrækkelige Landgangstropper, maatte han indskrænke sine Foretagender mod dette af Grev Rønigsmark vel forsvarede Land, til at forurolige Fjenden ved smaae Angreb paa mange forskjellige Punkter, hvorved han ofte udsatte sig personligt for Fjendens Ild, som dræbte Flere i hans Nærhed. Da de danske Tropper forrige Aar vare sendte til Rygen, havde de Svenske fordoblet deres Anstrængelse for at tilbageerobre Christianstad og Landskrone, og, efterat et Indfald, som den norske Armee gjorde i Sverrig, var tilbagedrevet, anvendte Kong Carl den Ellefte sin hele Magt mod de Fæstninger i Skaane, som vare besatte af de Danske. For at beskytte disse, behøvede Christian den Femte derfor sine Tropper i denne Provinds; men, da Christianstad var faldet, og saaledes kun Landskrone og det atter erobrede Helsingborg vare tilbage at forsvare, behøvede han ikke saa mange som tilforn og kunde bruge dem andetsteds. Jens Juel seilede derfor til Kjøben:

*) Medens Flaaden laa under Rygen, mistede i et Stormveir et Liniestib Masterne, og et andet Fokkemasten og Bugsprydet, saa at de maatte sendes hjem, og en af Juels høiere Officierer, der ofte havde deeltaget i hans Seire, Vice-Admiral P. Morsing, døde efter en kort Sygdom.

havn for at lede Overførselen af 4 norske Regimenter, som commanderedes af Generalmajor Løvenhjelms. Den 2^{den} September ankom de til Flaaden og skulde, i Forening med Niels Juel og efter Aftale med Churfyrsten af Brandenburg, lede det besluttede Angreb paa Kygen.

Det blev bestemt, at Den skulde angribes paa eengang af de Danske og Brandenborgerne; af hine paa den nordlige, af disse paa den sydlige Side. Churfyrsten havde samlet over 200 Skibe og henimod 140 Baade; paa disse lod han Tropper indskibe og formaaede Grev Tromp, som opholdt sig hos ham, til at lede den brandenborgske Landgang. Smidlertid havde Niels Juel, der med den danske Flaade laa i Trompervig paa Nordostkysten af Kygen, ordnet sine Fartøier i tre Afdelinger. Den første af disse anbetroede han Admiral M. Rodstehn, den anden anførte han selv, fulgt af sin Broder, og den tredie commanderedes af Admiral J. Rodstehn. Paa disse Fartøier indskibedes Generalmajor Løvenhjelms med sine 4 Regimenter, Flaadens Soldater og de til Landgangen bestemte Matroser tilligemed 250 brandenborgske Ryttere og det fornødne Artillerie; ledige Foustager, spanske Ryttere og andre Skandseredskaber medgaves Landgangsfolkene. Den 12te September Klokken 6 om Morgenen nærmede Chalupperne sig Strandbredden, hvor en beqvem Landingsplads var udseet; men stiv Kuling

af Sydost og stærk Strøm satte Fartøierne Nord
 efter mod den høitliggende wittowske Klint. Imid-
 lertid fandtes her en lille Dal med nogle Huse,
 og, for ikke at opholde sig med at arbeide sig heelt
 ind i Bugten til det bestemte Landingssted og der-
 ved give Fjenden Tid til at samle sig, befalede
 Guel, at Landgangen skulde skee der. Da Fartøi-
 erne naaede lavt Vand, sprang Oberst Trop over-
 bord, fulgt af otte Mand, med hvilke han ilede
 iland og fastede sig mod en svensk Post paa
 50 Mand. Oberst Knoblauch kom den kjække Trop
 til Hjælp, og snart var den største Deel af deres
 to Regimenter iland. Løvenhjem fulgte med Ma-
 troserne, lod de spanske Ryttere opstille og ordnede
 Tropperne bag disse. Neppe var dette skeet, førend
 400 svenske Dragoner og 150 Mand Fodfolk med
 12 Kanoner angrebe Løvenhjem. Kjækt forsvarede
 denne sig, indtil de øvrige Tropper og de branden-
 borgske Ryttere kom iland; da var han istand til
 at gaae løs paa Fjenden, og efter en heftig tre
 Timers Kamp at fordrive ham. Men, da man
 kunde vente, at de Svenske snart vilde komme for-
 stærkede igjert, skyndte Matroserne sig med at fylde
 det ledige Fædeværk med Jord, hvormed Forskands-
 ninger dannedes og to Skanser anlagdes, i hvil-
 ke Artilleriet, der imidlertid blev landsat, opplan-
 tedes *).

*) Guelernes Rapport i Admiralitets-Archivet.

Saasnart de Danske saaledes havde faaet fast Fod paa Den, indfandt mange af Indbyggerne sig for at bede Generaladmiral-Lieutenanten om Sikkerhed for Plyndring, hvilken blev dem lovet, saalænge de forholdt sig rolige. Endeel tydske Soldater, som forrige Aar i dansk Sold vare faldne i svensk Fangenskab paa Nygen og vare blevne tvungne til Krigstjeneste af de Svenske, benyttede Leiligheden til at desertere og meldte sig hos Løvenhjelms, som efter Juels Befaling oprettede nogle Compagnier af dem.

Jens Juel ilede strax, efterat den danske Landgang var fuldført, til Churfyrsten for at paaskynde det Angreb, Brandenborgerne skulde foretage paa Nygens Sydostkyst. Den brandenborgske Flotille havde vel sat sig i Bevægelse paa samme Tid som den danske; men hele Dagen gik hen, uden at Landgangen iværksattes. Lykkeligviis ankom Jens Juel den næste Morgen hos Churfyrsten og paaskyndede Angrebet, hvortil den brandenborgske Feltmarschal i Forening med Juel og den danske Gesandt ud søgte et passende Sted. Henimod Middag landede Brandenborgerne, og, da Rønigsmark nu truedes fra begge Sider, forlod han Nygen og trak sig tilbage til Stralsund.

Nygen var saaledes erobret og toges i Besiddelse af de Danske, hvem denne Erobring kostede 57 Mand døde og 53 saarede. Baron Jens Juel

blev udnævnt til Gouverneur og Generalmajor Løvenhjelm til Commandant over Den, for hvis Erobring firkkelige Takkefester anordnedes og en Skuepenge sloges. Juels Daad ved denne Begivenhed er omtalt paa hans Grav med disse Ord:

"Den feierrige Juel endnu med Flaaden seiled',
 Og til flux meer Triumph han for Monarken beiled';
 Den fjendtlig Flaade han dog ei i Sigte faaer,
 Den var fast reddeløs og bødte sine Saar.
 Til Nygen imidlertid paa Ordre ved Guds Die,
 Som saae hans Sinds Compas og redelige Møie,
 Han vender Raasen hen, hvor under Ild og Damp
 Blev Landgang gjort med en saa brav og blodig Kamp.
 De Danske ved Guds Haand og Juels dødfulde Torder
 Behjertede gif løs, slog Fjenden til Uorden
 Og Flugt, saa Nygen da tilhænde Kongen gif,
 Og Juel sin Palme der med Held og Ære fik".

Efter Landgangen foranledigede vedvarende østlige Vinde Juel til at lægge Flaaden om paa den vestlige Side af Nygen under Tornebusken. Herfra detacherede han en Deel af sine mindre Skibe, for at understøtte Churfyrstens Beleiring af Stralsund, hvis vestlige Indløb han tidligere havde forsænket. Da Nygen fuldkomment var i de Danskes Magt, forlod Juel med de store Skibe Den og ankrede den 30te September mellem Dragør og Falsterbo, hvorfra Flaaden kort efter seilede til Kjøbenhavn og oplagdes. Dog forbleve der, saalænge Søen var aaben, smaae Eskadrer i Nord: og

Ostersøen, hvor de næsten aldeles tilintetgjorde den svenske Handel. Stralsund maatte den 15de October capitulere. Besætningen erholdt fri Overfart til Sverrig; men den største Deel deraf forliste paa Bornholm, hvorved over 2000 Mand druknede og de medførte 70-Feltkanoner og 5 Morterer tabtes. Efter Rygens og Stralsunds Erobring var Greifswalde den eneste Stad i Pommern, som de Svenske endnu havde i Besiddelse; men, da denne i Slutningen af October ogsaa maatte overgive sig til Churfyrsten, vare de svensk-tydske Provindser aldeles i de Allieredes Hænder. Sverrig havde anvendt 40,000 Mand til at forsvare disse Lande, og kun nogle faa tusinde deraf kom tilbage til Fædrelandet.

Efter sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn overtog Niels Juel igjen sine vigtige Forretninger som Geheimeraad og Admiralitetets virksomste Medlem, og i sin lykkelige Familiefreds fandt han atter denne Vinter den Hvile, han saa vel havde fortjent.

XXI.

Fredsunderhandlinger.

Trætte af den langvarige og blodige Krig, begyndte omsider Europas krigførende Magter at fremme de Fredsunderhandlinger, som i flere Aar vare førte i Nimwegen. Holland længtes især efter at

faae Ende paa en Krig, der truede Republikens Uafhængighed og ødelagde dens Handel, og Generalstaterne toge ikke i Betragtning at bryde de af dem selv søgte Alliancer og at opoffre Bundsforvandte, som især for deres Skyld havde begyndt Krigen. Allerede den 31te Juni 1678 sluttede de Fred med Frankrig, som ansaaes for Hovedfjenden, og derved ophørte deres Fjendtligheder mod dets Allierede Sverrig, (med hvilket Rige Fredstractaten først undertegnedes den 2^{den} October næste Aar). Spanien fulgte det givne Exempel den 7de September, den tydske Keiser den 26de Januar 1679, kort derefter Hertugerne af Brunsvig og endelig den nye Biskop af Münster den 19de Marts.

Kong Christian den Femte og Churfyrsten af Brandenburg stode saaledes, forladte af deres Allierede, alene mod det mægtige Frankrig og Sverrig, og, da Ludvig den Fjortende var befriet fra sine mægtigste Fjender, benyttede han sin Overmagt til at opfylde det Sverrig givne Løfte, ikke at slutte Fred med Danmark og Brandenburg, uden at Sverrig fik alle sine tabte Lande tilbage. Disse Fordringer syntes saa ubillige, at hverken Kong Christian eller Churfyrsten endnu vilde laane Dre dertil. Under disse Omstændigheder var det imidlertid vigtigt for begge disse Fyrster, at knytte det næieste Forbund med hinanden. Kongen fandt det derfor fornødent at tale personligt med Churfyrsten,

og, da Sygdom forhindrede denne fra at forlade Doberan, gjorde Christian den Femte, i November en Reise paa 14 Dage derhen.

Det var at vente, at Frankrig næste Aar vilde sende en Flaade til Sverrigs Undsætning. Ingen- sinde var det derfor Kongen vigtigere end nu, at have sin Sømagt i Stand til at modstaae saa mægtige Fjender. Den dansk-norske Flaade bestod ved Begyndelsen af 1679 af 107 Krigsskibe, der vare armerede med 3428 Kanoner, og hvoriblandt vare 17 Defensionskibe. Men at udruste en saa betydelig Sømagt med ringe Midler, var ingen let Sag. Det var især Niels Juel, Christian den Femte maatte stole paa, og han fyldestgjorte ogsaa fuldkomment den ham skjænkede Tillid, hvilket Kongen erkjendte ved den 11te Marts at hædre ham med Elephantordenen. Allerede i April vare 32 Linieskibe og Fregatter foruden 26 mindre Krigsskibe forsamlede i Dresundet, og deres Anførers, Niels Juels, Flag vaiede igjen fra Christianus Quintus. To af denne Flaades lette Linieskibe sendtes i Slutningen af Maaneden under Capitain Barfods Commando til Bornholm, hvor de bestode en ærefuld Træfning mod 5 svenske Skibe, og førte 500 af de f. A. paa Den strandede Svenske lykkeligt til Kjøbenhavn.

Ogsaa til Lands rustede man sig. Kong Christian lod nye Soldater hverve og samlede i Hol-

sten alle de Tropper, som kunde undværes i Skaane, hvor kun Landskrone og Helsingborg holdtes besatte. Kongens Allierede Churfyrsten tænkte derimod paa Fred, hvortil han fornemmeligt bevægedes derved, at de Svenske fra Lifland gjorde et Indfald i Preussen, og de Franske med en Armee besatte de cleviske Lande ved Rhinen, hvor de huserede slemt. England tilbød sin Mægling, og den 19de Juni sluttede han Fred med Frankrig og Sverrig i Nimwegen. Til et lignende Skridt havde han ogsaa opfordret Danmark. Men Kong Christian kunde endnu ikke beqvemme sig til at underkaste sig Ludvig den Fjortendes Magtsprog, og den franske Hær rykkede derfor mod Delmenhorst og Oldenborg, som maatte betale Brandskat. Da imidlertid den danske Minister Meiercrone i Paris fortsatte Fredsunderhandlingerne, og Ludvig den Fjortende haabede at sætte sin Villie igjennem uden at føre sin Land- og Sømagt mod Danmark, kom det ikke til videre Fjendtligheder i Tydskland, og Flaaden, hvormed der var truet, udeblev fra Østersøen.

XXII.

Fjenden forfølges til Calmar; Træfningen i Calmarsund den 20de Juli 1679.

Den danske Flaade forblev i Dresundet, til man fik Bished om, at den franske ei kom. Da

seilede Juel til Østersøen, hvorhen han tidligere havde detacheret Viceadmiral C. Bielke med en Eskadre, for at beskytte den danske Handel mod fjendtlige Krydsere. Efter at have forenet sig med Bielke, ankrede Juel den 20de Juni mellem Rønne og Hasle paa Bornholm med Flaaden, som da, foruden Smaaskibe, bestod af 35 Linieskibe og Fregatter, besatte med 1836 Kanoner.

Den svenske Flaade laa imidlertid i Calmar og vovede sig ikke ud. Juel søgte derfor at lokke Fjenden til Søes ved at sende 7 lette Linieskibe og Fregatter med et mindre Fartøi mod Calmar: sund, for tillige at recognoscere. Det lykkedes virkelig at faae Generaladmiral:Lieutenant Wachtmeister med henimod 30 Skibe til at jage denne Eskadre, som efter Ordre flygtede over mod den pommeriske Kyst. Den 24de om Aftenen bragte et af Recognosceerfartøierne Juel Melding herom, hvorpaa han strax lettede med Flaaden og satte Kursen Øster efter. Den 25de Juni om Formiddagen Kl. 8 kom Fjenden i Sigte. Juel ordnede strax sin Flaade og begyndte at jage Wachtmeister, som styrede mod Nordost henimod Calmar. Denne Jagt fortsattes den øvrige Deel af Dagen og hele Natten, og den 26de ved Solens Opgang var Fjenden $1\frac{1}{2}$ Miil forud. Vinden var Nordvest. For at faae ham til at holde Stand, gjorde Juel Klof:ken 6 Signal til, at Flaaden skulde jage og angribe

Fjenden uden Hensyn til Orden; men de Svenske seilede bedre end de Danske. Det svenske Skib Laxen med 54 Kanoner og 200 Mand, commanderet af Capitain Ribbing, der 2 Gange før var bleven fangget i denne Krig, indhentedes imidlertid af Viceadmiral Span med det velseilende Linieskib Norske Løve, som Kloften 10 om Formiddagen lagde det paa Siden. 4 svenske Skibe vendte nu for at understøtte Laxen og angrebe Span. Denne kunde derimod ingen Hjælp erholde af den i Læ værende danske Flaade, uden at holde ned til den; men da vilde Fjenden undløbe. Derfor udholdt den tappre Span alene Kampen, indtil Capitain Schinkel med Anna Sophia og Capitain Bleugel med Lindormen naaede op til ham; kort efter forlode Laxens Secundanter deres Landsmand og flygtede, men bleve forfulgte af den ankommende Capitain H. Neuman med Svenske Falk og Barfod med Delmenhorst. Endnu et Forsøg gjorde de Svenske for at redde Laxen. En Viceadmiral vendte nemlig med 6 Skibe for at staae sine Landsmænd bi og angreb de 5 danske Skibe, som endnu vare forud og til Luvart af den danske Flaade. Da imidlertid Laxen efter en tapper Modstand blev nødt til at stryge, vendte de svenske Skibe atter og hastede efter deres Nord efter flygtende Flaade. Om Aftenen løb Vinden sydligt. Vel fortsattes Jagten hele Natten; men de Svenske havde vundet Forspring, vare 3

Mile forud, og den 27de om Morgenen havde Fjenden naaet Calmarsunds søndre Indløb. Wachtmeister gjorde her Mine til at oppebie Juel, som da var $1\frac{1}{2}$ Miil tilbage; men, da denne kom nærmere, søgte de Svenske indenfor Skjærene.

Saaledes slap de Svenske fra den Flugt med Tabet af 1 Skib. Vel havde de Danske her Overmagten; men Vinden var gunstigere for Fjenden, og havde Juel været i Wachtmeisters Sted, vilde han neppe have begivet sig saaledes paa en formelig Flugt. Men de foregaaende Nederlag havde ligesom grebet de Svenske med en panisk Skræk, saa at en Historieskriver *) om de Danske kunde sige: "De Seiervindinger, som Søfolket erhvervede i denne Krig, skaffede dem hele Europas Beundring. Sømcændene selv havde faaet den Tanke, at de vare uovervindelige, hvilket ikke lidet hjalp til, at faa danske Skibe turde binde an mod mange fjendtlige Skibe. Fjenden var paa Sidstningen saa bange, at de næsten flygtede strax hver Gang, de saae de danske Skibe, og de danske Sømcænds Navn var dem til Forstrækkelse."

Med de letteste Skibe og 4 Brandere forsøgte Juel den 28de at komme til Fjenden i Calmar; men et pludseligt Uveir nødte ham til at afstaae derfra. De 3 paafølgende Dage gjordes at:

*) Friedenreich, 2den Deel, Pag. 327—28.

ter Forsøg mod Fjenden, uden at man kunde komme ham nær. Engang kom en svensk Schoutbynacht ud; men, da Capitain Boomfeldt med Christianus Quartus sendtes ham imøde og skød hans Storsfang ned, holdt det svenske Skib ind igjen. Da Calmar ligger ved Sundet af samme Navn, som adskiller Dland fra den smaalandiske Kyst, ere der 2 Indløb til den, et fra Nord og et fra Syd; derved var det lettere for de svenske Skibe at løbe ind og ud. For at vanskeliggjøre dette, befalede Juel Capitain Dreyer den 2^{den} Juli, at sænke sit ubrugelige Skib Enighed i det søndre Løb. Efterat Skibet var aftaklet og Alt, som havde Værdi, var udtaget, buxerede Dreyer Enighed mod Havnen. De der liggende svenske Skibe modtog ham med en stærk Kanonild; men Dreyer havde en Brander forud, som ængstede de Svenske, hvorfor de især rettede deres Rugler imod denne, som ogsaa blev boret i Grund; men imidlertid fik Dreyer Tid til at sænke sit Skib saaledes, at Løbet derved blev spærret. Nu havde Dreyer, hvem Juel erkjendte for en af sine dygtigste Officierer, saa ofte udmærket sig, at denne anbefalede ham*) til at blive Schoutbynacht, hvortil Kongen ogsaa udnævnte ham.

Til den 8de Juli forblev Juel under Dland; da seilede han til Gulland, hvor han ankom 2

*) Admiralitets-Archivet.

Dage efter, for at forsyne Flaaden med Vand og friske Levnetsmidler, samt berolige Indbyggerne, der tidligere vare ængstede af nogle svenske Skibe, hvilke dog Intet havde udrettet mod dette vel forsvarede Land. Den 18de Juli forlod Juel Gulland, og fik Dagen efter 6 svenske Orlogsmænd i Sigte, som han lod jage af Flaadens letseilende Skibe; men disse kunde ikke indhente Fjenden, der flygtede til Calmar, hvorpaa den danske Flaade ankrede 1 Mil Østen for Oland.

I Dagbrækningen den 20de saaes 5 svære Skibe med smaae Seil at styre mod Syd til Calmar. Juel lettede strax med Flaaden og opdagede snart, at det var fjendtlige Linieskibe; men, da de holdt sig tæt under Landet, og Juel med de store Skibe ikke turde seile ind i den for de Danske ubekjendte Skjærgaard, befalede han Viceadmiral Spar at træde over paa Victoria og angribe Fjenden med 11 af Flaadens lette Skibe og 3 Brandere. Ved Indseilingen mellem Skjærene ragede 2 af disse Skibe paa Klipperne, hvorfra de dog, efterat Træfningen var endt, kom flotte uden Skade. Med nogle af de andre Skibe kom Spar Fjenden paa Skud Kloffen 11 om Formiddagen, og nærmede sig paa Flinteskuds Afstand. Vel havde han flere Skibe end de Svenske; men disse havde den Fordeel, at de vare hjemme i Farvandet, og deres Skibe vare større og besatte med svære

rere Skjts. Fjenden vedblev imidlertid under et godt Forsvar at trække sig tilbage. Klokken 12 kom Nyckelen (Nøglen), armeret med 78 Kanoner, paa Grund saaner Calmar, at det kunde blive secunderet af 2 Landbatterier og de nordligst i Havnen liggende svenske Orlogsmænd; og et andet af de største blandt de jagede Skibe lagde sig tæt ved, for ogsaa at understøtte det. Span angreb de 2 Fjender med Victoria, Christianus Quartus, Neptunus og den flyvende Hjort, medens han lod sine 5 andre Skibe forfølge de 3 øvrige svenske, som dog undkom til Havnen ved deres bedre Kjendskab til Farvandet. Imidlertid anbragte Span de 3 Brandere mod Nyckelen, men det mislykkedes, da de uden Virkning brændte op; dog satte de Fjenden i en saadan Skræk, at 200 Mand sprang overbord, af hvilke de fleste druknede. Efter 3 Timers haard Kamp, hvori Victoria blev saa forskudt, at Span maatte flytte sit Flag til Christianus Quartus, sprang Nyckelen i Luften. Strax efter kom dets Secundant ogsaa i Brand, men Ilden blev dog slukket af tililende Fartvier fra Calmar, som indslæbte det halv opbrændte Skib i Havnen, uden at de Danske kunde forhindre det. Nyckelen havde 3 Gange erholdt Undsætning af Folk fra Calmar. Af de 800 Mand, som forsvarede Skibet, vare 200 dræbte og 100 saarede, før det sprang, og de øvrige omkom ved Explosionen; kun Chefen Schoutbynacht J. Louw,

2 Lieutenanter og 40 Mand opfiskedes af de Danske, tildeels i en meget forbrændt Tilstand. En Matroskone sad med sit diende Barn paa det mellemste Dæk, da Skibet sprang, men blev desuagtet uskadt optagen af Vandet tilligemed Barnet, og Juel lod den frelstte Moder med hendes Barn landsette paa Dland. De Danske mistede 30 Døde og 84 Saarede; blandt de første var Chefen for Engelen Capitain v. Embden, og iblandt de sidste Chefen for Christianus Quartus Capitain Boomfeldt. En Deel af de simple Søfolk havde viist saa stor Dygtighed og saa meget Mod i denne Træfning, at Juel udnævnte dem til Officierer, "for dermed andre at animere," hvilket Kongen stadfæstede*).

Ogsaa de i dette Kapitel beskrevne Begivenheder ere fortalte i et af Digtene paa Juels Gravminde:

"Som Løven, der er vakt og vred, sit Flov op søger,
Saa Juel hans Lovesind heroisk Dyd for søger;
Han Sverrigs Flaade seer og ønsker hjertelig,
At den engang endnu i Fegt vil give sig.
Men alle Seil og Roer og al hans Omhu ikke
Kan bringe den til Stand; den vil ei meer i Strikke,
Men gif ad Calmarsund, dog esterlod en Lar,
Som blev erobret og gif Juel tilhaande strax.

*) Admiralitets-Archivet.

Til Gulland gif han da, fem fjendtlig' Skib' indhented',
 Hvoraf han Nyckelen, et prægtigt Skib, opbrændte.
 Saa lufte Gud i Laas den blodig Krig og Strid,
 Hvor sig Juel haver gjort berømt til evig Tid."

XXIII.

Freden slutes 1679.

Da det kunde forudsees, at Freden snart vilde blive sluttet, forholdt de Svenske sig rolige i Calmar, efterat Nyckelen var ødelagt, og fra dansk Side foretoges ei heller noget Betydeligt meer i denne Krig. Vel kom Generallieutenant St. Pol og Generalmajor Lövenhjelm, da der ikke behøvedes saa mange Tropper paa Nygen som forhen, til Flaaden med et betydeligt Corps, hvis Styrke imidlertid ikke findes angiven, for at gjøre Landgang paa de svenske Kyster; men der udrettedes Intet med disse. Thi det var befalet Juel at aftale med Krigsraadet de Operationer, der skulde udføres, og, hvor ivrigt end Juel ønskede at udføre et eller andet betydeligt Foretagende, som kunde have en gunstig Indflydelse paa Fredsunderhandlingerne, — hvilket saavel hans Indberetninger til Kongen, som hans Forslag i Krigsraadet vise, — saa hindrede dog de Modsigelser, han fandt, hans driftige og modige Foretagelsesaand. I en Rapport af 4de August*)

*) Admiralitets-Archivet.

udtaler han selv dette tydeligt: "Saasom jeg har continuerligt befundet saa mange Obstacler i Krigsraadet over hvad, som er proponeret, om Fjenden at angribe paa et eller andet Sted, — som dog siden er befundet vel at have kunnet lade sig gjøre, — men eftersom Eders kong. Majestæts mig aller-naadigst medgivne Instruction saa strict tilholder, Intet at foretage eller gjøre uden Krigsraadets fleste godtfindende Bøta: da har Det maattet blive efterladt, som vel gjørligt havde været, Fjenden til Afbræk og Eders kongelige Majestæts Vaaben til Gloire. Men paa det jeg ikke med Flaaden, og Landmilitzen i Synderlighed, skulde hjemkomme uden noget Synderligt at forrette, om muligt er: da har jeg mig understaaet Eders kong. Maj. allerund. at ansøge og ombede, at Ed. kong. Maj. ikke i Unaade vilde optage, om jeg efter Godtbefindende expres befalede, Fjenden paa et eller andet Sted at angribe, saa vi ikke med Flaaden og den Landmilitse uden Frugt maae hjemkomme, hvilket mig i Synderlighed af Hjertet skulde fortryde, at Ed. kong. Maj. saadan stor Bekostning paa Landmilitzen skulde have gjort, uden nogen Contentement derfor at have." Da imidlertid Fjendtlighederne ophørte ved den 14 Dage efter sluttede Vaabenstilstand, fik Juel ingen Leilighed til at udføre sit her yttrede Forsæt, og i Begyndelsen af September seilede han med Flaaden til Kjøbenhavn, hvor den største Deel af Skibene

bleve oplagte. Paa Hjemveien forliste Linieskibet Norske Løve i Stormveir paa Bornholm; dog blev Mandskabet og Inventariet reddet. Fregatten Løsen kom den 9de September i Brand paa Kjøbenhavns Rhed og ødelagdes alveles.

Imidlertid havde Meiercrone fortsat Underhandlingerne i Paris og Kong Christian antaget saxiske Mægling til Fred med Sverrig, hvis Gesandter mødtes med de Danske, hvoriblandt Baron Jens Juel, i Lund i Skaane. Ludvig den Fjortende var ikke at formaae til at afstaae fra sin Garantie af den kjøbenhavnske Fred 1660, og Sverrig holdt sig hertil. Da Kong Christian følte sig for svag til alene at modstaae to saa mægtige Fjender, maatte han befuldmægtige sine Ministre til at antage dette Grundlag; den 23de August sluttedes Freden med Frankrig i Fontainebleau, og efter næsten 4 Ugers Vaabenstilstand undertegnedes i Lund den 16de September Freds-Tractaten med Sverrig.

Naar vi kaste et Blik paa det danske og svenske Riges Tilstand ved Slutningen af Krigen, ville vi bedst skjønne, hvor ufordeelagtig Freden var for os. Danmark var nemlig i Besiddelse af en Deel af Bahuslehn, Landskrone og Helsingborg i Skaane, Gulland og Rygen. Bel havde Sverrig ved Freden med Brandenburg beholdt sine andre tydske Provindser tilbage, men i en meget udmarvet og daarlig Tilstand. Hertugen af Slesvig-Holsten-Gottorfs

Lande havde Kong Christian bemægtiget sig ved Krigens Begyndelse og siden beholdt. Den danske Krigshær havde overhovedet i Krigen erhvervet sig et ærefuldt Navn, og saaledes var Fordelen til Lands aabenbart paa den danske Side. Hvorledes det stod til med Sømagten, derpaa have vi i det Foregaaende seet flere Beviser, end det var nødvendigt, for at kunne bedømme, hvo der havde Overmagten. Den svenske Marine var næsten ødelagt, saavel materielt som aandeligt, medens den danske var talrigere og mere anseet end nogensinde før. Ei heller vare Danmarks Finantser udtømte; thi, omendskjøndt Krigen havde været kostbar, kunde dog Finantserne opfylde deres Forpligtelser, og i Betragtning af, at det var Krigstid, nøde de Danske en ualmindelig tryk Søfart. En Fred, hvorved Danmark maatte tilbagegive alle sine Erobringer og opgive Haabet om nogensinde at erholde Erstatning for de Tab, det havde lidt 1645 og 1660, maatte under saadanne Forhold ansees for yderst haard, men den blev Danmark — paatvungen. Den viste tydeligt, hvor rigtigt Griffensfeldt havde overskuet de politiske Forhold, da han anvendte sin hele Kløgt og opoffrede sig selv for at forebygge Udbrudet af en Krig, der endtes saa ufordeelagtigt, omendskjøndt den var ført med Ære og Lykke.

I den saaledes tilendebragte Krig tabte Sverrig i det Mindste 70 Krigsskibe, hvoraf 44 bleve

erobrede og de øvrige ødelagte. Den svenske Flaade talte ved Krigens Udbrud 4 saakaldte Regalie: eller Rigs-skibe, som vare de største og bedste af Linie-skibene, nemlig Stora Cronan, Sværdet, Uplet og Nyckelen; de 3 første tabtes ved Slaget under Dland; det sidste gik op i Luer i Krigens sidste Søslag. Intet dansk Skib af Betydenhed faldt i Fjendens Hænder, og den danske Flaade var ved Erobring voxet fra 22 til 36 Linieskibe. Ved Krigens Udbrud var den svenske Sømagt ikke alene den danske overlegen i Antallet af Rigs-skibene, men ogsaa derved, at disse vare større, bedre byggede og stærkere bevæbnede og bemandede end de danske. Ogsaa i denne Henseende vidste Niels Juel at hæve den danske Sømagt. Som Holmens Chef sørgede han for at anskaffe Skibe, der bedre vare istand til at maale sig med de svenske, og flogt undgik han den af Overrig begaaede Feil, at overlæsse Skibene med sværere Skjts, end de kunde taale, en Feil, hvis ulykkelige Følger vi have seet i Slaget under Dland, da Stora Cronan ikke kunde bære sine for talrige Kanoner.

I Tapperhed kunne jo vistnok de Svenske ellers maale sig med de Danske; men, at det her gik deres Flaader saa uheldigt, var fornemmeligt Anførernes Skyld. Wrangel, Stenbock, Creutz og Horn vare vel uforsagte Krigere; men de Fjendte Intet til Søværnet. Det er ikke nok at have gode og

store Skibe, ikke nok at være tapper og modig; man maa ogsaa forstaae at anvende sine gode Skibe paa rette Maade. Men de Svenske forstode ikke at bruge deres fortrinligere Material, hvorimod Juel med Sømands: Dygtighed og Erfaring vidste klogt at benytte de langt ringere Midler, han kunde byde over. Og en god Admiral skaber ogsaa duelige Søfolk, ved at skaffe dem Dygtighed og vedlige: holde deres Mod; ogsaa dette forstod Juel, og ved flere Leiligheder have vi seet, hvor klogt han vidste at vække og nære Tilliden hos sine Undergivne. De svenske Anførere formaede derimod ikke at op: fylde denne vigtige Deel af en Admirals Pligter.

For at belønne Søfolkernes gode Tjeneste under Krigen, meddeelte en i Pinneberg den 30te September udstædt kongelig Placat dem Tilladelse til at nedsætte sig, hvor de vilde, i Kongens Riger og Lande, med Fritagelse for borgerlige Byrder og Paalæg, af hvad Navn det end maatte være, om de ogsaa dreve en eller anden lille borgerlig Næringsvei; dog skulde de erlægge Told, Accise og Consumption af alt Det, de handlede med.

XXIV.

Niels Juel under Freden.

Det var ved krigerisk Daad, Niels Juel gjorde sig udødelig; men efter Freden i Lund drog han ei

oftere sit seierrige Sværd. Derimod udmærkede han sig sin øvrige Levetid som den ædle og duelige Statstjener og som den retskafne og elskelige Borger. Vi ansee det hensigtsmæssigst her samlet at fremstille hans fredelige Sysler, og ville først vende Blikket til den Kreds, Juul især tilhørte, for at see, hvorledes han under Freden opfyldte sit ansvarfulde Kald som Søetatens vigtigste Styrer. Bel blev han først 1683 Præsident i Admiralitetet, efterat Danmarks sidste Rigsadmiral Bielke var død; men han var allerede tidligere Collegiets meest formaende Medlem og havde, som saadant, en stor Indflydelse paa de Foranstaltninger, som skedte til Sømagts bedre Organisation og Styrelse. En kort Udsigt over de vigtigste Forbedringer, som fandt Sted i Marinen i dette Tidrum, vil derfor give en Forestilling om Juuls Fortjenester i denne Retning.

Marinens Administration savnede hidtil skriftlige og bestemte Instructioner; derfor bleve saadanne udfærdigede saavel for Admiralitetet og Commissariatet, som for Holmens Chef.

Under Krigen havde det været vanskeligt og kostbart, ved Hverving at tilveiebringe de til Flaadens Besætning nødvendige Officierer og det fornødne Mandskab. Man havde været nødt til at ansætte mange Fremmede, især Hollændere, som Officierer og Underofficierer, hvorved Tjenesten havde lidt; thi, om de end vare dygtige og troe, saa manglede

de dog den Tillid hos det indfødte Mandskab, som den Fremmede ikke let erhverver sig, og vare ufølsomme for de nationale Interesser, der saa ofte gjøre Underværker i Krigen. Strax efter Freden antoges derfor Lærlinger, der efter nogle Aars Tjeneste brugtes som Underlieutenanter. Disse Lærlinger bleve Stammen til det siden oprettede Søcadetcompagnie, som nu udgjør Søcadetcorpset. Og for at sikre Flaaden duelige Søfolk for Fremtiden, forøgedes og reorganiseredes 1680 og 1688 Mariens faste Orlogsstamme, ligesom i begge Riger 1679 og 1680 Indrolleringen indførtes, hvorfra Sømagten siden har beholdt Hovedstyrken af sit Mandskab. Men man sørgede ei alene for at kunne faae Søfolk; man var ogsaa betænkt paa at sørge for deres Fornødenheder og Disciplin. Allerede i Aaret 1632 var der begyndt paa Nyboders Bygning, som fortsattes Tid efter anden, og 1693 blev denne Deel af Kjøbenhavn organiseret til Bopæl for det faste Mandskab, hvilket den siden er vedbleven at være. I de Tider bespistes Folkene for kongelig Regning, saavel i Land som ombord, og 1679, 1680 og 1682 ordnedes Bespisningen efter hensigtsmæssige og oeconomicke Grundsætninger. For de Syge og Saarede var allerede 1658 Søqvæsthuset oprettet; men først 1674 og 1682 beholdt denne vigtige Stiftelse sin fuldstændige Foundation. Ogsaa for Retstilstanden blev der sørgt. De Krigsartikler, som vare i Kraft

under Krigen, hidrørte fra Christian den Fjerdes Tider. Man indsaae, at disse ikke mere vare passende efter et halvt Seculums Forløb, og derfor bleve de 1683 reviderede af en Commission, hvoraf Niels Juel var Medlem, og nye udstedtes samme Aar.

Navigationen stod i de Tider langt tilbage i Danmark. Vel havde Christian den Fjerde kort før sin Død stiftet en Skole for denne til Søfartens Fremme saa vigtige Videnskab; men først 1685 fattes Skolen paa en saadan Fod, at den kunde være til Nytte, saavel for de kongelige som private Søfolk. For Søfarten ere ligeledes gode Søfort af yderste Vigtighed; danske Søfort vare da næsten ukjendte, hvorfor man maatte hjælpe sig med dem, som Fremmede udgave over vore Farvande, hvilke ofte vare upaalidelige. Man indsaae, hvor ønskeligt det vilde være at forskaffe sig bedre Kort, og fra Aaret 1688 foretog Navigationsdirecteuren med nogle Søofficierer Opmaalinger, hvorefter danske Søfort forfattedes af en dertil ansat Søfortdirecteur. Og saa et andet for Søfarten nødvendigt Hjælpemiddel, Compasserne, erholdt 1692 en forbedret Indretning.

Solmen og især Skibsbyggeriet var før Juels Tid forsømt. De vigtige Embeder, han efter den skaanske Krigs Udbrud beflædte, som commanderende Admiral, som Geheimeraad og Admiralitetets Formand, gjorde det umuligt for ham at

give sig af med Holmens Detail. Dette besørge-
des derfor, som vi tidligere have seet, af den dyg-
tige Admiral Span, og 1690 blev denne udnævnt
til Holmens Chef; dog vedblev Juel at have en
stor Indflydelse paa Hovedforetagerne. Sømagten
bestod dengang dels af de kongelige Skibe, dels af
Defensions-skibene, for hvilke sidste 1691 hensigts-
mæssigere Bestemmelser fastsattes. Men Juel ind-
saae, at gode Krigsskibe kun kunde erholdes, naar
de byggedes alene dertil, og stræbte troligt efter dette
Maal ligesaa den Tid, han blev Holmens Chef,
ligesom det var ham indlysende, at der ingen rigtig
Fremgang kunde ventes med Krigsskibenes Bygning,
saalænge man manglede videnskabelige Skibsbyggere.
De mathematiske Videnskabers Fremmer i Danmark,
Ole Rømer, var kommen i Forbindelse med Admi-
ralitetet, idet han examinerede Compasmagerne, og
havde vundet Indflydelse i Sætatens videnskabe-
lige Anliggender. Paa hans Anbefaling ansattes
1690 den af ham dannede Student O. Judichær,
som Vicequippagemester paa Holmen; han blev Sæ-
etatens første videnskabelige Skibsbygger og byggede
før Juels Død 7 Liniesskibe og 1 Fregat paa Ny-
holm. Dette Værft blev ogsaa anlagt i Juels Tid.
Gammelholm var nemlig ved Flaadens Forøgelse og
Hovedstadens Udvidelse ikke tilstrækkelig til alene at
udgjøre Kjøbenhavns Orlogsværft. Havnen trængte
ogsaa til at udvides og gøres dybere; men der

manglede Plads til Det, som opmuddredes. Derfor besluttedes Anlægget af Nyholm, som er dannet ved Opfyldning og begyndt i Aaret 1685. Det første der byggede Linieskib Dannebrog, paa 94 Kanoner, sattes 1692 i Vandet. Ogsaa det under Christian den Fjerde anlagte Galeiværst i Christianssand blev 1691 udvidet saaledes, at der kunde bygges Fregatter. Hidtil havde Sæetaten ingen Dokke havt, der dog er næsten nødvendig for store Skibes Reparation; derved spares baade Tid og Penge, Arbeidet udføres bedre, og Skibene conserveres. 1681 begyndtes derfor Anlægget af en saadan, og der haves Efterretning om, at en Dokke har været i Brug i Aaret 1695.

Med flere Leiligheder havde det viist sig under Krigen, hvor vigtigt det var for Danmark, saalænge det tragtede efter Herredømmet i Østersøen, at have en Havn ved Bornholm. 1680 udkastedes Planen, og 1684 anlagdes Havnen og Fæstningen Christiansø paa Erteholmene. I Aaret 1687 besøgte Kongen Bornholm og Christiansø, og Juell var da med i Hans Majestæts Følge.

Det kan ikke antages, at alle disse vigtige Foranstaltninger ere Juells Bærk alene; men det er udenfor al Tvivl, at han har havt en væsentlig Andeel saavel i Planen dertil, som i Udførelsen deraf, og der er i intet Tidsrum af samme Udstrækning foretaget vigtigere, mere omfattende

og nyttigere Forbedringer i den danske Marine, end da Niels Juel stod i Spidsen for den.

Men Niels Juels Virksomhed strakte sig ei blot til Sømagten; som Geheimeraad var han ogsaa Medlem af Conseillet (Statsraadet), og omendskjøndt der ikke findes detaillerede Efterretninger om Juels Virksomhed der, borger dog hans ædle, aabne og frimodige Tænkemaade for, at han har været Kongens troe og oprigtige Raadgiver. Den ansete Geheimeraad M. Gjøe bevidnede ligeledes ved Juels Vaare for det talrige og anseelige Ligsfølge, at den Udsøgte ogsaa havde beklædt Dommersædet i Søiesteret og præsideret i Overadmiralitetstretten "med en gudelig Retsindighed for Ret og Billighed."

Saaledes vedblev Niels Juel ogsaa under Freden at yde sit Fædreland vigtige Tjenester. Imidlertid var det dog egentligt i Krigen, han især havde glimret, saa at han da var i Alles Munde. Men — som det saa ofte gaaer — da Faren var forbi, vare hans Bedrifter ei længere i saa levende Erindring, og neppe mødte han altid den Anerkjendelse, han fortjente. Der fortælles *) saaledes, at han under Freden, for at faae sin Løn, ofte maatte gjøre sin Opvartning hos Rentemesterne, som da mange Gange lode ham staae og vente længe i deres Forgemak.

*) Suhms samlede Skrifter, 4de Deel, Pag. 137.

Engang, da En undrede sig herover, strøg han efter Sædvane sin Hage og sagde blot: "Nu har man Niels ikke behov."

Niels Juel var ogsaa Jorddrot. I Aaret 1675 nævnes han som Herre til Sæbygaard i Bendsysfel; men, da hans ældste Datter, der døde 1668, to Aar gammel, er begravet i Volstrup Kirke, der hører under dette Gods, er det rimeligt, at han allerede dengang har været dets Eier. Muligviis er han ved Arv kommen i Besiddelse deraf, da det tidligere har tilhørt hans Moders Familie. For de Priispenge, der ved de mange Erobringer, han havde gjort, tilfaldt ham, købte han Aaret efter Slaget i Rjøsgebugt den kongelige Andeel af Thorseng med Baldemars Slot, og tilhandlede sig sildigere den største Deel af de paa Den værende private Eiendomme. Slottets ene Fløi lod han indrette til et Capel, som 1687 indviedes med stor Høitidelighed af den berømte Biskop over Fyens Stift, Dr. Th. Ringo, af hveni der findes følgende Inscription i Choret:

"Staa jernstive Steen og bliv til evigt Minde
 For sliq en Sæhelt og saa stor en Dyds Mandinde,
 Som Juel og Ulfeldt er! Gud lade deres Sæd
 Til Noes og Uere gaae i deres Fodestjed!
 Saalænge Flaader skal paa Verdens Strømme larme,
 Og Thorseng favnes skal af Belts frumslibrig' Arme,
 Saa længe Konger veed at prise Manddoms Art,
 Saa længe lever han, og hun deri har hendes Part."

Bed sin Død var Juel Herre til Thorseng, Eriksholm og Totterupholm, hvorimod han ikke omtales som Eier af Sæbygaard, hvilken han derfor tidligere maa have skilt sig ved. Den Humanitet, Mildhed og Retfærdighed, han stedse viste mod alle sine Undergivne, erhvervede ham det hæderlige Folkename: den gode Herr Niels Juel eller den gode gamle Ridder.

Et af de skønneste Træk af Juels ædle Character finde vi i hans sande og inderlige Guds frygt. Ved flere Leiligheder have vi alt omtalt den, og den ansete Geistlige, som holdt Ligtalen over ham, siger desangaaende: "Gudsfrygt var hans hellige Prydelse. Han var en behjertet og tapper Stridsmand, og dog en retsindig Christen; man saae hos ham, at, om en Soldat end fører Blodfanen, kan han dog selv staae under Troens Banner. Den, han var, vilde han synes at være, og den, han syntes, var han. Han blueedes ikke ved at være Gud bekjendt, men ærede ham offentligt i hans Forsamling; aldrig forsømte han Kirken, naar hans Helbred vilde tilstede det. Man hørte aldrig en Ed af hans Mund, og, naar han hørte den af Andre, sparede han ikke at straffe det, hvis det skedte ved hans Bord, endog ved Mulkt til de Fattige." "Det var ham ikke nok, at han selv frygtede Gud, men han holdt og Andre dertil. Enhver, der har været bekjendt i den salig Herres Huus, hvor han

med sine Børn, Folk og Tyende Aften og Morgen ærede Gud, kan vidne med mig, at han svarede til det Bidnesbyrd, Guds Aand giver Abraham: Jeg veed, at han skal byde sine Børn og sit Huus efter sig, at de skulle bevare Herrens Veie og gjøre Det, som ret og godt er. I alle sine Gjerninger havde han Gud for Die, og Gud holdt ogsaa sit Die over ham paa alle hans Veie."

Ogsaa var Beskedenhed en Dyd, vi maae beundre hos Juel; aldrig hørte man ham tale om sine egne Bedrifter, og, bragte Andre dem paa Tale, viste han, hvor meget dette var ham imod, og undlod ikke at bemærke, at ikke ham, men Gud tilkom Æren derfor. Ogsaa af hans Rapporter fremlyser det, hvor beskeden han var; uden Bram og Selvroes beretter han forteligen det Passerede, ja han fortier endog ofte Enkeltheder, som kunde tale til hans Fordeel. Han elskede Tarvelighed og viste dette i sin Klædedragt, ligesom han havde Afsky for Overdaadighed i Mad og Drikke. Den Tid, han havde tilovers fra sine Forretninger, anvendte han til at studere Mechanik og Chemie, hvori han fandt Adspredelse. Hans gavmilde og uegennyttige Character have vi alt tidligere seet Beviser paa. Endnu maae vi tilføie et nyt Bidnesbyrd derfor. Efter Slaget i Rjøgebugt udsatte han 4000 Rdlr. til velgjørende Diemed; Renterne heraf lod han, medens han levede, aarligt uddele til værdige Træn-

gende. Efter Juels Død anvendte hans Enke denne Capital, tilligemed 8000 Rdlr. og et hende tilhørende Huus, til i Forening med Virgitta Scheel at stifte det adelige Jomfru: Kloster i Roeskilde.

Endeligt maa her, hvor der tales om Juels Character, anføres et Træk af ham, som Malling *) fortæller, men som vi ikke tidligere have omtalt, da vi ikke kjende Tid og Sted, hvortil Begivenheden skal henføres, ligesom vi heller ikke have fundet det andetsteds anført end hos Malling. "Niels Juel," hedder det, "var engang gaaet i Land. Imidlertid kom der Brand i hans Skib. Juel, som hørte Nødsflud, ilede strax til Skibet; men, før han kom det nær, havde Luen allerede taget saamegen Overhaand, at Officiererne stode færdige til at forlade det, og raabte til Juel, at han maatte skynde sig bort, at Ilden nu var nær Krudtkammeret, at de ventede kun det ulykkelige Dieblik, da de maatte springe i Luften. "Er det saa fat," svarede Juel, "da er det Tid, jeg kommer." Han befalede derpaa sine Sluproere at lægge til Skibet, sprang ombord, foer allevegne omkring, og gjorde saadanne Anstalter, at Ilden blev slukket."

For at gjøre Niels Juels Billede endnu anskueligere, ville vi slutteligen om hans Udvortes bemærke, at han efter de paalideligste Portraiter sy:

*) Store og gode Handlinger, Pag. 172 og 173.

nes at have været velvoren og at have havt et bredt, fyldigt Ansigt, af hvis Kløge Dine Mandighed og Betænkksomhed fremlyste. Efter de Tidens Skikke har han i sine kraftfulde Aar vistnok i Almindelighed baaret sit eget, glat nedfjæmmede Haar.

XXV.

Niels Juels sidste Sætogter.

Efterat Juel i Aaret 1680 med nogle Krigsskibe havde overført Kongens Søster Ulrikke Eleonore, som var formælet med Kong Carl den Ellefte af Sverrig, fra Helsingør til Helsingborg, syntes Stridighederne med Hertugen af Slesvig-Holsten-Gottorf i Aaret 1683 at ville frembyde ny Leilighed til Baabendaad for ham. Disse Stridigheder foranledigede nemlig Kongen til at samle en Armee i Holsten og til at lade en Flaade udruste. Frankrig var paa Kongens Side, medens Sverrig og Holland vare stemte for Hertugen, og man frygtede for, at en hollandsk Flaade skulde forene sig med den svenske. For at forebygge dette og forhindre Troppetransporter til de svensk-tydske Provindser, som Kongen vilde angribe i Tilfælde af Krig, sendtes Juel i August til Østersøen med 30 Linieskibe og Fregatter og forenede sig der med 15 franske Linieskibe og Fregatter under Marquis de Preville, som var stillet under Juels Commando. De Deputerede i Generalcommissariatet, Jens Juel og C. Sehestedt,

fulgte med Flaaden, og, da disse tilligemed Generaladmiral-Lieutenanten have underskrevet Rapporterne til Kongen*), kan det antages, at de have hørt til det Raad, der ledede Flaadens Operationer. Men, da ingen hollandsk Flaade lod sig see i Østersøen, de Svenske forholdt sig rolige, og Hoffernes Tvistigheder jevnedes ved Underhandlinger, forefaldt intet Fjendtligt. De Franske seilede hjem sidst i September, og Juel vendte i October tilbage til Kjøbenhavn, hvor Flaaden oplagdes.

De holstenske Anliggender foranledigede atter i Aaret 1689 en Spænding mellem Danmark og Sverrig. Ombord i det nye Linieskib Christianus Quintus, paa 100 Kanoner og 600 Mand, affeilede Juel den 2^{den} Juni fra Kjøbenhavn til Kjøgebugt med 31 Linieskibe og Fregatter foruden en Deel mindre Skibe. Der besøgte Kongen den 13de Juni Flaaden**), hvis Bestemmelse var at dække Kysterne, dersom det skulde komme til Krig med Sverrig. Ogsaa Rapporterne for dette Togt ere underskrevne af Jens Juel, Niels Juel og C. Sehestedt. Den svenske Flaade løb ud fra Carlskrone den 27de Juni og lagde sig under Østad. Juel ankrede da ved Nøen, hvor Kongen atter gjæstede ham**),

*) Admiralitets-Archivet.

***) Christian den Femtes egenhændige paa Dansk skrevne Dagbog, som opbevares i det kongelige Geheime-Archiv.

for at holde *Die* med de Svenske, og for at dække de Troppetransporter, som fandt Sted til og fra Holsten. Da den svenske Flaade vendte tilbage til Carlskrone, beordredes *Juel* til Kjøbenhavn, hvor Flaaden ankom den 31te Juli; dog forblev den til midt i August i *Dresundet* og foretog der Evolutioner, som Kongen bivaandede den 1ste August.*) Men, efterat der var indløben Efterretning om, at den svenske Flaade var oplagt, skedte det Samme med de danske Skibe paa en lille Eskadre nær, som førte de Hjælpetropper, Kongen overlod til Storbritanien, fra *List* paa *Sylt* til *Hull* i England.

XXVI.

Niels Juels Død og Begravelse 1697.

Ufsadt var *Juel* udgaaet af saa mange blodige Kampe, og uagtet sit frigerske og anstrængende Liv havde han nydt en god Helbred, indtil han i Aaret 1693 brækkede sin Arm ved en Tjeners Uforsigtighed. Vel helbrededes Brudet; men Sygeleiet havde virket skadeligt paa hans Fordøielsesevner, og siden den Tid led han jevnlig af Steensmerter og Skjørbug. Disse Lidelser bar han med Taalmodighed uden at klage, og vedblev at besørge sine Forretninger til sidst i Aaret

*) Christian den Femtes Dagbog.

1696. Da fastedes han paa Sygeleiet, hvorfra han ikke mere skulde reise sig. Roligt saae han sin Død imode, og forberedte sig dertil som en hengiven Christen. Med fuldkommen Fatning tog han Afsked med sine Kjære, og hensov i sin elskede Hustrues og sine Børns Arme den 8de April 1697 Klokken 11 om Formiddagen, i sit Huus paa Kongens Nytorv i Kjøbenhavn, ligeoverfor det nuværende Skuespilhuus.

Hans Lig nedlagdes i en forgyldt Kobberkiste. Paa dennes Laag sees ved Hovedet Christus paa Korset, ved Fødderne et Dødningehoved med over Kors lagte Dødningebeen, og paa Midten en Plade med følgende Indskrift:

"Her hviler den af Byrd og Blod samt af alle Dyders Fuldkommenhed høiædle og velbaarne, nu salige Herre: Hr. Niels Juel til Thorseng, Eriksholm og Totterupholm, Ridder af Elephanten, kongelig Majestæts til Danmark og Norge 2c. Geheimeraad og Generaladmiral:Lieutenant, født i Christiania i Norge Anno 1629 den 8de Mai af høiædle og velbaarne Erik Juel til Hundsbek, Danmarks Riges Raad og Landsdommer i Jylland, og Fru Sophia Sehestedt til Høieris. Denne salig Herre har af sin Ungdom været begavet med alt Det, som kan kaldes priseligt, hvor:

for han og er brugt i de værdigste Tjenester, og har deri opnaaet stor Ære og Navnkundighed i mange lykkelige Søslag, som en tapper og ypperlig Søhelt, havde stor Naade hos sin Konge, var elsket af sit Fædreland sine efterladte Børn og Benner, en forstandig, gavnlig og brav Mand, from mod Alle, som ved Døden er os berøvet Anno 1697, da han havde levet hos os i 67 Aar 11 Maaneder. Hans berømmelige Dyder og Navn ere hos Efterkommerne uforgængelige; thi hvem saa lever, døer salig. Den 8de April.”

Bed Fodderne af Kisten sees hans Billede og paa Siderne Søslag, omgivne af Krigstrophæer.

Liget sattes under en med sort Fløiel overtrukken Himmel og hvilede paa en med samme Stof beklædt Sod i Sørgeværelset, hvor det bevogtedes af en Capitain og 4 Sergeanter indtil den 17de Juni 1697; da forsamledes et anseeligt Ligfølge om den store Niels Juels Baare, ved hvilken Leilighed Geheimeraad Marcus Gjøe holdt sin oftere omtalte Ligtale, hvori han skildrede den Afdødes udmærkede Egenskaber og Fortjenester. Medens Talen holdtes, stod en harnisflædt Mand ved Gjøes Side med den Afdødes blottede Sværd. Dette lagde Geheimeraaden paa Kisten med følgende Ord:

”Vel Sværd! tjen nu Ingen meer! thi, om Du end vilde lede længe efter en anden Herre, saa

viid, at Du vil neppe finde Nogen, i hvis Haand Du kan vorde saa priselig! Din salig Herre misbrugte Dig aldrig til ulovlig Hevn eller Brede imod Nogen. Han skjemtede dog ikke, naar han blottede Dig; blank foer Du ud af Balgen, men blodig foer Du ind igjen; thi han brugte Dig til store Ting for Gud, for Kongen og disse Riger. Nu, Din salig Herres Stridsdage have en Ende, og han hviler af al sin Møie, hvil Du ogsaa, og hvil paa den Grav, hvori Din salig Herre hviler! Og, som Din Gd har været hidindtil i Uro og Ufred, saa vær og forbliv nu indtil Verdens Ende et Freds- og Værestegn paa Din salig Herres Ligkiste; og Din Tjeneste være herefter denne alene: at Du peger med Din Od til Din salig Herres Gravskrift, paa det at De, som gaae der forbi, maae vorde curieuse at læse, hvad Du peger til; saa ville de, Dig til Væ, skjonne om Din Klinges gennemtrængende Magt og Skarphed, naar Din salig Herre holdt om Fæstet og vilde bruge Dig. Farvel!”

Under Sørgeffud fra en i Nyhavn henlagt kongelig Jagt bares Liget med Militair-Honeurs af Søcapitainer og Adelsmænd til Solmens Kirke, hvor Kongen og Dronningen med det kongelige Huus indfandt sig, og hvor Confessionarius Doctor P. Jespersen holdt en Tale. Efterat Sør-

gehøitiden var endt, bisattes Liget paa den Plads ved Kapellet's sydøstlige Ende, hvor det siden har hvilet.

Sildigere bleve Juels Hustru, hans Søn og Svigersøn satte ved Siden af ham, og et høit Jerngitter tvers over Kapellet adskiller disse 4 Kister fra dets øvrige Deel. Paa Bagvægen i denne Afdeling er Juels Brystbillede indhugget i Marmor paa gul Grund og omgivet af hans eget og hans Forfædres Vaaben; nu næsten hensmuldrede Faner hænge ned fra Loftet, og 8 Marmor-Basreliefs, der forestille hans berømteste Seiervindinger, ere anbragte saaledes: paa Bagvægen, til venstre Side af Billedet, sees Kjøbenhavns Beleiring og Slaget under Bornholm; paa den sydvestlige Væg: Slaget under Dland og Gullands Erobring; paa Bagvægen, til Høire af Billedet, seer man Seiren over Sjøblad og Slaget i Rjøgebugt, og paa den nordøstlige Væg: Landgangen paa Rygen og Træfningen i Calmarsund. Under disse*) ere de Digte, vi paa de forskjellige Steder have anført, indgravede med gyldne Bogstaver, og

*) I Rammen paa disse Afbildninger er hvert Slags Datum indgravet; men — mærkeligt nok — er dette paa flere Steder urigtigt angivet. De i denne Bog anførte ere tagne af Rapporterne og Skibsjournalerne og maae saaledes ansees for de rigtige.

under hans Billede findes følgende Indskrift af
Biskop Ringo:

"Staa Vandringsmand, og sku en Søhelt an i Steen,
Dg, est Du selv ei Flint, ær da hans døde Been!
Thi det er Herr Niels Juel, hvis Marv og Been og Blod
Med fyrigt Hjerte for sin Konges Ære stod,
Hvis Manddoms Drifter i saa mange Søslag staae
Dg gjennem Hav og Luft og Land med Ære gaae,
En Mand af gammel Dyd og dansk Oprigtighed,
Af Ja og Nei, og hvad man godt og ærligt veed.
Hans Sjæl den er hos Gud, hans Been i denne Grav,
Hans Navn i Minde, mens der findes Vand i Hav."

